

ΕΚΚΛΗΣΙΑ

ΕΠΙΣΗΜΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΕΤΟΣ ΜΓ' | ΑΘΗΝΑΙ, ΑΓ. ΦΙΛΟΘΕΗΣ 19.—Τηλ. 227-689 | 1 ΜΑΪΟΥ 1966 | ΑΡ. 9

“ΔΕΥΤΕ ΛΑΒΩΜΕΝ ΦΩΣ,,

Συνεχίζομεν, ὡς ὑπεσχέθημεν. Ἐγράψαμεν ἤδη, ὅτι ἡ τόσον ἀνεπίτρεπτος κρίσις σχέσεων μεταξύ Πολιτείας καὶ Ἐκκλησίας—ἡ τόσα δεινὰ ἀπεργασθεῖσα καὶ ἀπεργαζομένη καὶ τῆς ὁποίας ἄμεσον, διὰ τοῦτο, πρέπει νὰ ὑπάρξῃ τὸ τέρμα—ὀφείλεται εἰς τὴν ἅμα τῇ ἀπελευθερώσει τοῦ Ἔθνους πραγματοποιηθεῖσαν ὑποδούλωσιν τῆς πνευματικῆς ἐξουσίας καὶ τῶν θεοπαραδότων καὶ αἰωνοβίων θεσμῶν τῆς Ὁρθοδόξου ἡμῶν Ἐκκλησίας εἰς τὸ Κράτος. Ταύτην δέ, ὡς γνωστόν, τὴν ἐπέβαλον βιαίως οἱ Βαυαροί, οἱ ὅποιοι εἶχον πλήρη ἀκατανοησίαν τοῦ πνεύματος τῆς Ὁρθοδοξίας καὶ τῆς ἱστορικῆς ζωῆς τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας, καὶ πλήρεις δυσπιστίας, δὲν ἀπεδέχοντο τὴν ἔνθεσμον ἐλευθερίαν καὶ παρρησίαν τῆς.

*

Κιβωτὸς τῆς χάριτος, φυλάττουσα ἀγρόπνως τὴν ἱεράν παρακαταθήκην τῆς Πίστεως ὑπῆρξεν ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία. Ὁ Χριστός, ὁ Υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ καὶ τὸ δεύτερον πρόσωπον τῆς Ἁγίας Τριάδος εἶναι ἡ κεφαλὴ τῆς. Αὐτὴ ὑπῆρξεν τὸ μέγα σχολεῖον τοῦ Ἔθνους πρὸς στήριξιν τῆς εὐσεβείας του, καὶ τῆς ὀρθῆς τοῦ Θεοῦ λατρείας. Αἱ ἀποστολικαὶ διατάξεις ἦσαν καὶ εἶναι ἡ ἀέναος καὶ ἀαφιλιστατὴ πηγὴ τῶν Κανονικῶν τῆς δικαιοματίων καὶ τῆς ὅλης ἐκκλησιαστικῆς διακυβερνήσεως. Ἀκραιφνῆς δὲ καὶ ἀκήρατος διετηρήθη ἐντὸς αὐτῆς, διὰ μέσου τῶν αἰώνων, ἡ διδασκαλία τῶν θείων Ἀποστόλων «Ἐκείνων πόδες τε, χεῖρές τε, ὀφθαλμῶν τε βολαὶ καὶ μέλιτος γλυκίων αὐδὴ».

Θ ε α ν δ ρ ι κ ῆ καὶ ταῦτιζομένη πρὸς τὴν

ἔνδοξον μορφήν τοῦ ἀναστάντος Χριστοῦ νοεῖται καὶ εἶναι ἡ φύσις τῆς Ὁρθοδόξου ἡμῶν Ἐκκλησίας. Καὶ συνεχίζει ὡς «μυστικὸν σῶμα» τὸ ἔργον του, παιδαγωγοῦσα τὸν λαόν μας διὰ τῆς λειτουργικῆς τῆς κυρίως ζωῆς. Διὰ τοῦ ἐμπνέοντος παραδείγματος τῶν Ἁγίων καὶ τῶν Μαρτύρων τῆς. Καὶ μεταγγίζουσα τὰς θείας ἐνεργείας καὶ φωτίζουσα τὴν ἐλευθερίαν του· μὲ πλήρωμα καὶ σκοπούμενον τέρμα, τὴν πραγματοποιήσιν τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τῆς Γῆς καὶ τὴν θέωσιν τῆς ζωῆς.

*

Ἀντιθέτως ὅπως ἡ Δυτ. Ἐκκλησία εἶναι περισσότερο ἐγκόσμιος καὶ κοσμοφίλος· καὶ προσανατολίζεται πρὸς τὸ Βασιλεῖον τοῦ Καίσαρος μᾶλλον. Αἰσθητοποιεῖται δὲ ἐν τῇ πορείᾳ τῆς καὶ τῇ δράσει τῆς, ὡς οἰκοδόμημα τελείως ἀπηρτισμένον, καὶ ὡς ὄχυρόν οἰονεὶ τοῦ Θεοῦ, ἐντὸς τοῦ ὁποίου καὶ μόνον εἶναι δυνατὴ ἡ σωτηρία τῶν ἀνθρώπων! Καὶ κεφαλὴν τῆς ἔχει τὸν Πάπαν, τοῦ ὁποίου ἡ ἐξουσία δὲν εἶναι ἀνθρωπίνη, ἀλλὰ θεωρεῖται ὡς μίᾳ Θεοφάνεια! Διότι οἰκαιοποιεῖται ἰδιότητας τῆς Θεότητος· καὶ ἐμφανίζεται ὡς ἀλάθητος. Ἐντεῦθεν καὶ ἡ συνεχῆς τάσις τῆς πρὸς τὴν κοσμοκρατίαν· τάσις, ἐκ τῆς ὁποίας ἀπέρρευσαν ὄντως πόλεμοι καὶ δεινὰ. Καὶ τὰ ὁποῖα ἔχοντες ὑπ' ὄψει καὶ φοβούμενοι οἱ Βαυαροὶ ἐβαναυσούργησαν, ἐν κυριολεξίᾳ, κατὰ τὸν ἀπαρτισμὸν τοῦ Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ὁρθοδόξου ἡμῶν Ἐκκλησίας.

*

Ἦτο ἀδύνατον νὰ κατανοήσουν οὗτοι τὴν πνευματικότητα τῆς Ὁρθοδόξιας. Καὶ ὅτι

εἰς τὸ ἀκρότατον ὕψος τῆς Ὁρθοδόξου συνειδήσεως ὁ ἄνθρωπος δὲν ἐμφανίζεται μόνον δημιουργημάτων τοῦ Πλάστου, ἀλλὰ—διὰ τοῦ ἐνανθρωπήσαντος Υἱοῦ καὶ Λόγου τοῦ Θεοῦ—μέτοχος τῆς θείας ζωῆς καὶ κληρονόμος τῆς αἰωνιότητος. Ἦγνόουν ἀκόμη, ὅτι τὰ ἱστορικά πεπωμένα τοῦ Γένους μας εἶναι ἀρρήκτως ἠνωμένα καὶ ταυτισμένα πρὸς τὴν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν του. Ἡ ὁποία καθοδηγεῖ τὴν ἐλευθερίαν του· προμαχεῖ τῆς ἀξιοπρεπείας του· πνευματοποιεῖ τὴν ζωὴν του· διανοίγει νέας πάντοτε δυνατότητας εἰς τὴν δημιουργικὴν του πορείαν καὶ δρᾷσιν· καὶ ἀποτελεῖ τὸ πνευματικόν του βάθος καὶ αὐτόχρημα τὴν ψυχὴν τοῦ ἐμπνέουσα εἰς τὸν λαόν μας τὰς ὑπεροχωτέρας αὐτοθυσίας, καὶ τοὺς πλέον ἐκθαμβωτικοὺς ἡρωϊσμούς. Καὶ διὰ τοῦτο οὗτος τὴν σέβεται ἀπεριορίστως, τὴν ἀγαπᾷ υἱικῶς· καὶ τὴν θεωρεῖ ὡς τὸ θεόγλυφον καὶ ἀπροσμάχητον Παλλάδιόν του.

*

Διεμαρτυρήθη τότε καὶ ἀντέστη, ὅσον ἡδύνατο, ἡ Ἱερά Σύνοδος τοῦ νεοπαγοῦς Κράτους διὰ τὰς «βεβήλους κενοφωνίας» εἰς τὴν αἰωνοπαράδοτον ἐκκλησιαστικὴν τάξιν καὶ οἰκονομίαν. Εἰς μάτην ὅμως. Καὶ τελικῶς ὑπέκυψεν καὶ ὑπέμεινε πράως τὰ γενόμενα· συνεπῆς πρὸς τὴν ἐντολὴν τοῦ πράου θεοῦ τῆς Ἰδρυτοῦ, καὶ τὴν ἱστορικὴν τῆς ζωῆς· ἡ ὁποία συνεχῶς καὶ ἀδιαταράκτως, ἐξεδηλώθη πλήρης στοργῆς καὶ ἀφοσιώσεως πρὸς τὸ ἐθνικὸν συμφέρον. Καὶ διότι ἐπίστευεν, ὅτι θ' ἀπαλυθῆ ἢ ἐκδηλωθεῖσα πρὸς αὐτὴν σκληρότης. Θ' ἀνακτηθῆ ἢ συναίσθησις τῶν ὑποχρεώσεων τοῦ Ὁρθοδόξου Κράτους πρὸς τὴν Ὁρθόδοξον Μητέρα του καὶ Τροφόν του. Καὶ ὅτι θ' ἀνανήψῃ τοῦτο· καὶ θὰ δεχθῆ τελικῶς, νὰ μὴ κρατῆ φιλαύτως, ἐν θλίψει καὶ ὀδύνη πολλῇ, τὴν γαλουχήσασαν καὶ ἐκθρέψασαν αὐτὸ Ἐκκλησίαν.

*

Ν' ἀνιστορήσωμεν ἤδη τὰ γενόμενα, μετὰ τὴν ὅλως ἀνεπιτρέπτον τῆς Ἐκκλησιαστικῆς ἐξουσίας κολόβωσιν καὶ καταδούλωσιν; Θὰ ἐπιλείψῃ ἡμᾶς ὁ χρόνος. Οὔτε ὅμως καὶ θεωροῦμεν τοῦτο σκόπιμον καὶ συμφέρον, τὸ γε νῦν. Καὶ τοῦτο μόνον λέγομεν μετὰ τοῦ

ἱεροῦ Οἰκονόμου τοῦ ἐξ Οἰκονόμων· «Τὰ φύσει ἄμικτα καὶ ἐναντία ἀνεμίγησαν». Καὶ πολλὴ ὑπῆρξε τῆς ἀδικίας ἢ συγκομιδῆ. Καὶ ὄχι μόνον δὲν ἐξεδηλώθη ἀγαθουργὸς ἢ ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησίας μέριμνα. Ἀλλὰ καὶ διηρπάγη ἢ κολοσσιαία περιουσία τῆς· ἐνῶ ὁ ἐφημεριακὸς κληρὸς παρέμενεν ἀνεπικούρητος καὶ γυμνητεῶν· καὶ μέχρις ἐσχάτων ἐμισθοδοτεῖτο εἰς εἶδος ὑπὸ τοῦ εὐσεβοῦς λαοῦ τῆς ὑπαίθρου μας. Ἀλλὰ καὶ οὔτε κατεβλήθη σοβαρὰ οἰαδῆποτε προσπάθεια διὰ τὴν παιδευτικὴν του μόρφωσιν καὶ ἀνύψωσιν.

Αὐτὴ ὑπῆρξε, σκιωδῶς διαγραφείσα, ἡ στάσις τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας ἀπέναντι τῆς Ἐκκλησίας. Ἡ ὁποία, ἐπὶ τρεῖς συναπτοὺς αἰῶνας, ἀνευ οὐδεμιᾶς προστασίας, ἀλλὰ καὶ δεινῶς πολεμουμένη, διεφύλαξεν ἀλώβητα καὶ ἀνόθευτα τὰ θεῖα δόγματα, ἐθέρμανε τὰ καταψυγέτα ἑλληνικὰ γράμματα, ἀλλὰ καὶ συνήργησε διὰ τῶν «κρυφῶν τῆς σχολείων» εἰς τὴν διανοητικὴν, ἠθικὴν καὶ ἐθνικὴν τοῦ Γένους μας διαπαιδαγώγησιν καὶ ἀναμόρφωσιν. Καὶ τελικῶς ὠδήγησε τοῦτο εἰς τὴν ἀνάκτησιν τῆς ἐλευθερίας του!

*

Καὶ ὅμως οὔτε ἠθέλησεν οὔτε καὶ διενόηθη ποτὲ ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία μας νὰ ζητήσῃ τὸν χωρισμὸν τῆς ἀπὸ τὸ Κράτος· ὑπὲρ τοῦ ὁποίου ἐξεφράσθη κατηγορηματικῶς πολιτικὸς ἡγέτης τῆς περιωπῆς τοῦ ἀειμνήστου Δημ. Γούναρη. Καὶ τοῦτο, «ἐνεκα τῶν ἱστορικῶν δεσμῶν τοὺς ὁποίους ἔχει μετ' αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ τῶν ὀφελειῶν, τὰς ὁποίας ἔχει ἢ συναλληλία αὐτῆ πρὸς τὸ Ἔθνος», ὡς ἀναφέρεται εἰς ὑπόμνημα τῆς σεπτῆς Ἱεραρχίας τῆς πρὸς τὴν Δ' Ἀναθεωρητικὴν Βουλὴν. Καὶ ἐζήτησε καὶ ζητεῖ μόνον, νὰ ἀρθῆ πᾶσα ἀφορμὴ συγκρούσεως τῆς πρὸς τὴν Πολιτείαν. Καὶ νὰ δεχθῆ αὐτῆ ὅπως «ἀπαρνούμενη τὴν ψυχολογίαν Κυριαρχου ἀπέναντι τῆς Ἐκκλησίας δεχθῆ, ἵνα οὐδεὶς ἐκκλησιαστικὸς νόμος εἰσάγῃται εἰς τὴν Νομοθετικὴν ἐξουσίαν ἀνευ τῆς γνώμης καὶ τῆς συγκαταθέσεώς της». Καὶ τοσοῦτῳ μᾶλλον, καθ' ὅσον τὰ Κράτη σήμερον κατήντησαν ἐκφράσεις τῆς βουλήσεως τῆς μιᾶς ἢ τῆς ἄλλης πολιτικῆς πα-

ΕΟΡΤΙΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΙΕ'

ΤΟΥ ΜΑΚ. ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ ΓΕΩΡΓΙΑΣ

Μακαριώτατον Χρυσόστομον,
Ἀρχιεπίσκοπον Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος
Ἀθήνας

Μακαριώτατε,
Ἀγαπητὲ ἐν Κυρίῳ Μακαριώτατε Δέ-
σποτα,

Ἡμεῖς καὶ ἡ καθ' Ἡμᾶς Ἱερὰ Σύνοδος
μετ' ἀγάπης χαιρετίζομεν Ὑμᾶς ἐπὶ τῇ λαμ-
προφῶρῳ ἑορτῇ τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Χρι-
στοῦ.

ΧΡΙΣΤΟΣ ΑΝΕΣΤΗ !

Παρακαλοῦμεν τὸν Κύριον καὶ Δοτῆρα

ρατάξεως. Καὶ ὄχι μόνον δὲν εἰσηκούσθη.
Ἀλλὰ καὶ διεπράχθησαν προσφάτως τὰ ὅσα
σφαλερὰ διεπράχθησαν κατὰ τῶν θεοπαρα-
δότων δικαιωμάτων τῆς καὶ κατὰ τῆς πνευ-
ματικῆς τῆς ὑποστάσεως...

*

Πολιτικὸς Ἠγέτης εἰς πρόσφατον—ἀλη-
θῶς ἐμπνευσμένην καὶ πλήρη βαθείας πνευ-
ματικότητος—ὀμιλίαν του, διέγραψεν ἀδρῶς
καὶ ἐπεσήμανε μὲ σαφήνεια, τὸν μέγαν κίν-
δυνον τοῦ ἔθνους ἐκ τῆς ἐπικρατήσεως τοῦ
κομμουνισμοῦ εἰς τὴν χώραν μας· ἡ ὁποία,
ὡς εἶπεν, «ἐφεῦρε τὴν ἐλευθερίαν τοῦ πνεύ-
ματος· καὶ τὸ ὄνομά της σημαίνει φῶς». Οὐδεὶς ὁ
διαφωνῶν. Ἀλλ' ὁ ἐνδεχόμενος αὐ-
τὸς κίνδυνος μόνον μὲ μίαν Ἑλλάδα πιστεύ-
ουσαν θὰ καταστῇ ὅλως σκιώδης καὶ ἀνύ-
παρκτος. Μόνον ἡ ἀλήθεια τοῦ Χριστοῦ κα-
θιστᾷ τοὺς ἀνθρώπους ἐλευθέρους, χωρὶς οὐ-
δένα ἀπολύτως ἐξαναγκασμόν. Μόνον τὸ φῶς
τοῦ Χριστοῦ φωτίζει καὶ καταυγάζει τὰ ἀλό-
γιστα βάθη τοῦ κακοῦ καὶ φυγαδεύει τὴν
βίαν, ἡ ὁποία—ὅπως συμβαίνει εἰς τὸν κομ-
μουνισμὸν—συνθλίβει τὴν ἐλευθερίαν τοῦ πνεύ-
ματος καὶ ζοφώνει τὴν θείαν εἰκόνα τοῦ ἀν-
θρώπου. Ἄς μὴ πλανώμεθα. Δὲν ὑπάρχει ἀπο-
λύτρωσις, οὔτε καὶ εἰρήνη χωρὶς τὴν θρη-
σκίαν τοῦ Θεοῦ ἀνθρώπου. Αὐτὸς εἶναι ἡ «ἀλή-

τῆς εἰρήνης, ὅπως ἐνισχύη τὰς πνευματικὰς
καὶ σωματικὰς δυνάμεις Ὑμῶν πρὸς ἐνδο-
ξον συνέχισιν τῆς λίαν κοπιώδους καὶ λίαν
καρποφόρου διακονίας ἐπ' ἀγαθῶ καὶ διὰ
τὴν σωτηρίαν τῶν τῇ προνοίᾳ Αὐτοῦ ἐμπε-
πιστευμένων τῇ Ὑμετέρᾳ Μακαριότητι, τῆς
Ὑμετέρας Ἐκκλησίας καὶ τοῦ πληρώματος
τῆς Ὁρθοδοξίας.

Ἀληθῶς ἀνέστη ὁ ΧΡΙΣΤΟΣ !

Συνιστῶν ἑαυτὸν καὶ τὴν ἐμπειπιστευμένην
Ἡμῖν ἀγίαν ποίμνην εἰς τὰς προσευχὰς Ὑμῶν,
διατελῶ μετὰ βαθυτάτου σεβασμοῦ καὶ θεο-
μῆς ἀγάπης.

Ἐλέω Θεοῦ Καθολικὸς—Πατριάρχης
πάσης Γεωργίας
† ΕΦΡΑΙΜ

θεια), ἡ «ζωή» καὶ ἡ μοναδικὴ «δόξος» πρὸς
τὴν ἀρχέγονον πηγὴν τοῦ ὄντος. Εἰς τὸν
ἐκούσιον Σταυρὸν ὑπὲρ τοῦ ἀγαθοῦ, εὐρί-
σκειται τὸ πλήρωμα τῆς ἐλευθέρας πορείας
τοῦ ἀνθρώπου, —ἐνδυναμουμένου ὑπὸ τῆς
θείας Χάριτος,—πρὸς τὴν ἄρρητον χαρὰν καὶ
εὐφροσύνην τῆς Ἀναστάσεως.

*

Ἄς προσέξωμεν πολὺ. Εἶναι πονηραὶ αἱ
ἡμέραι μας. Διερχόμεθα ἐποχὴν πνευματικῆς
συγχύσεως, καὶ ἀτονίας τοῦ φιλοσόφου στο-
χασμοῦ καὶ τῆς θρησκευτικότητος. Καὶ ὅλων
τούτων θολὴ πηγὴ εἶναι ὁ ὑλιστικὸς κομμου-
νισμὸς, ὁ ὁποῖος χαράσσει πορείαν τῆς ἀνθρω-
πότητος ἀνευ Θεοῦ. Καὶ ὑποκαθιστῶν τὸν
Χριστιανισμὸν, ὑπισχνεῖται νὰ πραγματοποι-
ήσῃ βασιλείαν Δικαιοσύνης ἐπὶ τῆς Γῆς,
χωρὶς τὸν Χριστόν. Εἰς μίαν τοιαύτην ἐπο-
χὴν, ἡ πνευματικὴ παράδοσις τὴν ὁποίαν
φρουρεῖ ἀγρύπνως ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία
μας ἀποτελεῖ ὑψίστην δύναμιν καὶ τὸν ἀρμό-
ζοντα δημιουργικὸν ρυθμὸν. Καὶ ἀντὶ νὰ τὴν
προπηλακίζωμεν, χρέος ἐθνικὸν ὑπέρτατον
ἔχομεν νὰ τὴν ἐνισχύωμεν, ὅπως ἐπιτελέσῃ
τὴν ὑψηλὴν τῆς ἀποστολῆς. Πρὸς δόξαν τῆς
Ἑλλάδος καὶ ἐπ' ἀγαθῶ τῆς ἀνθρωπότητος.
«Δεῦτε λάβωμεν φῶς ἐκ τοῦ ἀνεσπέρου αὐτῆς
φωτός».

ΘΕΟΔΟΣΙΟΣ ΣΠΕΡΑΝΤΣΑΣ

Η Δ' ΦΑΣΙΣ ΤΗΣ Β' ΒΑΤΙΚΑΝΕΙΟΥ ΣΥΝΟΔΟΥ

II'

3. Ἡ συνοδική ἀπόφασις περὶ τῆς θείας Ἀποκαλύψεως.

Πρόκειται περὶ ἐξαιρετικῆς σπουδαιότητος δογματικοῦ κειμένου, ὁμοίου πρὸς τὸ ἐν τοῖς προηγουμένοις ἐξετασθὲν περὶ Ἐκκλησίας, οὐτινος θὰ ἠδύνατο νὰ χαρακτηρισθῆ οἶονεὶ ὡς πρόλογος· ὑπὸ πολλῶν ἐξακταρισθῆ ὡς τὸ σπουδαιότερον τῆς δ' φάσεως τῆς Συνόδου. Ἐντεῦθεν καὶ ἀπησχόλησε τοῦτο ἰδιαίτερώς τὴν Β' Βατικάνειον Σύνοδον ἥδη ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῶν ἐργασιῶν αὐτῆς ἐν ἔτει 1962¹, μόλις δὲ μετὰ πέντε ἀνασυντάξεις κατέστη δυνατόν νὰ τύχη τῆς τελικῆς ἐπιψηφίσεως περὶ τὸ τέλος τῶν ἐργασιῶν αὐτῆς. Δὲν εἶναι δὲ ἄνευ θεολογικῆς σημασίας τὸ γεγονός, ὅτι ἐνῶ ἀρχικῶς τὸ 1962 εἰσῆλθε τοῦτο εἰς τὴν Σύνοδον ὡς «schema de fontibus Revelationis», τελικῶς τὸ 1965 ἐξῆλθεν αὐτῆς ὡς «constitutio de divina Revelatione», κατόπιν σφοδρᾶς πολεμικῆς κατὰ τοῦ ἀρχικοῦ σχεδίου περὶ τῶν δύο πηγῶν τῆς θείας Ἀποκαλύψεως (Ἀγίας Γραφῆς καὶ Ἱερᾶς Παραδόσεως) ἐν τῇ συνεδρίᾳ τῆς 19.11.1962, καθ' ἣν κατεψήφισαν αὐτὸ

1. Βλέπ. Ἰω. Καρμίρη, Ὁρθοδοξία καὶ Ῥωμαιοκαθολικισμός, Ἀθήναι 1964, τεύχ. I, σ. 54-58.

1368 συνοδικοί, ἐναντι μόνον 822 ἐγκριτικῶν ψήφων. Οὕτω λοιπὸν «τὸ ἐν προκειμένῳ σχέδιον, διὰ νὰ λάβῃ τὴν σημερινήν του ἐξαιρετικὴν μορφήν, διήλθε διὰ πυρὸς καὶ σιδήρου. Τὴν 19 Νοεμβρίου 1962, δῆλα δὴ ὀλίγον μετὰ τὴν ἐναρξιν τῆς Συνόδου, ἡ πλειοψηφία τῶν πατέρων ἀπέριψε τὸ περὶ δύο πηγῶν τῆς Ἀποκαλύψεως (Γραφῆς καὶ Παραδόσεως) κείμενον, τὸ ὁποῖον εἶχε συντάξει ἡ προπαρασκευαστικὴ ἐπιτροπὴ, ἡ δὲ συνέχεια ὑπῆρξε τόσον ἐπίπονος, ὥστε ἐνῶ τὸ σχέδιον τοῦτο συνεζητήθη πρῶτον, ψηφίζεται τελευταῖον. Δευτέρα ἐκδοσις αὐτοῦ ὑπεβλήθη εἰς μεγάλην ἐπεξεργασίαν κατ' ἄρθρον, συνεζητήθη τῷ 1964 ἐπιστραφεῖσα εἰς τὴν ἐπιτροπὴν διὰ νὰ ἐπιβληθοῦν αἱ μεταβολαὶ τὰς ὁποίας ἐζήτησε σημαντικὸς ἀριθμὸς πατέρων, προσήχθη εἰς νέαν ψηφοφορίαν τὴν 20 καὶ 22 Σεπτεμβρίου ἐ.ε., ἀλλὰ προσέκρουσε καὶ πάλιν εἰς τὰς ἀντιρροήσεις 364 πατέρων, τέλος δέ, ἀφοῦ διηυθετήθη καὶ τὸ σημεῖον τοῦτο, ἔλαβε κατὰ τὴν τελευταίαν ψηφοφορίαν» τῆς 18.11.1965 ὑπὲρ 2344 ψήφους καὶ 6 ἀπορριπτικὰς². Παρευθὺς ἐν τῇ αὐτῇ δημοσίᾳ συνεδρίᾳ τῆς Συνόδου ἡ παροῦσα δογματικὴ ἀπόφασις αὐτῆς

2. «Καθολικὴ» 38 (1965) φύλ. 1464, σ. 4. Πρβλ. καὶ «Herder-Korrespondenz» 20 (1966) 33 καὶ A. W e n g e r, Vatican II. Chronique de la première session, σ. 102-123. Chronique de la troisième session, σ. 140-156.

ΙΣΤ'

ΤΗΣ Α.Χ. ΤΟΥ ΠΡΙΜΑΤΟΥ ΠΑΣΗΣ ΑΓΓΛΙΑΣ

Μακαριώτατον Χρυσόστομον,

Ἀρχιεπίσκοπον Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος
Ἀθήνας

Μακαριώτατε,

Ἀγαπητὲ ἐν Χριστῷ Ἀδελφέ,

«Χριστὸς Ἀνέστη!

Ἀληθῶς Ἀνέστη! Ἀλληλοῦϊα».

Ἡ ἐπινίκιος κραυγὴ τῶν πρώτων χριστιανῶν ἀντηχεῖ διὰ μέσου τῶν χρόνων τῆς ἱστορίας. Κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο αἱ Ἐκκλησίαι Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως εορτάζουσι ταυτοχρόνως τὸ Πάσχα, καὶ τὸ χαρμόσυνον ἄγγελμα ἀκούεται μετὰ ἰδιαζούσης ἰσχύος, καθὼς ἅπαντες ὁμοῦ δίδομεν κοινὴν μαρτυρίαν πρὸς τὸν θριαμβευτὴν ἡμῶν Κύριον.

Πάντες ὁμοῦ ἀνήκομεν εἰς τὴν Μίαν, Ἀγίαν, Καθολικὴν καὶ Ἀποστολικὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ, ἐνεκα τοῦ Βαπτίσματος ἡμῶν, ζωηροτάτου συμβόλου τῆς ταφῆς καὶ τῆς ἀναστάσεως τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν.

«Χριστὸς ἐγήγερται ἐκ νεκρῶν

ἀπαρχὴ τῶν κεκοιμημένων ἐγένετο».

Οἱ λόγοι οὗτοι τοῦ ἱεροῦ ἀποστόλου Ἀγίου Παύλου, ἀποτελοῦντες μέρος τῆς καθ' ἡμᾶς Ἀγγλικανικῆς Πασχαλίου Λειτουργίας, καλῶς ἐπεξηγοῦσι διὰ ποῖον λόγον ἡ ἐκκλησιαστικὴ παράδοσις μετ' ἀγαλλιάσεως ἐτίμησε τὴν ἡμέραν ταύτην ὑπὲρ πάσας τὰς λοιπὰς ἡμέρας. Ὁ Χριστὸς εἶναι Νικητής. Ἐνίκησε τὸν θάνατον, καὶ οὐδέποτε πλέον δύναται νὰ ἀποθάνῃ. Ἡ Ἀνάστασις Του ἀποτελεῖ τὸ ἐχέγγυον τῆς ἡμετέρας ἀναστάσεως.

Ἐἴθε ὁ Παντοδύναμος Θεὸς νὰ Σᾶς εὐλογῇ, ἀγαπητὲ Ἀδελφέ, καὶ ἅπας ὁ κλῆρος Ὑμῶν καὶ ὁ πιστὸς λαὸς νὰ δεχθῇ ἐκ νέου τὴν δύναμιν τοῦ Ἀναστάντος Χριστοῦ διὰ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.

Μετ' ἀδελφικῆς ἀγάπης καὶ χαιρετισμῶν
Ὑμέτερος ἀγαπητὸς ἐν Χριστῷ ἀδελφὸς

ΜΙΧΑΗΛ

Ἀρχιεπίσκοπος τοῦ Κεντέρμπουρου
Πριμᾶτος πάσης Ἀγγλίας καὶ Μητροπολίτης

περὶ τῆς θείας Ἀποκαλύψεως ἐπεκυρώθη καὶ διεκηρύχθη πανηγυρικῶς ὑπὸ τοῦ Πάπα Παύλου ΣΤ' καὶ ἐδημοσιεύθη ὡς διάταγμα τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας («Dei Verbum»). Ἡ πλειοψηφία μάλιστα, ἦν συνεχέντρωσε τὸ κείμενον τοῦτο ὑπῆρξεν ἀπροσδόκητος, καίτοι δὲν ἠδυνήθησαν οἱ συντηρητικοὶ νὰ ἐπαναφέρωσι τὴν περὶ δύο πηγῶν διδασκαλίαν, οὐδ' ἄλλως ἐπηνέχθησαν οὐσιαστικαί τινες τροποποιήσεις³. Πάντως ἡ Β' Βατικάνειος Σύνοδος δηλοῖ ἐν τῷ προλόγῳ τοῦ κειμένου, ὅτι θὰ ἐκθέσῃ τὴν περὶ θείας Ἀποκαλύψεως διδασκαλίαν, ἐπομένη τοῖς ἔγχεσι τῶν λατινικῶν Συνόδων ἐν Τριδέντῳ (1545-63) καὶ Βατικανῶ Α' (1870). Κατωτέρω ἀποδίδομεν συνοπτικῶς τὸ περιεχόμενον τῆς συνοδικῆς ταύτης ἀποφάσεως⁴.

Αὕτη διαιρεῖται εἰς 6 κεφάλαια, περιλαμβάνοντα 26 παραγράφους, ἦτοι α) ἡ Ἀποκάλυψις καθ' ἑαυτήν, β) ἡ μετάδοσις τῆς Ἀποκαλύψεως, γ) ἡ θεοπνευστία τῆς Ἁγίας Γραφῆς καὶ ἡ ἐρμηνεία αὐτῆς, δ) ἡ Παλαιὰ Διαθήκη, ε) ἡ Καινὴ Διαθήκη, καὶ στ) ἡ Ἁγία Γραφή ἐν τῇ ζωῇ τῆς Ἐκκλησίας.

Ἐν τῷ πρώτῳ κεφαλαίῳ ἡ Σύνοδος ἐξετάζει τὴν θείαν Ἀποκάλυψιν καθ' ἑαυτήν καὶ δὴ ἐν § 2 τὴν φύσιν καὶ τὸ ἀντικείμενον αὐτῆς. Οὕτω διδάσκει ἐνταῦθα, ὅτι ὁ Θεὸς ἠδύοκῃσεν ἐν τῇ ἀγαθότητι καὶ σοφίᾳ αὐτοῦ νὰ ἀποκαλύψῃ ἑαυτὸν καὶ νὰ ἀγνωρίσῃ τὸ μυστήριον τοῦ θελήματος αὐτοῦ» (Ἐφ. 1,9), ἵνα οἱ ἄνθρωποι «ἔχωσι τὴν προσαγωγὴν πρὸς τὸν Πατέρα» διὰ τοῦ Χριστοῦ, τοῦ ἐνανθρωπήσαντος Λόγου, ἐν Ἁγίῳ Πνεύματι, καὶ γίνωσι (θείας κοινωνοὶ φύσεως) (Ἐφ. 2,18. Β' Πέτρ. 1,4). «Ὡστε διὰ τῆς Ἀποκαλύψεως ταύτης ὠμίλησεν ὁ ἀόρατος Θεὸς (Κολ. 1,15. Β' Τιμ. 1,17) ἐξ ἀπειροῦ ἀγάπης πρὸς τοὺς ἄνθρώπους, ὡς πρὸς φίλους» του (Ἐξ. 33,2. Ἰωάν. 15,14-15), καὶ «συναναστρέφῃ» αὐτοῖς (Βαρ. 3, 38), καλῶν καὶ ἀποδεχόμενος αὐτοὺς εἰς κοινωνίαν μεθ' ἑαυτοῦ. Ἡ Ἀποκάλυψις δὲ αὕτη ἐπραγματοποιήθη συστηματικῶς ἐν ἔργοις καὶ λόγοις, συνδεδεμένοις ἐσωτερικῶς μετ' ἀλλήλων. Τὰ μὲν ἔργα δῆλα δὴ, τὰ ἐπιτελούμενα ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς σωτηρίας, πιστοποιοῦσι καὶ ἐνισχύουσι τὴν διδασκαλίαν καὶ τὸ νόημα τὸ διὰ τῶν λόγων σημαίνόμενον,

3. Βλέπ. «Herder-Korrespondenz» 19 (1965) 665: «Auch hier gab es erstaunliche Mehrheiten, die man besonders im Falle des Offenbarungsschemas nicht erwartet hatte. Dieses ist in seiner jetzigen Gestalt wohl einer der ausgereiftesten Konzilstexte. Niemand hatte nach den Auseinandersetzungen während der Ersten Session erwartet, dass aus dem Text noch mehr als ein Kompromiss wird. Nun waren zwar nach den erfolgreichen Abstimmungen von neuem Bestrebungen im Gange, das Verhältnis von Schrift und Tradition im Sinne der Zweiquellentheorie festzulegen. Diese Bemühungen scheinen aber innerhalb der Theologischen Kommission auf erfolgreichem Widerstand getsossen zu sein». Πρβλ. καὶ σ. 733: «Die meisten Veränderungen beziehen sich auf stilistische Verbesserungen und erklärende oder verbindende Einfügungen, die den Inhalt kaum ändern, wenn sie auch die Tendenz akzentuieren».

4. Γαλλικὴ μετάφρασις αὐτῆς ἐν Ἐκδ. Centurion, Concile oecuménique Vatican II, τ. 4, σ. 39-62, γερμανικὴ δὲ ἐν Dokumentation τοῦ Katholische Nachrichten-Agentur, Bonn/München 1966, σ. 3-12.

οἱ δὲ λόγοι διακηρύττουσι τὰ ἔργα καὶ ἐξηγοῦσι τὸ ἐν αὐτοῖς κεκρυμμένον μυστήριον. Ἡ ἐσωτερικὴ ὅμως ἀλήθεια, ἡ ἐκφραζομένη διὰ τῆς Ἀποκαλύψεως ταύτης περὶ τοῦ Θεοῦ καὶ περὶ τῆς σωτηρίας τῶν ἀνθρώπων, ἐφανερῶθη ἡμῖν ἐν Χριστῷ, ὅστις εἶναι μεσίτης ἅμα καὶ πλήρωμα τῆς ὅλης Ἀποκαλύψεως.

Ἐν § 3, ἐν ἧ ὁ λόγος περὶ τῆς προπαρασκευῆς τῆς καινοδιαθηκικῆς Ἀποκαλύψεως, διδάσκει, ὅτι ὁ Θεός, ὁ διὰ τοῦ Λόγου δημιουργήσας τὰ πάντα (Ἰωάν. 1,3) καὶ συντηρῶν, παρέχει εἰς τοὺς ἄνθρώπους διαρκὴ μαρτυρίαν περὶ ἑαυτοῦ διὰ τῶν δημιουργημάτων (Ρωμ. 1,19-20). Ἐπὶ πλέον δέ, θελήσας νὰ ἀνοίξῃ τὴν ὁδὸν ὑπερφυσικῆς σωτηρίας, ἐγνώρισεν ἑαυτὸν ἤδη ἐν ἀρχῇ εἰς τοὺς πρωτοπλάστους. Μετὰ δὲ τὴν πτώσιν αὐτῶν ὑψώσεν αὐτοὺς διὰ τῆς ἐπαγγελίας τῆς ἀπολυτρώσεως εἰς τὴν ἐλπίδα τῆς σωτηρίας (Γεν. 3,15) καὶ προὔνοιε διαρκῶς διὰ τὸ ἀνθρώπινον γένος, ἵνα ἀποδώσῃ πᾶσι ζωὴν αἰώνιον, τοῖς καθ' ὑπομονὴν καὶ ἀγαθοῖς ἔργοις ζητοῦσι τὴν σωτηρίαν (Ρωμ. 2,6-7). Ἐν καιρῷ δὲ ἐκάλεσε τὸν Ἀβραάμ, ἵνα δι' αὐτοῦ ποιήσῃ λαὸν μέγαν (Γεν. 12,2) καὶ μετὰ τοὺς Πατριάρχας διηπαιδαγώγησε τὸν λαὸν τοῦτον διὰ τοῦ Μωϋσέως καὶ τῶν Προφητῶν, ἵνα γινώσκῃ αὐτὸν ὡς τὸν μόνον ζῶντα καὶ ἀληθινὸν Θεόν, τὸν προνοητὴν Πατέρα καὶ δίκαιον κριτὴν, καὶ ἵνα ἀναμένη τὸν ἐπηγγελμένον Σωτῆρα. Οὕτω προπαρασκεύασε διὰ τῶν αἰώνων τὴν ὁδὸν τοῦ Εὐαγγελίου.

Ἐν § 4 παρίσταται ὁ Χριστὸς ὡς τελειωτῆς τῆς Ἀποκαλύψεως, καθ' ὅσον, ἀφοῦ ὁ Θεὸς ἐλάλησε «πολυμερῶς καὶ πολυτρόπως ἐν τοῖς προφήταις, ἐπ' ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν τούτων ἐλάλησεν ἡμῖν ἐν Υἱῷ» (Ἐβρ. 1,1). Διότι αὐτὸς ἐξαπέστειλε τὸν Υἱὸν του, τὸν αἰώνιον Λόγον, τὸν φωτίσαντα πάντας τοὺς ἄνθρώπους, ἵνα κατοικήσῃ μετὰ τῶν ἀνθρώπων καὶ ἀποκαλύψῃ αὐτὸν αὐτοῖς (Ἰωάν. 1,1-18). Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς λοιπὸν, ὁ σαρκωθεὶς Λόγος, ὡς ἄνθρωπος τοῖς ἀνθρώποις πεμφθεὶς, «τὰ ρήματα τοῦ Θεοῦ λαλεῖ» (Ἰωάν. 3,34) καὶ τελειοῖ τὸ ἔργον τῆς σωτηρίας, ὃ ἔδωκεν αὐτῷ ὁ Πατὴρ (Ἰωάν. 5,36.17,4). Ὁ ἑωρακῶς λοιπὸν αὐτὸν, ἑώρακε τὸν Πατέρα (Ἰωάν. 14, 9). Διὰ τοῦτο αὐτὸς εἶναι ὁ διὰ λόγων καὶ ἔργων, διὰ σημείων καὶ θαυμάτων, πρὸ πάντων δὲ διὰ τοῦ θανάτου καὶ τῆς ἐνδόξου Ἀναστάσεώς του καὶ ἀπλῶς διὰ τῆς παρουσίας του καὶ τέλος διὰ τῆς ἀποστολῆς τοῦ Πνεύματος τῆς ἀληθείας τελειώσας καὶ συμπληρώσας τὴν Ἀποκάλυψιν, ἐπέβεβαίωσε δὲ αὐτὴν διὰ τῆς θείας μαρτυρίας του, ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι μεθ' ἡμῶν, ἵνα ἡμᾶς τοὺς ἄνθρώπους ἀπὸ τοῦ σκότους τῆς ἁμαρτίας καὶ τοῦ θανάτου ἐλευθερώσῃ καὶ ἀναστήσῃ εἰς τὴν αἰώνιον ζωὴν. Ἡ χριστιανικὴ οἰκονομία λοιπὸν τῆς σωτηρίας, οὕσα ἡ νέα καὶ τελεσιδικὸς διαθήκη, οὐδέποτε θὰ παρέλθῃ, καὶ οὐδεμίαν πλέον νέα δημοσίαν ἀποκάλυψιν πρέπει νὰ ἀναμένηται πρὸ τῆς ἐνδόξου ἐλεύσεως τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ (Α' Τιμ. 6,14. Τίτ. 2,13).

Ἐν § 5 γίνεται λόγος περὶ τῆς ἐν πίστει ἀποδοχῆς τῆς Ἀποκαλύψεως καὶ τονίζεται, ὅτι εἰς τὸν ἀπο-

καλυπτόμενον Θεόν προσήκει «ὕπακοή πίστεως» (Ῥωμ. 16,26. 1,5. Β' Κορ. 10,5-6), δι' ἧς ἐλευθέρως ὁ ἄνθρωπος, ἀνταποκρινόμενος τῷ Θεῷ, τελείως ὑποτάσσεται αὐτῷ νοητικῶς καὶ βουλευτικῶς καὶ πλήρως συγκατατίθεται τῇ ὑπ' αὐτοῦ γενομένῃ Ἀποκαλύψει. Ἀλλὰ διὰ νὰ δυνηθῇ νὰ ἀποκτήσῃ τὴν πίστιν ταύτην, ἔχει ἀνάγκη ὁ ἄνθρωπος τῆς προηγουμένης καὶ βοηθοῦσης χάριτος τοῦ Θεοῦ, ὡς καὶ τῆς ἐσωτερικῆς ἐπενεργείας τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, τὸ ὁποῖον κινεῖ τὴν καρδίαν καὶ στρέφει αὐτὴν πρὸς τὸν Θεόν, ἀνοίγει τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ πνεύματος καὶ δωρεῖται ἐκάστῳ τὴν χαρὰν, ὅπως συγκατατεθῇ τῇ ἀληθείᾳ καὶ δεχθῇ αὐτὴν πίστει. Ἰνα δὲ ἐπιτευχθῇ βαθύτερα κατανόησις καὶ διείσδυσις εἰς τὴν Ἀποκάλυψιν, τὸ Ἅγιον Πνεῦμα συμπληροῦ τὴν πίστιν διὰ τῶν χαρισμάτων του ἀκαταπαύστως.

Ἐν § 6 συσχετίζεται ἡ θεία Ἀποκάλυψις καὶ ἡ φυσικὴ γνῶσις τοῦ Θεοῦ καὶ παρατηρεῖται, ὅτι διὰ τῆς θείας Ἀποκαλύψεως ἠθέλησεν ὁ Θεὸς νὰ γνωστοποιήσῃ ἑαυτὸν καὶ τὰς αἰωνίας βουλὰς του διὰ τὴν σωτηρίαν τῶν ἀνθρώπων, ἵνα καταστήσῃ αὐτοὺς κοινωνοὺς τῶν θείων θησαυρῶν, τῶν ὑπερβαίνοντων τὴν ἀνθρωπίνην κατάληψιν. Ὁ Θεός, ἡ ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος πάντων τῶν ὄντων, δύναται ἀσφαλῶς νὰ γνωσθῇ διὰ τοῦ φυσικοῦ φωτὸς τοῦ ἀνθρωπίνου νοῦ ἀπὸ τῶν δημιουργημάτων (Ῥωμ. 1,20). Εἰς τὴν Ἀποκάλυψιν του ἀποδοτέον ὅτι ὅσα ἐν τῇ θείᾳ τάξει δὲν εἶναι καθ' ἑαυτὰ ἀπρόσιτα εἰς τὸν ἀνθρώπινον νοῦν, δύναται καὶ ἐν τῇ παρουσίᾳ καταστάσει τοῦ ἀνθρωπίνου γένους νὰ γνωσθῶσιν ὑπὸ πάντων εὐχερῶς, βεβαίως καὶ ἀπλανῶς.

Ἐν τῷ δευτέρῳ κεφαλαίῳ ἡ Σύνοδος ἐξετάζει τὴν μετὰδοσιν τῆς θείας Ἀποκαλύψεως, ὁμιλοῦσα ἐν § 7 περὶ τῶν Ἀποστόλων καὶ τῶν διαδόχων αὐτῶν ὡς κηρύκων τοῦ εὐαγγελίου. Ὁ,τι ὁ Θεὸς ἀπεκάλυψε πρὸς σωτηρίαν ὄλων τῶν λαῶν, τοῦτο ἔδει κατ' ἀγαθὴν ἐπιταγὴν αὐτοῦ νὰ διαμείνῃ διὰ μέσου τῶν αἰῶνων ἀναλλοίωτον καὶ νὰ μεταδοθῇ εἰς πάσας τὰς γενεάς. Διὰ τοῦτο Χριστὸς ὁ Κύριος, ὁ τελειώσας ἅπασαν τὴν Ἀποκάλυψιν τοῦ Θεοῦ (Β' Κορ. 1,30, 3,10. 4,6), ἐνετείλατο τοῖς Ἀποστόλοις, ὅπως τὸ εὐαγγέλιον, τὸ πρότερον διὰ τῶν προφητῶν ἐπαγγελθὲν καὶ εἶτα ὑπ' αὐτοῦ τοῦ ἰδίου πληρωθὲν καὶ διδαχθὲν συστηματικῶς, κηρύξωσιν ὡς πηγὴν πάσης σωτηριώδους ἀληθείας καὶ πάσης ἠθικῆς τάξεως (Ματθ. 28, 19-20. Μάρκ. 16, 15), μεταδούς ἅμα αὐτοῖς καὶ θεῖα χαρίσματα. Τοῦτο πιστῶς ἐξετέλεσαν τόσον οἱ Ἀπόστολοι, μεταδόντες περαιτέρω διὰ τοῦ κηρύγματος, τοῦ παραδείγματος καὶ τῆς διδασκαλίας πάντα ὅσα αὐτοὶ εἶτε ἀπὸ τοῦ στόματος τοῦ Χριστοῦ, εἶτε ἐν τῇ μετ' αὐτοῦ ἀναστροφῇ καὶ διὰ τῶν ἔργων του εἶχον δεχθῆ, ἢ ὑπὸ τὴν ἐπήρειαν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος εἶχον διδαχθῆ, ὅσον καὶ οἱ αὐτοὶ Ἀπόστολοι καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτῶν, οἱ τὸ εὐαγγέλιον τῆς σωτηρίας συγγράψαντες ὑπὸ τὴν ἔμπνευσιν τοῦ αὐτοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Διὰ νὰ διαφυλαχθῇ δὲ τὸ εὐαγγέλιον ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ἀλώβητον καὶ ζῶν, κατέλιπον οἱ Ἀπόστολοι τοὺς ἐπισκόπους ὡς διαδόχους των καὶ μετέδωκαν αὐτοῖς τὸ «κή-

ρυγμα» καὶ τὸ ἴδιον διδασκτικὸν ἀξίωμα⁵. Ἡ ἱερὰ δὲ αὕτη Παράδοσις καὶ ἡ Ἁγία Γραφὴ ἀμφοτέρων τῶν Διαθηκῶν εἶναι οἰονεὶ τὸ κάτοπτρον, ἐν τῷ ὁποίῳ ἡ στρατευομένη ἐπὶ τῆς γῆς Ἐκκλησία θεωρεῖ τὸν Θεόν, παρ' οὗ δέχεται τὰ πάντα, μέχρις οὗ ἀνυψωθῇ, ὥστε νὰ βλέπῃ «αὐτὸν πρόσωπον πρὸς πρόσωπον, καθὼς ἐστίν» (Α' Ἰωάν. 3,2).

Ἐν § 8, ἐν ἧ ὁ λόγος περὶ τῆς Ἱερᾶς Παραδόσεως, ἐξάρεται ὅτι τὸ ἀποστολικὸν κήρυγμα, τὸ ἐν τοῖς θεοπνεύστοις βιβλίοις κατ' ἰδιαιτέρον τρόπον διατυπωθέν, ἔδει νὰ διαφυλαχθῇ ἐν ἀδιακόπῳ συνεχείᾳ μέχρι τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος. Διὰ τοῦτο οἱ Ἀπόστολοι, ὅ,τι ἔλαβον, μετέδωκαν εἰς τοὺς πιστοὺς, καὶ παρήγγειλαν αὐτοῖς, ὅπως κρατῶσι τὰς παραδόσεις, ἃς ἐδιδάχθησαν εἴτε διὰ λόγου εἴτε δι' ἐπιστολῆς αὐτῶν (Β' Θεσ. 2,15) καὶ ἐμμένωσι «τῇ ἅπαξ παραδοθείσῃ πίστει» (Ἰουδ. 3). Ὅ,τι λοιπὸν παρεδόθη ὑπὸ τῶν Ἀποστόλων, περιέχει πᾶν ὅ,τι συμβάλλεται εἰς τὴν ἀγιότητα τῆς ζωῆς καὶ εἰς τὴν αὐξήσιν τῆς πίστεως τοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ. Ὡστε, πᾶν ὅ,τι ἡ Ἐκκλησία εἶναι καὶ πιστεύει, τοῦτο προσφέρει συνεχῶς διὰ τῆς διδασχῆς, τῆς ζωῆς καὶ τῆς λατρείας της καὶ μεταδίδει εἰς πάσας τὰς γενεὰς διὰ μέσου τῶν αἰῶνων. Ἡ ἀπὸ τῶν Ἀποστόλων δὲ προερχομένη Παράδοσις αὕτη συνεχίζεται ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ὑπὸ τὴν ἐπιστάσιαν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος· αὐξάνει δὴλα δὴ ἡ κατανόησις τῶν παραδεδομένων ἔργων καὶ λόγων εἴτε διὰ τῆς θεωρίας καὶ τῆς μελέτης τῶν πιστῶν, οἵτινες διατηροῦσι πάντα ἐκεῖνα ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν (Λουκ. 2, 19,51), εἴτε διὰ τῆς βιωθείσης ἐσωτερικῆς γνώσεως ἐν τοῖς πνευματικοῖς, εἴτε διὰ τοῦ κηρύγματος τῶν ἐν τῇ ἐπισκοπικῇ διαδοχῇ λαβόντων τὸ ἀσφαλὲς χάρισμα τῆς ἀληθείας. Ἡ Ἐκκλησία κατατείνει βεβαίως ἐν τῇ ροῇ τῶν αἰῶνων διαρκῶς πρὸς τὸ πλήρωμα τῆς θείας ἀληθείας, ἕως ὅτου ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ πληρωθῇ ἐν αὐτῇ. Οἱ λόγοι τῶν ἁγίων Πατέρων μαρτυροῦσι τὴν ζωοποιουσαν παρουσίαν τῆς Παραδόσεως ταύτης, οἱ θησαυροὶ τῆς ὁποίας εἰσρέουσιν εἰς τὴν πρακτικὴν ζωὴν τῆς Ἐκκλησίας, ἣτις πιστεύει καὶ προσεύχεται. Διὰ τῆς αὐτῆς Παραδόσεως ἐγνώρισεν ἡ Ἐκκλησία τὸν πλήρη κανόνα τῶν ἱερῶν βιβλίων, προσέτι δὲ ἐν αὐτῇ κατανοεῖται βαθύτερον ἢ Ἁγία Γραφὴ καὶ ἐπιδραῖ συνεχῶς διαδιδόμενη καὶ ἐρμηνευομένη. Τοιοῦτοτρόπως ὁ λαλήσας τὸ πάλαι Θεός, λαλεῖ ἀκαταπαύστως μετὰ τῆς Νύμφης τοῦ ἀγαπητοῦ Υἱοῦ του, καὶ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, δι' οὗ ἀντηχεῖ ἡ ζῶσα φωνὴ τοῦ εὐαγγελίου ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ καὶ δι' αὐτῆς ἐν τῷ κόσμῳ, καθοδηγεῖ τοὺς πιστοὺς εἰς πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν καὶ ἐνεργεῖ ὥστε ὁ λόγος τοῦ Χριστοῦ νὰ ἐνοικῇ πλουσίως ἐν αὐτοῖς (Κολ. 3,16).

Ἐν § 9 ἐξετάζεται ἡ ἀμοιβαία σχέσις τῆς Ἱερᾶς Παραδόσεως καὶ τῆς Ἁγίας Γραφῆς καὶ διαπιστοῦται ὁ στενὸς μεταξὺ αὐτῶν σύνδεσμος καὶ ἡ ἀλληλεπίδρασις ἐκατέρωθεν. Διότι ἀμφοτέραι ἀπέρρευσαν ἐκ τῆς αὐτῆς θείας πηγῆς, ἀποτελοῦσαι οὕτως εἰπεῖν

5. Εἰρηναίου, Κατὰ αἰρέσ. III, 3,1.3. Migne P.G. 7, 848/9.

ἐνιαῖόν τι ὅλον, καὶ πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν κατατείνουσι. Διότι ἡ μὲν Ἁγία Γραφή εἶναι ὁ ὑπὸ τὴν ἔμπνευσιν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος γραπτὸς λόγος τοῦ Θεοῦ, ἡ δὲ Ἱερὰ Παράδοσις μεταδίδει τὸν ὑπὸ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἐμπιστευθέντα εἰς τοὺς Ἀποστόλους λόγον τοῦ Θεοῦ ἀμετάβλητον εἰς τοὺς διαδόχους αὐτῶν, ἵνα τὸν διαφυλάξωσι πιστῶς καὶ ἐρμηνεύσωσι καὶ διαδώσωσιν αὐτὸν διὰ τοῦ ἑαυτῶν κηρύγματος ἐν τῷ φωτὶ τοῦ Πνεύματος τῆς ἀληθείας. Διὰ τοῦτο δὲ δύναται ἡ Ἐκκλησία μόνον ἀπὸ τῆς Ἁγίας Γραφῆς νὰ ἀντλήσῃ μετὰ βεβαιότητος ὁλόκληρον τὸ περιεχόμενον τῆς Ἀποκαλύψεως⁶. Συνεπῶς ἀμφότεραι, Γραφή καὶ Παράδοσις, δεόν νὰ γίνονται ἐξ ἴσου δεκταὶ καὶ τιμῶνται μετὰ τοῦ αὐτοῦ σεβασμοῦ καὶ τῆς αὐτῆς ἀγάπης.

Ἐν § 10 γίνεται λόγος περὶ τῆς σχέσεως ἀμφότερων πρὸς τὴν ὅλην Ἐκκλησίαν καὶ τὸ διδασκατικὸν ἀξίωμα καὶ ἔργον αὐτῆς, ὑπογραμμίζεται δὲ ὅτι ἡ Ἱερὰ Παράδοσις καὶ ἡ Ἁγία Γραφή ἀποτελοῦσι τὸν παραδοθέντα εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ἕνα θησαυρὸν τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ. Προσηλωμένος εἰς αὐτὸν πᾶς ὁ λαὸς τοῦ Θεοῦ ὁ ἅγιος, ἐμμένει, ἀείποτε ἠνωμένος μετὰ τῶν ποιμένων του, ἐν τῇ διδασκαλίᾳ τῶν Ἀποστόλων καὶ τῇ μετ' αὐτῶν κοινωνίᾳ, ἐν τῇ κλάσει τοῦ ἄρτου καὶ τῇ προσευχῇ οὕτως, ὥστε ἐν τῇ τηρήσει καὶ τῇ πραγματώσει τῆς παραδεδομένης πίστεως καὶ τῇ ὁμολογίᾳ αὐτῆς ἄρχει μοναδικῆ τις ἐνότης πνεύματος μετὰ τῶν ποιμένων καὶ πιστῶν...

Ἐπεταὶ τὸ τρίτον κεφάλαιον περὶ τῆς Θεοπνευστίας τῆς Ἁγίας Γραφῆς καὶ τῆς ἐρμηνείας αὐτῆς, ἐν ἀρχῇ τοῦ ὁποίου γίνεται λόγος ἐν § 11 περὶ τῆς πραγματικότητος τῆς Θεοπνευστίας καὶ τῆς ἀληθείας τῆς Ἁγίας Γραφῆς. Ἡ ἐν τῇ Ἁγίᾳ Γραφῇ περιεχομένη θεία Ἀποκάλυψις ἐγράφη κατ' ἔμπνευσιν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Ἡ ἁγία μήτηρ ἡμῶν Ἐκκλησία, συναδᾷ τῇ ἑαυτῆς ἀποστολικῇ πίστει, θεωρεῖ ὡς Ἱερὰ καὶ κανονικὰ πάντα τὰ βιβλία τῆς τε Παλαιᾶς καὶ τῆς Καινῆς Διαθήκης, μεθ' ὅλων τῶν τμημάτων αὐτῶν, καθ' ὅσον ταῦτα, γραφέντα ὑπὸ τὴν ἔμπνευσιν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος (Ἰωάν. 20,31. Β' Τιμ. 3,16. Β' Πέτρ. 1,19-21. 3,15-16), ἔχουσι συγγραφέα

6. Ἀξίωση μείωτον εἶναι, ὅτι ἡ τελευταία αὐτῆς φράσις, καθ' ἣν ἡ Ἐκκλησία ἀντλεῖ τὴν πλήρη αὐτῆς βεβαιότητα περὶ τῶν ἀποκαλυφθεισῶν ἀληθειῶν οὐ μόνον ἐκ τῆς Ἁγίας Γραφῆς, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς Ἱερᾶς Παραδόσεως, προσετέθη εἰς τὸ τελικὸν κείμενον δι' ἀμέσου ἐπεμβάσεως τοῦ Πάπα, πρὸς ἱκανοποίησιν τῆς συντηρητικῆς μειοψηφίας. Σχετικῶς ὁ εἰσηγητὴς καρδινάλιος Florit παρετήρησε: «Dadurch werde die katholische, durch die ständige Praxis erwiesene Lehre sichergestellt, wonach die Kirche ihre Sicherheit über die Offenbarungsgegenstände aus der Heiligen Schrift nur in Verbindung mit der Tradition schöpft. Deshalb könne, wo die Schrift zur Erlangung dieser Sicherheit nicht genügt, die Tradition ein entscheidendes Argument beisteuern. Die Hinzufügung müsse aus dem Gesamtzusammenhang des Schemas verstanden werden. Aus diesem gehe deutlich hervor, dass die Tradition nicht gleichsam eine quantitative Ergänzung der Heiligen Schrift darstelle, wie umgekehrt die Heilige Schrift nicht gleichsam die Kodifizierung der ganzen (integrae) Offenbarung sei». («Herd.-Korresp.» 19 (1965) 734).

τὸν Θεόν, καὶ ὡς τοιαῦτα παρεδόθησαν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν. Πρὸς συγγραφήν τῶν Ἱερῶν βιβλίων ὁ Θεὸς ἐξέλεξεν ἀνθρώπους, οὓς ἰκάνωσεν, ἵνα διὰ τῆς πλήρους χρήσεως τῶν δυνάμεων καὶ τῶν μέσων αὐτῶν μεταδώσωσι γραπτῶς, ὡς γνήσιοι συγγραφεῖς, μόνον ὅτι αὐτὸς ἤθελεν, ἐνεργῶν αὐτὸς ἐν αὐτοῖς καὶ δι' αὐτῶν. «Ὅθεν, ἀφοῦ πᾶν ὅτι λέγουσιν οἱ θεόπνευστοι συγγραφεῖς ἢ ἀγιογράφοι δεόν νὰ θεωρῆται ὡς λεχθὲν ὑπὸ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, πρέπει νὰ ὁμολογῆται, ὅτι διδάσκουσιν οὗτοι ἀσφαλῶς, πιστῶς καὶ ἀπλανῶς τὴν ἀλήθειαν, ἣν ὁ Θεὸς διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν ἠθέλησε νὰ περιληφθῇ ἐν ταῖς Ἁγίαις Γραφαῖς. Διὰ τοῦτο εἶναι ἀπᾶσα Γραφή θεόπνευστος καὶ ὠφέλιμος πρὸς διδασκαλίαν, πρὸς ἐλεγχον, πρὸς ἐπανάρθωσιν, πρὸς παιδείαν τὴν ἐν δικαιοσύνῃ, ἵνα ἄρτιος ἦ ὁ τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπος, πρὸς πᾶν ἔργον ἀγαθὸν ἐξερτισμένος» (Β' Τιμ. 3,16-17).

Ἐν § 12, ἐν ἧ γίνεται λόγος περὶ τοῦ τρόπου τῆς ἐρμηνείας τῆς Ἁγίας Γραφῆς, γράφεται: Ἐπειδὴ ὁ Θεὸς ὠμίλησεν ἐν τῇ Ἁγίᾳ Γραφῇ δι' ἀνθρώπων καὶ κατὰ τὸν προσιδιάζοντα αὐτοῖς τρόπον, ὁ ἐρμηνευτὴς τῆς Ἁγίας Γραφῆς, ἵνα ἐνοήσῃ σαφῶς τί ὁ Θεὸς ἤθελε νὰ ἀνακοινώσῃ ἡμῖν, ὀφείλει νὰ ἐρευνησῇ μετὰ προσοχῆς, τί οἱ ἱεροὶ συγγραφεῖς ἤθελον πραγματικῶς νὰ εἰπωσι καὶ τί ὁ Θεὸς διὰ τῶν λόγων αὐτῶν ἠδῶκε νὰ γνωστοποιήσῃ. Ἀλλὰ διὰ νὰ ἐξιχνιάσῃ τὴν πρόθεσιν τῶν ἀγιογράφων δεόν μετὰ τῶν ἄλλων νὰ ἐξετάσῃ τὰ «φιλολογικὰ γένη»...

Ἐν § 13 γίνεται λόγος περὶ τῆς συγκαταβάσεως τοῦ Θεοῦ. Ἐν τῇ Ἁγίᾳ Γραφῇ ἀποκαλύπτεται, διασωζομένη πάντοτε τῆς ἀληθείας καὶ τῆς ἀγιότητος τοῦ Θεοῦ, θαυμαστὴ τις συγκατάβασις τῆς αἰωνίας σοφίας, αἵνα μάθωμεν τοῦ Θεοῦ τὴν ἀφατον φιλοφροσύνην καὶ ὅση κέχρηται συγκαταβάσει διὰ τὴν περὶ τὸ γένος τὸ ἡμέτερον κηδεμονίαν⁷. Πράγματι οἱ λόγοι τοῦ Θεοῦ, ἐκφραζόμενοι διὰ τῆς ἀνθρωπίνης γλώσσης, ἐξομοιοῦνται ἐν παντὶ πρὸς τὸν ἀνθρώπινον λόγον, καθὼς πάλαι ὁ Λόγος τοῦ αἰωνίου Πατρὸς διὰ τῆς ἀναλήψεως τῆς ἀσθενοῦς ἀνθρωπίνης φύσεως ἐγένετο ἐν παντὶ ὁμοῖος τοῖς ἀνθρώποις.

Ἐν τῷ τετάρτῳ κεφαλαίῳ γίνεται λόγος περὶ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης καὶ δὴ ἐν § 14 μὲν περὶ τῆς ἐν τοῖς βιβλίοις αὐτῆς ἱστορίας τῆς σωτηρίας, τονιζομένου ὅτι ταῦτα ἐδόθησαν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ καὶ ὡς ἐκ τούτου κέκτηνται ἀκατάλυτον ἀξίαν «ὅσα γὰρ προεγράφη, εἰς τὴν ἡμετέραν διδασκαλίαν προεγράφη, ἵνα διὰ τῆς ὑπομονῆς καὶ τῆς παρακλήσεως τῶν Γραφῶν τὴν ἐλπίδα ἔχωμεν» (Ῥωμ. 15,4)· ἐν § 15 δὲ γίνεται ὁμοίως λόγος περὶ τῆς μεγάλης σημασίας τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης διὰ τοὺς πιστοὺς, καὶ ἐν § 16 περὶ τῆς ἐνότητος ἀμφοτέρων τῶν Διαθηκῶν. Ἡ Καινὴ Διαθήκη εἶναι κεκρυμμένη ἐν τῇ Παλαιᾷ, ἥτις πάλιν φανεροῦται ἐν τῇ Καινῇ. Καίτοι δὴ ἅλα δὴ ὁ Χριστὸς συνέστησε τὴν Καινὴν Διαθήκην ἐν τῷ αἵματι αὐτοῦ (Λουκ. 22,20. Α' Κορ. 11,25), οὐχ ἤττον τὰ βιβλία τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, ἀναληφθέντα ὅλο-

7. Ἰωάννου Χρυσόστομου, Εἰς Γέν. 3,8, ὁμολ. 17,1. Migne P.G. 53, 134.

κληρωτικῶς ἐν τῷ εὐαγγελικῷ κηρύγματι, φθάνουσι καὶ δεικνύουσι τὴν πλήρη αὐτῶν ἔννοιαν ἐν τῇ Καινῇ Διαθήκῃ (Ματθ. 5,17. Λουκ. 24,27. Ρωμ. 16, 25-26. Β' Κορ. 3,14-16), τὴν ὅποιαν πάλιν διαφωτίζουσι καὶ ἐρμηνεύουσιν.

Ἐν τῷ πέμπτῳ κεφαλαίῳ γίνεται λόγος περὶ τῆς Καινῆς Διαθήκης, ἐξαίρομένης ἐν τῇ ἐν ἀρχῇ § 17 τῆς ὑπερεχούσης θέσεως τῆς Καινῆς Διαθήκης. Ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ, «δύναμις Θεοῦ εἰς σωτηρίαν παντὶ τῷ πιστεύοντι» (Ρωμ. 1,16), παρουσιάζεται ἐν τοῖς βιβλίοις τῆς Καινῆς Διαθήκης καὶ ἐκδηλοῖ τὴν δύναμιν του κατὰ τρόπον ἐξαιρετικόν. «Ὅτε δὴλα δὴ «ἦλθε τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου» (Γαλ. 4,4), «ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν, πλήρης χάριτος καὶ ἀληθείας» (Ἰωάν. 1,14). Ὁ Χριστὸς ἐθεμελίωσεν ἐπὶ τῆς γῆς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ, ἀπεκάλυψεν ἔργον καὶ λόγον τὸν Πατέρα του καὶ ἑαυτὸν καὶ συνεπλήρωσε τὸ ἔργον του διὰ τοῦ θανάτου, τῆς ἀναστάσεως, τῆς ἐνδόξου ἀναλήψεως καὶ τῆς ἀποστολῆς τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Ὑψωθεὶς ἐκ τῆς γῆς, ἐλκύει πάντας πρὸς ἑαυτὸν (Ἰωάν. 12,32) αὐτός, ὅστις ἔχει «ρήματα ζωῆς αἰωνίου» (Ἰωάν. 6,68). Τοῦτο δὲ τὸ μυστήριον «ἐτέραις γενεαῖς οὐκ ἐγνωρίσθη, ὡς νῦν ἀπεκαλύφθη τοῖς ἁγίοις Ἀποστόλοις αὐτοῦ καὶ Προφήταις ἐν Πνεύματι» (Ἐφ. 3,4-6), ἵνα οὗτοι κηρύττωσι τὸ εὐαγγέλιον, ἐγείρωσι τὴν πίστιν πρὸς τὸν Ἰησοῦν ὡς τὸν Χριστὸν καὶ Κύριον καὶ συνάγωσι τὴν Ἐκκλησίαν. Πάντων τούτων παρουσιάζουσι τὰ βιβλία τῆς Καινῆς Διαθήκης διαρκῆ καὶ θεῖαν μαρτυρίαν. Ἐν συνεχείᾳ γίνεται λόγος ἐν § 18 μὲν περὶ τῆς ἀποστολικῆς ἀρχῆς τῶν εὐαγγελίων, ἐν οἷς οἱ Ἀπόστολοι καὶ οἱ μαθηταὶ των παρέδωκαν γραπτῶς ὑπὸ τὴν ἔμπνευσιν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ὅ,τι ἐντολῇ τοῦ Χριστοῦ ἐκήρυξαν ὡς θεμέλιον τῆς πίστεως, ἐν § 19 δὲ περὶ τοῦ ἱστορικοῦ χαρακτήρος τῶν εὐαγγελίων, καὶ ἐν § 20 περὶ τῶν ὑπολοίπων βιβλίων τῆς Καινῆς Διαθήκης.

Ἐπεταὶ τὸ ἔκτον καὶ τελευταῖον κεφάλαιον, ἐν ᾧ ἐξετάζεται ἡ Ἁγία Γραφή ἐν τῇ ζωῇ τῆς Ἐκκλησίας. Οὕτως ἐν § 21 δηλοῦται, ὅτι ἡ Ἐκκλησία τιμᾷ πάντοτε τὴν Ἁγίαν Γράφην καθὼς τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου, θεωροῦσα αὐτὴν τε καὶ τὴν Ἱερὰν Παράδοσιν ὡς τὸν ὑψιστον κανόνα τῆς πίστεως καὶ ὡς τὴν πηγὴν τῆς πνευματικῆς ζωῆς. Διὰ ταῦτα πρέπει νὰ εἶναι προσιτὴ εἰς τὸν λαὸν τοῦ Θεοῦ. Ὡς ἐκ τούτου ἐν § 22 συνίστανται ἀκριβεῖς μεταφράσεις τῆς Ἁγίας Γραφῆς εἰς διαφόρους γλώσσας ἐκ τοῦ ἀρχετύπου κειμένου, καὶ δὴ κατὰ προτίμησιν «ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τῶν κειμένων ἀδελφῶν, ἵνα χρησιμοποιῶνται παρὰ πάντων τῶν χριστιανῶν». Ἡ § 23 διαγράφει τὸ ἔργον τῶν θεολόγων, καὶ μάλιστα τῶν βιβλικῶν, ὅπως ἐρευνῶσι τὰς Ἁγίας Γραφὰς καὶ καθιστῶσι τὸ περιεχόμενον αὐτῶν προσιτὸν εἰς τοὺς πιστοὺς. Ἐν § 24 δὲ, τοῦ λόγου ὄντος περὶ τῆς σχέσεως τῆς Θεολογίας πρὸς τὴν Ἁγίαν Γράφην, ὑπογραμμίζεται ὅτι ἡ πρώτη στήριξη ἐπὶ τῆς δευτέρας, νοουμένης ὡς ἀχωρίστου ἀπὸ τῆς Ἱερᾶς Παραδόσεως. Καὶ ἐν § 25 συνιστᾶται ἡ ἀνάγκη τῆς Ἁγίας Γραφῆς πρῶτον μὲν ὑπὸ τῶν κληρικῶν, εἶτα δὲ καὶ ὑπὸ τῶν πιστῶν, ἵνα οὕτω (το-

νίζεται ἐν ἐπιλόγῳ § 26), «ὁ λόγος τοῦ Κυρίου τρέχη καὶ δοξάζεται» (Β' Θεσ. 3,1) καὶ ὁ θησαυρὸς τῆς Ἀποκαλύψεως πληροῖ τὰς καρδίας τῶν ἀνθρώπων.

Κρίνοντες νῦν τὴν ἀνωτέρω περὶ τῆς θείας Ἀποκαλύψεως συνοδικὴν ἀπόφασιν, ἧς ἀτελεῖ περίληψιν παρεθέσαμεν ἐνταῦθα, διαπιστοῦμεν, ὅτι αὕτη ἐν τῷ συνόλῳ εἶναι ἐπιτυχῆς, παρὰ τὴν βραχύτητα αὐτῆς καὶ τὴν ἐμφανῆ συνδιαλλακτικὴν καὶ συνθετικὴν τῶν ἀντιτιθεμένων ἀπόψεων προσπάθειαν τῶν συντακτῶν αὐτῆς. Ἰδιαίτερας ἐξάρσεως εἶναι τὰ θεοπνεύματα περὶ τῆς ἐλευθέρας ὑπὸ τῶν πιστῶν ἀναγνωσεως τῆς Ἁγίας Γραφῆς, τῆς πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον μεταφράσεως αὐτῆς εἰς τὰς ἰδίαις γλώσσας τῶν διαφόρων λαῶν καὶ τῆς ἐλευθέρας ἐπιστημονικῆς ἐρεύνης τῶν ἱερῶν βιβλίων ὑπὸ τῶν βιβλικῶν θεολόγων⁸. Ἐπίσης ἔχει συνταχθῆ αὕτη ἐν βιβλικῇ καὶ οὐχὶ ἐν σχολαστικῇ γλώσσῃ καὶ φέρει χαρακτηριστὰ μᾶλλον περιγραφικὸν καὶ οὐχὶ αὐστηρῶς θεολογικονομικόν, ὡς καὶ λελογισμένην οἰκουμενικὴν τάσιν, πρὸς θετικὴν καὶ εὐμενῆ κρίσιν αὐτῆς ἐκ μέρους τῶν Διαμαρτυρομένων, ἰδίᾳ ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν μεταξὺ αὐτῶν ὑφισταμένην διαφορὰν: Γραφῆ—Παράδοσις, καὶ πρὸς ἀφετηρίαν καὶ βάσιν θεολογικοῦ διαλόγου μετ' αὐτῶν.

8. Ὁ K.E. Skydogaard φρονεῖ, ὅτι ἡ ἀπόφασις «werde sicher grosse Folgen in der römisch-katholischen Kirche haben, zumal da sie verlangt, dass die Predigt «von der Heiligen Schrift genährt und regiert» werde, und die Bedeutung der persönlichen Bibellesung unterstrichen wird». («Herd.-Korresp.» 20 (1966) 97. Ἀναλυτικώτερον ὁ J. Weber ἐν τῇ προτασσομένη τῷ κειμένῳ εἰσαγωγῇ του παρατηρεῖ: «Spécialement en ce qui concerne l'étude des Écritures et leur interprétation, on peut être heureux d'avoir dans la présente Constitution un document qui est vraiment un document d'Église, et qui ouvre de magnifiques horizons aux savants comme aux simples fideles qui veulent scruter les Saintes Lettres. Le Concile a laissé beaucoup de problèmes en suspens, dont théologiens et exégètes pourront librement discuter. Il a par ailleurs continué l'oeuvre de libération commencée par la pape Pie XII dans son encyclique «Divino afflante Spiritu». Par la franche admission des «genres littéraires» par la référence aux circonstances concrètes où les livres inspirés ont été composés, l'exégèse a vu consacrer sa légitime indépendance vis-à-vis de restrictions impossibles à maintenir. Les questions d'authenticité, de datation des documents, la classification des divers livres ou chapitres de la Bible selon leur caractère ont été débarrassées des hypothèses qui pesaient sur elles. Les exégètes peuvent travailler, sous la direction positive de l'Église, en confiance et en loyauté, sans être obligés de faire des prouesses d'habileté afin d'échapper à tout un réseau d'interdits qui a si longtemps rendu difficile le travail scripturaire, et dangereux le métier de bibliste... Le Concile n'a pas voulu condamner massivement la «Formgeschinchte», comme la première rédaction du schéma le faisait pratiquement; il n'a pas voulu fermer la porte aux recherches. Mais il a indiqué à l'intérieur de quelles limites ces recherches pouvaient se faire, et ces limites sont raisonnables et larges». (Concile oecum. Vatican II, τ. 4, σ. 35/6). Ἰδιᾶ χαρακτηριστικῆ εἶναι καὶ ἡ ἐπομένη παρατήρησις τοῦ O. Cullmann: «Als Exeget bin ich mit den Auslegungsprinzipien des fünften Kapitels über das Neue Testament im allgemeinen restlos einverstanden. Auf dem Gebiet der Auslegung (durch formgeschichtliche Methode) ist die Einigung grundsätzlich so gut wie erreicht». («Herd.-Korresp.» 20 (1966) 97).

Παρά ταῦτα ὅμως ὑπάρχουσι καὶ οἱ ἐπικρίνοντες τοὺς συντάκτας τοῦ κειμένου, ὅτι δὲν κατώρθωσαν νὰ ἐκλέξωσι σαφῶς μεταξύ τῶν δύο θέσεων, ἤτοι τῆς παραδεδομένης ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ περὶ τῶν δύο διακεκριμένων ἀπ' ἀλλήλων πηγῶν τῆς θείας Ἀποκαλύψεως, δηλ. τῆς Ἀγίας Γραφῆς καὶ τῆς Ἱερᾶς Παραδόσεως, καὶ τῆς προτεσταντικῆς τοιαύτης, καθ' ἣν ἅπασα ἡ θεία Ἀποκάλυψις περιέχεται μόνον ἐν τῇ Ἀγίᾳ Γραφῇ⁹. Καὶ ἄλλοι μὲν διαπιστοῦσιν, ὅτι ἡ Σύνοδος δὲν ἀπεμακρύνθη τῆς παραδεδομένης ἐκκλησιαστικῆς διδασκαλίας, ἀλλ' ὅτι ἐποίησατο ἀπλῶς ἔνωσιν τῆς Ἀγίας Γραφῆς καὶ τῆς Ἱερᾶς Παραδόσεως, διατυπώσασα καινῶς τὴν αὐτὴν κατ' οὐσίαν ἀρχαίαν διδασκαλίαν¹⁰, ἄλλοι δὲ ὅτι ἐγένετο σημαντικὴ μετατόπισις πρὸς τὴν ἀνωτέρω δευτέραν θέσιν διὰ λόγους οἰκουμενικῆς σκοπιμότητος, ἄνευ ὅμως οὐσιαστικῆς ἐγκαταλείψεως καὶ τῆς ἀρχαίας διδασκαλίας περὶ τῶν δύο πηγῶν. Νομίζομεν ὅτι ἡ ὅλη συνδιαλλακτικὴ προσπάθεια καὶ τάσις τῆς Συνόδου δέον νὰ νοηθῇ ὡς ἡμῶν τῶν Ὁρθοδόξων ὡς κατατείνουσα εἰς τὴν γεφύρωσιν τοῦ χάσματος καὶ τῆς διαιρέσεως τῆς δυτικῆς Χριστιανοσύνης ἀπὸ τοῦ ἰστ' αἰῶνος καὶ ἐντεῦθεν περὶ τὰς πηγὰς τῆς θείας Ἀποκαλύψεως, διὸ καὶ ἡ διατύπωσις τῆς ἀποφάσεως ἐγένετο κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε φαίνεται ὅτι ἰκανοποιήσῃ πῶς τοὺς οἰκουμενικοὺς κύκλους, τοῦλάχιστον ἐν ὠρισμένοις σημείοις, θεωρήσαντας αὐτὴν γενικῶς ὡς προάγουσαν τὸν οἰκουμενικὸν διάλογον. Πάντως ἀληθὲς εἶναι, ὅτι ἡ συνοδικὴ ἀπόφασις, ἔναντι τῆς προτεσταντικῆς θέσεως *solà scriptura*, προσπαθεῖ νὰ παρακάμψῃ τὸν παραδεδομένον χωρισμὸν τῆς Ἀγίας Γραφῆς καὶ τῆς Ἱερᾶς Παραδόσεως, ὡς δύο διακεκριμένων ἀπ' ἀλλήλων πηγῶν τῆς θείας Ἀποκαλύψεως, καὶ νὰ ἐπιφέρῃ τὴν ἔνωσιν αὐτῶν. Οὕτως ἐν § 21 τονίζεται, ὅτι «ἡ Ἐκκλησία τιμᾷ πάντοτε τὴν Ἀγίαν Γραφὴν καθὼς τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου... καὶ θεωρεῖ αὐτὴν τε καὶ τὴν Ἱερὰν Παράδοσιν ὡς τὸν ὕψιστον κανόνα τῆς πίστεως», νοοῦσα τὴν Ἀγίαν Γραφὴν ὡς ἀχωρίστως ἠνωμένην μετὰ τῆς Ἱερᾶς Παραδόσεως, προστίθεται ἐν § 24. Ὁμοίως ἐν § 9 εἰδομεν ἀνωτέρω ὅτι ἡ Ἀγία Γραφή καὶ ἡ Ἱερὰ Παράδοσις θεωροῦνται ὡς ἰσοστάσιοι καὶ ἰσόκυροι, διὰ τὸν λόγον δὲ τοῦτον ἐξ ἀμφοτέρων ἀντλεῖ μετὰ βεβαιότητος ἡ Ἐκκλησία ὁλόκληρον τὸ περιεχόμενον τῆς Ἀποκαλύψεως. Διὰ τοῦτο ἀμφότεραι ἀπολαύουσι τῆς αὐτῆς

τιμῆς καὶ ἀγάπης καὶ τοῦ αὐτοῦ σεβασμοῦ ἐκ μέρους τῆς Ἐκκλησίας, ἐφ' ὅσον ἀμφότεραι ἀποτελοῦσι τὸν παραδοθέντα εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ἓνα θησαυρὸν τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ, προστίθεται ἐν § 10.

Ἄλλὰ παρὰ τὴν Ἀγίαν Γραφὴν καὶ τὴν Ἱερὰν Παράδοσιν προστίθεται καὶ τρίτη αὐθεντία, ἤτοι τὸ διδασκτικὸν ἀξίωμα τῆς Ἐκκλησίας, ὅπερ ἐν τῷ μοναρχικῷ παπικῷ συστήματι εὐρίσκει τὴν ὑπερτάτην ἐκφρασίαν του διὰ τοῦ ἀλαθήτου Πάπα, τοῦθ' ὅπερ ἀπορρίπτει βεβαίως ἡ ἡμετέρα Ὁρθόδοξος Καθολικὴ Ἐκκλησία. Οὕτω ἐν § 10 τῆς συνοδικῆς ἀποφάσεως ἀναγνωσχομεν: «Τὸ ἔργον τῆς αὐθεντικῆς ἐρμηνείας τοῦ γραπτοῦ ἢ τοῦ προφορικοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ εἶναι πεπιστευμένον εἰς τὸ ζῶν διδασκτικὸν ἀξίωμα τῆς Ἐκκλησίας, οὐτινος ἡ πλήρης ἐξουσία ἀσκειῖται ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Τοῦτο ἴσταται οὐχὶ ὑπὲρ τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ διακονεῖ αὐτῷ, οὐδὲν ἕτερον διδάσκον, ἀλλ' ὅ,τι εἶναι παραδεδομένον, τοῦθ' ὅπερ κατὰ θεῖαν ἐπιταγὴν καὶ ὑπὸ τὴν ἐπιστασίαν τοῦ Ἀγίου Πνεύματος ἀκούει εὐλαβῶς, φυλάττει ὁσίως καὶ ἐρμηνεύει πιστῶς. Ἀντλεῖ δὲ πάντα ἐκ τοῦ ἐνὸς θησαυροῦ τῆς πίστεως, ὃν ὡς ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἀποκαλυφθέντα προβάλλει εἰς τὴν πίστιν τῶν ἀνθρώπων. Ἐντεῦθεν δῆλον, ὅτι ἡ Ἱερὰ Παράδοσις, ἡ Ἀγία Γραφή καὶ τὸ διδασκτικὸν ἀξίωμα εἶναι οὕτω συνδεδεμένα καὶ συνηνωμένα, ὥστε οὐδὲν ὑπάρχει ἄνευ τῶν ἄλλων, πάντα δὲ ὁμοῦ, ἕκαστον κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον, ἐνεργοῦσι τὴν σωτηρίαν τῶν ψυχῶν, ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ Ἀγίου Πνεύματος». Παρατηρητέον ὅμως ὅτι ἡ ὡς ἄνω περὶ τοῦ παπικοῦ *Magisterium* διδασκαλία τῆς Β' Βατικανίου Συνόδου, τῆς συνεχιζούσης τὴν αὐτὴν περὶ τοῦ παπικοῦ ἀλαθήτου διδασκαλίας τῆς Α' Βατικανίου Συνόδου¹¹, προώρισται νὰ ἀποβῇ πηγὴ διαφωνιῶν μεταξύ τῆς Ῥωμαϊκῆς καὶ τῶν ἄλλων Ἐκκλησιῶν, καὶ μάλιστα τῆς Ὁρθοδόξου, ἥτις, συνεχιζούσα τὴν διδασκαλίαν καὶ πρᾶξιν τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας, δέχεται ὅτι οἱ ἐπίσκοποι, δυνάμει τῆς χειροτονίας των, ἔχουσι τὸ δικαίωμα τῆς αὐθεντικῆς διδασκαλίας καὶ ἐρμηνείας τῆς Ἀγίας Γραφῆς ἐν Συνοδοῖς Οἰκουμενικαῖς, ἀναγνωριζομένας ὅμως ὑπὸ τοῦ ὅλου σώματος τῆς Ἐκκλησίας, ἐν ἣ διαμένει τὸ Πνεῦμα τῆς ἀληθείας, τὸ καθοδηγοῦν αὐτὴν καὶ τὰς Οἰκουμενικὰς Συνόδους εἰς πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν.

(Συνεχίζεται)

ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΑΡΜΠΗΣ

Καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

9. J. Weber, ἐθ' ἀν. σ. 33.

10. Κατὰ τὰς «Informations catholiques internationales No 248 (1965) 13 μάλιστα «en trois ans, l'Église a complètement dépassé l'esprit de la contre-Réforme; le traité classique, académique et juridique sur les «deux sources de la Révélation» a fait place à une profession de foi en la Parole vivante du Dieu vivant, qui se révèle en une personne Jésus-Christ, par des paroles et des gestes que médite son peuple, guidé par l'Esprit».

11. Διότι πρὸ πάντων «das Papsttum in der römischen Kirche unter allen Umständen das Primäre ist; dies wurde durch das Faktum und durch die Lehre des Zweiten Vaticanums nicht nur nicht in Frage gestellt, sondern ausdrücklich bestätigt». (W. Dietzfelbinger, ἐν «Herd.-Korresp.» αὐτόθι σ. 98).

ΖΩΗ ΚΑΙ ΕΡΓΟΝ ΤΩΝ ΕΞ ΗΠΕΙΡΟΥ ΟΡΜΩΜΕΝΩΝ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΩΝ ΠΑΤΡΙΑΡΧΩΝ

Ἐν τῷ μεταξύ ὁ Οἰκουμενικὸς Θρόνος εὐρίσκετο ἤδη ἐν χρεῖα ἀπὸ τοῦ Ὀκτωβρίου, κατόπιν τῆς ἀναγκαστικῆς ἐκείνης παραιτήσεως τοῦ Νεοφύτου. Αἱ γενόμεναι προετοιμασίαι διὰ τὴν πατριαρχικὴν ἐκλογὴν ἀπέδειξαν τὸν φανατισμὸν καὶ τὴν ἐμπάθειαν τῶν ἰωακειμικῶν, οἵτινες καὶ ἐπλειοψήφισαν μὲγάλως ἐν τῇ Ἐθνοσυνελεύσει ἥτοι ἐπὶ 87 ψήφων τῶν ψηφίζοντων ἐκλεκτόρων συνεκέντρωσαν οὕτω 67 ψήφους⁴⁷⁸. Καὶ ἐνῶ κατ' ἀρχὴν αἱ δύο παρατάξεις ἐστρέφοντο ἢ μὲν πρὸς τὸν Κυζίκου Νικόδημον, ὑποστηριζόμενον καὶ ὑπὸ τοῦ Μητροπολίτου Νικοπόλεως καὶ Πρεβέζης Κωνσταντίνου Βαφείδου⁴⁷⁹, ἢ δὲ πρὸς τὸν Ἰωακείμ Γ', συμμετέχοντος σφοδρῶς καὶ ἀγωνιζομένου ὑπὲρ αὐτοῦ τοῦ τότε Προύσης εἶτα δὲ Νικοπόλεως Ναθαναήλ⁴⁸⁰, ἢ ἀπόφασις τῆς ἐθνοσυνελεύσεως ὡς πρὸς τὸν καταρτισμὸν τοῦ τριπροσώπου ψηφοδελτίου ὑπῆρξε διάφορος. Συμπεριελήθησαν ἐν τούτῳ τὰ ὀνόματα τῶν πλειοψηφισάντων Ἰωακείμ Γ', ὡς λαβόντος 67 ψήφους, Λέρου καὶ Καλύμνου, ὡς λαβόντος 62 καὶ Δρυϊνουπόλεως Γρηγορίου, ὡς λαβόντος 59 ψήφους⁴⁸¹. Ἡ τοιαύτη ἀπόφασις ἐξησφάλιζε, κατὰ τοὺς ἰωακειμικούς, τὴν ἐκλογὴν τοῦ πάτρωνος αὐτοῦ τοσούτῳ μᾶλλον, ὅσῳ ὁ Δρυϊνουπόλεως ἦτο δεδηλωμένος ἐχθρὸς τοῦ παντοδυνάμου Ἡρακλείας, ὁ δὲ Λέρου καὶ Καλύμνου ἦτο γνωστὸς ὡς φίλος καὶ ὑποστηρικτὴς Ἰωακείμ τοῦ Γ'.

Τοιοτοτρόπως κατήλθον εἰς τὸν πατριαρχικὸν Νάον οἱ ἐκλέκτορες ἀρχιερεῖς, παρίστατο δὲ καὶ πλήθος φανατικῶν ὀπαδῶν τοῦ ἐρημοβιοῦντος ἐν Μυλοποτάμῳ τοῦ Ἁγ. Ὁρους πατριάρχου πρ. Κων/λεως καὶ νῦν ὑποψηφίου, ὃν ἔτοιμον νὰ ἐπευφημήσῃ, ἐπὶ τῇ βεβαίᾳ ἀναρρήσει καὶ αὐθις εἰς τὸν Πατριαρχικὸν Θρόνον.

Ἡ ἐκλογὴ διεξήχθη οὐχὶ ἡρέμως. Εἶναι γνωστὸν,

478. Μαυροπούλου, ἐνθ' ἄνωτ.

479. Οὗτος ὑπῆρξεν ἀδελφὸς τοῦ διαπρεποῦς ἐκκλησιαστικοῦ Ἱστορικοῦ καὶ Ἱεράρχου Φιλαρέτου Βαφείδου. Διετέλεσε Μητροπολίτης Μαρωνείας ἀπὸ 2 Σεπτεμβρίου 1885, Σερρών ἀπὸ 18 Ὀκτωβρίου 1888, Νικοπόλεως καὶ Πρεβέζης, ἀπὸ 1 Φεβρουαρίου 1892 καὶ Διδυμοτείχου ἀπὸ 1 Αὐγούστου 1896. Αὐτόθι δ' ἐξεμέτρησε τὸ ζῆν τῇ 26 Ἀπριλίου 1899 (βλ. Τσακιοπούλου, ἐνθ' ἄνωτ., ἔτ. ΛΓ' σελ. 165, 173, 287, 296, 303).

480. Παπανίκας τὸ ἐπάνωμον, κατήγετο ἐκ τινος χωρίου τῆς Παραμυθίας ὀνομαζομένου Πόβλα. Πρωτοσυγγελλος ὢν τοῦ Δέρκων, ἐξελέγη Μητροπολίτης Σερρών, τῇ 27 Ἰανουαρ. 1879, ἐνθεν κατέστη Προύσης, κατ' Ἰανουάριον 1886, μεταθεθεὶς τῇ 25 Ὀκτωβρίου 1908 εἰς τὴν Μητρόπολιν Νικοπόλεως καὶ Πρεβέζης, ἐνθα ἐξεμέτρησε τὸ ζῆν τῇ 13 Ἰανουαρίου 1910 (βλ. «Ἐκκλησι. Ἀλήθεια», ἔτ. 1910, σελ. 20).

481. Ἡ ἑτέρα παρατάξις ἀπεκλείσθη, διότι ἔλαβον ὁ Χαλκηδόνος Ἰωακείμ 20 ψήφους, ὁ Θεσσαλονίκης Ἀθανάσιος 19 καὶ ὁ Κυζίκου Νικόδημος 18 οἱ δὲ λοιποὶ ὀλιγωτέρας. Ὁ Κυζίκου ἀποκλεισθεὶς ἐστράφη ἐντὸς τοῦ ἀγίου Βήματος τοῦ πατρ. Ναοῦ πρὸς τὸν Ἐσταυρωμένον καὶ διὰ προσλαλιάς ἐζήτησεν ὅπως ἀπαντες οἱ προσκείμενοι αὐτῷ ἱεράρχαι ψηφίσουν ἐκθύμως Ἰωακείμ τὸν Γ' (βλ. Παπαδοπούλου, ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 44, 45).

ὅτι ὁ ἐκ τῶν ψηφολεκτῶν μητροπολίτης Νικοπόλεως Κωνσταντίνος ἔπαθε σοβαρῶς τὴν χεῖρα, συνεπεία ἀγανακτήσαντος λαϊκοῦ τινος ἰωακειμικοῦ⁴⁸².

Ἐν πάσῃ περιπτώσει, κατὰ τὸ θέλημα τοῦ πάντα ἐφορῶντος Θεοῦ, οἰκουμενικὸς πατριάρχης ἀνεδείχθη τῇ 20 Ἰανουαρίου 1895⁴⁸³ ὁ ἀπὸ Λέρου καὶ Καλύμνου Ἄνθιμος διὰ ψήφων 9 τοῦ Ἰωακείμ Γ' λαβόντος 6, τοῦ δὲ Δρυϊνουπόλεως οὐδεμίαν.

Ὅτε δ' ἐκ τῆς Ὠραίας Πύλης ἀνεκοινώθη τὸ ὄνομα Ἀθίμου τοῦ Ζ', ὡς Ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως, Νέας Ρώμης καὶ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου, οἱ παρεστῶτες ἔμειναν κατάπληκτοι. Προέβησαν δὲ καὶ εἰς ἀράς, ἀποδοκιμασίας, βιαιότητος, ἀφ' οὗ τὸν μὲν τοποτηρητὴν τοῦ Οἴκου. Θρόνου Ναθαναήλ κατεβίβασαν βιαίως καὶ τοῦ ἀρχιερατικοῦ θρόνου, τὸν δὲ Ἡρακλείας Γερμανόν, ὑπαίτιον τῆς ἥττης αὐτῶν, ἐπεχείρησαν νὰ συλλάβουν καὶ κακοποιήσουν, ἀλλ' ἀνεχώρησεν οὗτος κρύφα ἐκ τῆς θυρίδος τοῦ Ἱεροῦ, διασωθεὶς ἐν τῇ Μ. Πρωτοσυγκελλίᾳ.

Τὸ ἀγγελμα τῆς πατριαρχικῆς ἐκλογῆς αὐτοῦ ἐδέχθη ἐν Καλύμνῳ Ἄνθιμος ὁ Ζ', πρὸς ὃν ἐστάλη ἐπίσημος ἀντιπροσωπεία ἐκ τῶν μητροπολιτῶν Αἴνου Λουκά καὶ Δυρραχίου Βησσαρίωνος. Ὁ λαὸς δὲ τῆς Καλύμνου προέπεμψεν ἐν καταφανεῖ συγκινήσει τὸν πατριάρχην, ὃν ἀφιχθέντα ἐν Κωνσταντινουπόλει, τῇ 4 Φεβρουαρίου, ὑπεδέχθη ἐνθουσιωδῶς ὁ χριστιανικὸς λαὸς τῆς βασιλευούσης. Τῇ δὲ 11 τοῦ αὐτοῦ μηνὸς παρέστη πρὸ τοῦ σουλτάνου, πρὸς ἀναγνώρισιν, εἶτα δ' ἐγένετο αὐθημερόν ἢ ἐν τοῖς Πατριαρχείοις ἐνθρόνισις, καθ' ἣν ἀντὶ τοῦ ἀσθενοῦντος (ἢ μᾶλλον διὰ λόγους προνοίας ἀπουσιάσαντος) Ἡρακλείας Γερμανοῦ, κατὰ τὴν ἀρχαίαν παράδοσιν καὶ τάξιν, ἐνεχείρισε τὴν πατριαρχικὴν ράβδον ὁ Καισαρείας Ἰωάννης τῷ οἰκουμενικῷ Πατριάρχῃ. Οὗτος δ' ἀπὸ τοῦ πατριαρχικοῦ Θρόνου ἀπήγγειλε τὸν ἐνθρονιστήριον αὐτοῦ λόγον, ἀρξάμενον ἐπιγραμματικῶς διὰ τῆς Γραφικῆς ρήτρας: «Λίθον, ὃν ἀπεδοκίμασαν οἱ οἰκοδομοῦντες, οὗτος ἐγεννήθη εἰς κεφαλὴν γωνίας»⁴⁸⁴.

Κατὰ τὸν Γ. Παπαδόπουλον, ὁ Ἄνθιμος Ζ' ἦτο «μέτριος τὸ ἀνάστημα, ἰσχνός, ἡλιοκαής». Διεκρίνετο ὑπὸ τῆς ἀρετῆς τῆς ἀφιλοχρηματίας, ἐγκρατείας, φιλεργίας, ὀλιγαρκείας, μετριοφροσύνης καὶ ἐπὶ ἀπλή καὶ εὐγενεστάτῃ συμπεριφορᾷ. Πρὸς δὲ τούτοις ἦτο πεπροικισμένος διὰ νοσημοσύνης, κρί-

482. Καὶ ἔπαθεν ἀκριβῶς διότι καὶ οὗτος εἶχε ψηφίσει τὸν Ἄνθιμον μετὰ τῶν λοιπῶν μητροπολιτῶν Ἡρακλείας, Νικομηδείας, Νικαίας, Βελεγράδων, Γρεβενῶν, Ελασσόνας, Ἐλευθερουπόλεως καὶ Νευροκοπίου, κατὰ τὸν Γκατσόπουλον (ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 712).

483. Κωδ. ἱ. ε. Πατ. Ἀρχαιοφ. ΕΖ', σελ. 481, «Ἐκκλησι. Ἀλήθεια» ἔτ. ΙΔ' (1894-95), σελ. 361-63, Τσακιοπούλου, ἐνθ' ἄνωτ., ἔτ. ΛΓ' σελ. 293. Ὁ Μαυρόπουλος (σελ. 28) γράφει οὐχὶ ὀρθῶς 24 Ἰανουαρίου 1895.

484. Ψαλμ. ριζ', 22-23, Ἡσ. κη', 16 Ματθ. κβ', σελ. 42.

σεως, φιλοτιμίας. Τινές θεωροῦν αὐτὸν ἀσήμαντον καὶ μετριώτατον πατριάρχη⁴⁸⁵.

Ἡ πατριαρχία τοῦ Ἀνθίμου Ζ' ὑπῆρξε καθ' ὅλα ἀξιοπρεπῆς καὶ στιβαρά. Ἀντιμετώπισε δυσχερείας πολλὰς καὶ ἐδοκίμασε πικρίας. Καθ' ὅσον οἱ ἰωακειμικοὶ κυρίως ἐπεχείρησαν νὰ ἐπιβληθοῦν αὐτῷ διὰ νὰ παραιτηθῆ τάχιστα ὑπὲρ Ἰωακείμ τοῦ Γ', πρὸς ὃν σκοπὸν ἐξεβίασαν πολλαπλῶς τὸν πατριάρχη. Ἀλλ' οὗτος ἐστάθη ἀλύγιτος. Ἀπεμάκρυνεν ἐν πρώτοις πάντας τοὺς θέλοντας νὰ πλησιάσουν αὐτὸν χάριν ἰδίων συμφερόντων. Προσέλαβεν ὡς ἀπολύτως ἔμπιστον αὐτῷ τὸν συμπολίτην αὐτοῦ μητροπολίτην Λιτίσης Βασίλειον, ὃν ἐγκατέστησεν ὡς τοποτηρητὴν τῆς Μ. Πρωτοσυκελλίας⁴⁸⁶.

Ἐπὶ τῶν ἡμερῶν αὐτοῦ (1894) ὁ πάπας Ρώμης Λέων ΙΓ' ἐξέδωκεν ἐγκύκλιον, δι' ἧς ἐκόλει τοὺς ἀνατολικοὺς νὰ προσέλθουν εἰς τὴν παπικὴν Ἐκκλησίαν. Εἰς ταύτην δ' ἀπήντησεν εὐθαρσῶς ὁ πατριάρχης δι' ἐγγράφου, ἐπιμελῶς συνταχθέντος ὑπὸ τῶν μητροπολιτῶν Νικομηδείας Φιλοθεοῦ Βρυννίου, Χαρικαπόλεως Γερμανοῦ Καραβαγγέλλη καὶ Καλλινίκου Δελικάνη⁴⁸⁷, ὅπερ μετεφράσθη ρωσιστὶ καὶ ἀγγλιστὶ⁴⁸⁸.

Μεγάλως ἐνδιεφέρθη ὡσαύτως διὰ τὴν ἐκ τοῦ σεισμοῦ τῆς 28 Ἰουνίου 1894 καταστραφείσαν Θεολογικὴν Σχολὴν τῆς Χάλκης, ὑπὲρ ἧς, ὡς εἶδομεν, ἐμερίμνησε σπουδαίως καὶ ὁ προκάτοχος αὐτοῦ Νεόφυτος. Πρὸς τοῦτο, τῇ θερμῇ συμπαράστασει τοῦ Ἡρακλείου Γερμανοῦ, εἰργάσθη φιλοτιμῶς καὶ ἐπέτυχεν νὰ τὴν ἀνοικοδομήσῃ. Οὐχ ἤττον καὶ ἐπιτροπὴν κατήρτισεν πρὸς ἀναθεώρησιν τοῦ Κανονισμοῦ αὐτῆς καὶ σύνταξιν νέου προγράμματος, φιλοδοξήσας, ὅπως συγχρονίσῃ αὐτὴν ἰσοφώνως τῇ προόδῳ καὶ ἀναπτύξει τῶν διαφόρων ἐπιστημῶν. Ὑπὲρ ἐνισχύσεως τῆς Σχολῆς καὶ τοῦ ἔργου αὐτῆς, ὡς ἐπίσης καὶ διὰ τὴν περιθάλψιν ἐνδεῶν προσέφερεν ἱκανὰ χρήματα καὶ ἐκ τοῦ ἰδίου αὐτοῦ βαλαντίου⁴⁸⁹.

Τῷ ἔτει τούτῳ (1895) ἔπεμψεν εἰς τὴν Ρωσίαν ἐπίσημον πατριαρχικὴν ἀντιπροσωπείαν ἐκ τῶν μητροπολιτῶν Νικομηδείας Φιλοθεοῦ καὶ Ἀγχιάλου Βασιλείου (τοῦ μετέπειτα Οἰκουμενικοῦ Πα-

τριάρχου), ἥτις παρέστη καὶ ἐπρωτοστάτησεν εἰς τὰς θρησκευτικὰς τελετὰς, τὰς γενομένας ἐπὶ τῇ στέφει τοῦ τελευταίου τσάρου τῶν Ρωσιῶν Νικολάου Β', ὅστις τὰ μέγιστα νῦχαραιστήθη διὰ τὴν τοιαύτην τιμὴν τῆς Μητρὸς Μ. Ἐκκλησίας καὶ παρεσημοφόρησε τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχη Ἀνθιμον διὰ τοῦ ἀνωτάτου παρασήμου τοῦ λευκοῦ ἀετοῦ, τοῦ ἀπονεμομένου μόνον εἰς τοὺς βασιλεῖς. Ἀνάλογα παράσημα ἀπένευμε καὶ εἰς τοὺς πατριαρχικοὺς ἀντιπροσώπους.

Τὸν Ἀνθιμον Ζ' ἐτίμησεν ὡσαύτως καὶ ὁ σουλτάνος Χαμίτ Β' διὰ τοῦ παρασήμου Ὀσμανέλ α' τάξεως ἀδαμαντοποικιλίου, ἀπονεμηθέντος τὸ πρῶτον εἰς πατριάρχη Κωνσταντινουπόλεως⁴⁹⁰.

Ἀνθιμος ὁ Ζ' εἶχε τὰς ἐξῆς ἀπόψεις περὶ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου, ἄστινας διετύπωσεν προγενεστέρως καὶ ὁ Ἰωακείμ ὁ Γ'. Ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης ἀνήκει εἰς ἅπασαν τὴν Ὀρθοδοξὴν Ἐκκλησίαν. Ἡ Οἰκουμενικότης τοῦ Πατριαρχικοῦ Θρόνου Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ἱεραρχῶν κάλλιον καὶ ἐθνωφελέστερον ἐξυπηρετεῖ τὰ συμφέροντα τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Χαρακτηριστικῶς δ' ἐθεώρει τὸν Οἰκουμενικὸν Θρόνον ὡς «Μητέρα τῶν Ἐκκλησιῶν καὶ Ἀρειὸν Πάγον συμπάσης τῆς Ὀρθοδοξίας»⁴⁹¹.

Διαφωνήσας ἐσχάτως μετὰ τοῦ Ἡρακλείου Γερμανοῦ, ὃν ἀπέλυσε τῶν συνοδικῶν αὐτοῦ καθηκόντων, μετὰ τῶν ἐπίσης συνοδικῶν Ἀγχιάλου Βασιλείου καὶ Νικοπόλεως Κωνσταντίνου, ἀπώλεσε τὴν ἰσχυρὰν βοήθειαν καὶ συμπαράστασιν αὐτοῦ. Οὕτως ἤρξατο κλονιζόμενος ὁ θρόνος ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ. Καὶ μετ' οὐ πολὺ δεκατέσσαρα συνοδικῶν τε καὶ ἐθνικῶν συμβούλων, ὑπέγραψαν ἐγγράφον, δι' οὗ ἤξιον ὅπως παράτα παραιτηθῆ τοῦ πατριαρχικοῦ Θρόνου, ὅπερ καὶ ἐγένετο τῇ 29 Ἰανουαρίου 1897 μετὰ πατριαρχεῖαν δύο ἐτῶν.

Ἐκτοτε ἐσχόλαζεν διαμένων ἐν τῇ νήσῳ Ἀντιγόνη, μέχρις οὗ τῷ 1913⁴⁹², ὑπέργηρος, μετέστη πρὸς Κύριον, τῆς νεκρωσίμου ἀκολουθίας ψαλείσης ἐν τῷ πατριαρχικῷ Ναῷ⁴⁹³, προεξάρχοντος τοῦ ἐν τῷ μεταξύ ἀπὸ Χαλκηδόνος (γνωστοῦ ἡμῖν ἄχρι τοῦδε ὡς Ἡρακλείου) ἀναρρηθέντος εἰς τὸν Οἰκουμενικὸν θρόνον Γερμανοῦ Ε'⁴⁹⁴.

485. Διαμαντοπούλου Ἀ δ., Βασίλειος Μητροπολίτης Σμύρνης, ἐν «Μικρασιατικὰ Χρονικὰ» τόμ. Β', Αθήναι 1939, σελ. 179—180, Παπαδοπούλου, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 54.

486. Ζερβοπούλου Στ., Ἡμερολόγιον, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 168—169, Μαυροπούλου, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 31, Παπαδοπούλου Χρυσστόμου, Λόγος ἐπικήδειος εἰς τὸν Μητροπολίτην Δρυϊνουπόλεως Βασίλειον, ἐν «Ἐκκλησία» ἔτ. ΙΔ' (1936), σελ. 68—70.

487. Βιτάλη Φιλαρέτου, Ἀρχιμ., Ἡ ἐν Ἑλλάδι δρᾶσις τῶν Ρωμαιοκαθολικῶν, ἐν Αθήναις 1963, σελ. 7, Μαυροπούλου, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 55, Στεφανίδου, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 647, «Ν.Ε. Λεξικόν», τόμ. Β', σελ. 32, ἐνθα παρουσιάζεται οὐχὶ ὀρθῶς ὁ Ἀνθιμος ὡς συντάκτης τῆς συνοδικῆς ταύτης ἐπιστολῆς.

488. Χριστιανικὴ καὶ Θρησκευτικὴ Ἐγκυκλοπαίδεια, τόμ. Α, ἐνθ' ἄνωτ.

489. Παπαδοπούλου, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 54, Μέξη, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 135—145.

490. Αὐτόθι, σελ. 56, «Ἐκκλησιολογία», ἔτ. ΓΕ' (1895—896), σελ. 161, Μαυροπούλου, ἐνθ' ἄνωτ., Παπαδοπούλου, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 56.

491. Ἀθηναγόρα (ἀποθ. μητροπολίτου Παραμυθίας), Ὁ Πατριάρχης Μάξιμος ὁ Γ', Κέρκυρα 1929, σελ. 7—9, Κονιδάρι Γ., Ἡ ἄρσις τοῦ βουλγαρικοῦ σχίσματος, ἐν «Ἐπετηρίδι Θεολ. Σχολῆς Πανεπ. Θεοφάνειας», 1953, σελ. 125, ὑποσ. 1.

492. Γεδεών Μ., ἐν «Μ. Ε. Ἐγκυκλοπαίδεια», τόμ. Δ', σελ. 722, «Χριστ. καὶ Θρησκ. Ἐγκυκλ.», ἐνθ' ἄνωτ.

493. Κατὰ τὸν Αἰμ. Τσακόπουλον (ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 298), ἀπέθανεν τῇ 27 Φεβρουαρίου 1914 καὶ ἐκηδεύθη ἐν τῷ ναυδριῷ τῆς Θεολ. Σχολῆς Χάλκης, ὅπερ δὲν εἶναι ὀρθόν. Τὸ βέβαιον καὶ ἀληθές εἶναι, ὅτι ὁ διάδοχος τοῦ Ἀνθίμου πρ. Κων/πόλεως Πατριάρχης Κωνσταντίνος ὁ Ε', Βασιλάδης, ὁ Χίος, ἐξεμέτρησε τότε (1914) τὸ ζῆν καὶ αὐτοῦ ἡ κηδεῖα, προεξάρχοντος τοῦ πατριάρχου Γερμανοῦ τοῦ Ε', ἐγένετο ἐν τῷ ναυδριῷ τῆς Ἱ. Θεολ. Σχολῆς Χάλκης.

494. Κώδιξ Πατρ. Ἀρχιεπιφ. ΕΖ', σελ. 489.

Γνωσταὶ ἐκκλησιαστικαὶ πράξεις Ἀνθίμου τοῦ Ζ' εἶναι μοι ὁ διὰ Συνοδικῶν Τόμων προβιβασμός, κατ' Ἰούνιον 1895, εἰς Μητροπόλεις τῶν τέως Ἐπισκοπῶν α) Παραμυθίας-Φιλιατῶν λαβούσης τὴν ΟΔ' σειράν ἐν τῷ Συνταγματικῷ καὶ β) Βελλᾶς καὶ Κονίτσης, λαβούσης τὴν ΟΕ' σειράν. Ἀμφοτέρας τὰς πράξεις ταύτας ὑπογράφει, ὡς συνοδικός, καὶ ὁ ἐκ τῆς ἐπαρχίας ταύτης καταγόμενος μητροπολίτης Προύσης Ναθαναήλ⁴⁹⁵.

Ἀνθίμῳ τῷ Ζ' ἀφιέρωσεν ἐν ἡρωελεγειῶν ὁ συμπατριώτης καὶ στενὸς αὐτοῦ συνεργάτης διαπρεπῆς μητροπολίτης Δρυϊνουπόλεως Βασίλειος Παπαχρήστου⁴⁹⁶.

ΜΕΡΟΣ ΕΚΤΟΝ ΠΑΤΡΙΑΡΧΑΙ ΜΕΧΡΙ ΜΕΣΩΝ Κ' ΑΙΩΝΟΣ

13. Κωνσταντῖνος ΣΤ' (1924-1925).

Ἀράπογλους τὸ ἐπώνυμον, ἐγεννήθη ἐν τῇ κώμῃ Σιγῆ Προύσης τῷ ἔτει 1860, ἐκ γονέων εὐσεβῶν καὶ κατὰ πάντα ἐναρέτων. Σπουδάσας ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ τὴν ἱεράν τῆς Θεολογίας ἐπιστήμην κτησάμενος ἐν τῇ κατὰ Χάλκην Σχολῇ (1877-1885), ἐχρημάτισεν ἐπὶ τινὰ ἔτη διδάσκαλος⁴⁹⁷. Ἄλλ' ἐπιθυμῶν τὴν χάριν τῆς ἱερωσύνης, προσῆλθε τῷ μητροπολίτῃ τῆς ἰδίας αὐτοῦ πατριδὸς Ναθαναήλ καὶ χειροτονηθεὶς προσέφερε τὰς ὑψηλὰς αὐτοῦ ὑπηρεσίας, ὡς ἀρχιδιάκονος Προύσης, ἥτις διεδραμάτιζε τότε γενικώτερον ρόλον, καθ' ὅσον ἐν τῇ περιφερείᾳ αὐτῆς προσέφευγον πάντες οἱ Ἕλληνες τῶν πέριξ ἐπαρχιῶν διὰ πᾶσαν ὑπόθεσιν, ἀφορῶσαν τὴν ἐθνικὴν αὐτῶν ὑπαρξιν⁴⁹⁸. Εἶτα προσελήφθη ὑπὸ τοῦ μητροπολίτου Ἀδριανουπόλεως Κυρίλλου, μερίμνη τοῦ ὁποίου καὶ ἐξελέγη ὑπὸ τῆς Ἱ. Συνόδου τῶν Πατριαρχείων ὡς βοηθὸς αὐτοῦ Ἐπίσκοπος, τῇ 5 Ματίου 1896, ὑπὸ τὸν τίτλον τῆς πάλαι ποτὲ διαλαμψάσης ἐπισκοπῆς Ροδοστόλου⁴⁹⁹, εἰς ἡλικίαν 36 ἐτῶν, τῆς χειροτονίας αὐτοῦ γενομένης, τῇ 10/3/96, ἐν τῷ ἐν Γαλατᾷ Ἱ. Ν. Παναγίας Καφατιανῆς, προεξάρχοντος τοῦ Προύσης Ναθαναήλ. Μετὰ παρέλευσιν δὲ τριετίας, καὶ δὴ τῇ 22 Ἰουλίου 1879, «Βασιλείου παραίτησιν οἰκιοθελή ὑπο-

βαλόντος τῇ Ἐκκλησίᾳ»⁵⁰⁰, προήχθη εἰς μητροπολίτην τῆς ἐν Ἠπειρῷ ἱερᾶς Μητροπόλεως Βελλᾶς καὶ Κονίτσης⁵⁰¹, ἦν θεοφιλῶς καὶ ἐθνοπρεπῶς ἐποίμανεν ἐπὶ μίαν σχεδὸν ἑπταετίαν. Τῇ δὲ 29 Ἰουνίου 1906 μετετέθη εἰς τὴν τοῦ Πόντου ἱεράν Μητρόπολιν Τραπεζοῦντος, τῆς ἐκλογῆς αὐτοῦ γενομένης ἐν τῷ ναυδριῷ τῆς ἐν Χάλκῃ Ἱ. Μονῆς Ἀγίας Τριάδος⁵⁰². Ἐν τῇ παροικίᾳ ταύτῃ διέμεινε μέχρι τῆς 2 Ἀπριλίου 1913, ὅτε, τοῦ ἐκ Σίφνου καταγομένου μητροπολίτου Κυζίκου «Γηγορίου μετατεθέντος εἰς τὸν θρόνον Χαλκηδόνος»⁵⁰³, προνοία τοῦ πατριάρχου Γερμανοῦ τοῦ Ε', κατέλαβε τὴν «Γεροντικὴν» ταύτην Μητρόπολιν⁵⁰⁴. Μετὰ δὲ ταῦτα, τῇ 10 Φεβρουαρίου 1922, ἐκλήθη εἰς τὸν τῆς Προύσης Θρόνον, πρὸς διαδοχὴν τοῦ μητροπολίτου καὶ τοποτηρητοῦ τοῦ Οἴκ. Θρόνου «Δωροθέου πρὸς Κύριον ἐκδημήσαντος»⁵⁰⁵, ἐνῶ μετὰ διετίαν μετετέθη καὶ

500. Κ ὦ δ ι ξ Πατρ. Ἀρχ. ΠΙΑ', σελ. 41.

501. Ἀ λ ε ξ ο ὑ δ η, ἐνθ' ἄνωτ. Τ σ α κ ο π ο ὑ λ ο υ, σ. 304.

502. Ἀ λ ε ξ ο ὑ δ η, ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 216, Τ σ α κ ο π ο ὑ λ ο υ, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 409, Χ ρ υ σ ἄ ν θ ο υ (Φιλιππίδου), Ἱ Ἐκκλησία Τραπεζοῦντος, ἐν «Ἀρχεῖον Πόντου», τόμ. Δ' καὶ Ε', ἐν Ἀθήναις, σελ. 668-672 καὶ ἐν ἰδίῳ τεύχει. Τὸ τῆς ἐκλογῆς ἀρχιερέων ἐν τῷ ναυδριῷ τῆς ἐν Χάλκῃ Ἱ. Θεολογικῆς Σχολῆς ἦτο ἔθος παλαιόν· ὡσάκις δηλαδὴ ὁ πατριάρχης μετὰ τῆς Ἱ. Συνόδου μετέβαινον καὶ διέμενον, διὰ τε τὰς ἐξετάσεις καὶ τὴν ἀπονομὴν τῶν διπλωμάτων τῶν τελειοφοίτων, ἐν τῇ Σχολῇ, χρεῖας παρουσιαζομένης ἐγένοντο ἀρχιερατικά ἐκλογαί, τῶν κανονικῶν ψήφων διεξαγομένων ἐν τῷ Ναῶ τῆς Σχολῆς. Ἐν αὐτῇ ἐξελέγη ὁ Παμφίλου Γεράσιμος, τῇ 17 Σεπτεμβρίου 1946, ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ διαπρεποῦς Οἰκουμηνικοῦ Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως κ.κ. Μ Α Ξ Ι Μ Ο Υ τοῦ Ε' (Βλ. Τ σ α κ ο π ο ὑ λ ο υ, ἐνθ' ἄνωτ., ἔτ. ΛΔ' (1959), σελ. 342).

503. Κ ὦ δ ι ξ Πατρ. Ἀρχεῖοφ. ΠΙΑ', σελ. 285.

504. Β ο β ο λ ῖ ν η, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 234, Τ σ α κ ο π ο ὑ λ ο υ, ἐνθ' ἄνωτ., ἔτ. ΛΔ' σελ. 14.

505. Κ ὦ δ ι ξ ΠΙΑ', σελ. 324, Τ σ α κ ο π ο ὑ λ ο υ, αὐτόθι, Ὁ Δωρόθεος Μαμμέλης, ἐκ τῆς Σιγῆς Βιθυνίας καταγόμενος (1861), ἐσπούδασεν εἰς τὴν Θεολ. Σχολὴν τῆς Χάλκης, ὑπηρέτησε δὲ ὡς πρωτοσύγκελλος τοῦ μητροπολίτου Χαλκηδόνος ἐπὶ τῆς ἀρχιερατείας Καλλινίκου Θεωμάδου καὶ Ἰωακείμ Εὐθυβούλη. Αἰτήσῃ καὶ ἀξιώσει τοῦ Ἡρακλείου Γερμανοῦ ἔχειροτονήθη (1892) μόλις 31 ἐτῶν, ἐπίσκοπος Καλλιουπόλεως καὶ Μαδύτου, ἥτις ἐπίσκοπὴ ὑπ' αὐτὸν κανονικῶς ὑπήγετο. Τῇ 7 Δεκεμβρίου 1896 προήχθη εἰς τὴν ἐν Μακεδονίᾳ Μητρόπολιν Γρεβενῶν, ἐπαρχίαν ἣν ἐποίμανε μέχρι τῆς 18 Σεπτεμβρίου τοῦ ἔτους 1901, ὅτε μετετέθη εἰς τὴν ἐν Ἠπειρῷ Ἱ. Μητρόπολιν Νικοπόλεως καὶ Πρεβέζης, εἰς διαδοχὴν τοῦ θανόντος Κοσμᾶ. Ἐντεῦθεν μετετέθη ὡσαύτως εἰς τὴν Μητρόπολιν Προύσης, τῇ 25 Ὀκτωβρίου 1908, ἐπιδιώξας ἀνεπιτυχῶς νὰ καταλάβῃ τὸν θρόνον τῆς Χαλκηδόνος. Τῇ 12 Ὀκτωβρίου 1918 ἐξελέγη Τοποτηρητῆς τοῦ Οἰκουμηνικοῦ Θρόνου. Περὶ αὐτοῦ ὁ Γεδεῶν γράφει: «Ἐπιχαίρων θορύβοις καὶ παραχαῖς, συγχύσας τὴν Ἐκκλησίαν καὶ σφετερισθεὶς δικαιοῦματα εἰς πατριάρχην ἀνήκοντα, καίπερ ἐπιτρέψας πᾶσι νὰ ἀρχώσιν, ἐφ' ὅσον δ' ἐξηρτάτο ἀπ' αὐτοῦ, καὶ νὰ πράττωσιν ἐντὶ ἄν θέλωσι, μετέθη κατὰ ἔαρ 1919 εἰς Παρίσιους καὶ τὸν χειμῶνα τοῦ 1921 (Φεβρ. 10) εἰς Λονδίον, χάριν ἐθνικῶν ζητημάτων, παρὰ τὴν θέλησιν τῶν ἰσχυρῶν τῆς γῆς, παρὰ τὴν θέλησιν τοῦ τότε πρωτοκυβερνήτου τῆς Ἑλλάδος, ὅσον ἀφορᾷ τὴν πρώτῃν περιοδείας». Ἐν Λονδίῳ δ' εὐρισκόμενος ἀπέθανε κατὰ Μάρτιον τοῦ 1921, ἄγων τὸ 60 ἔτος τῆς ἡλικίας αὐτοῦ, καὶ ἐτάφη ἐν Κων/πόλει. (Βλ. Β ι τ ἄ λ η, Κυκλ. Πατρ., ἐνθ. ἄνωτ., ὑποσ. 79, Γ ε δ ε ῶ ν Μ., Οἱ Πατριάρχαι τῆς τελευταίας ἑξατονταετίας, ἐν «Πανελληνίῳ Λεύκωμᾳ Ἐθνικῆς

495. Γ ε ρ μ α ν ο ὕ, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 56, Σ ο ὑ λ η Χ ρ., Βελλᾶς καὶ Κονίτσης Μητρόπολις, ἐν «Χριστ. καὶ Ἱερ. Ἐγκυκλοπ.», ἐνθ' ἄνωτ., τόμ. Β', στ. 498, Σ ω φ ρ ο ν ῖ ο υ (Εὐστρατιάδου), Ἀρχιερατικά γράμματα, ἐν «Θεολογία», τόμ. ΙΔ' (1937), σελ. 289.

496. Μ π ἄ ρ α Β., Ἡ ἐπίσκοπὴ Δρυϊνουπόλεως, ἐν «Ἡπειρωτικῇ Ἔστια», τόμ. Α', σελ. 676.

497. Β ο β ο λ ῖ ν η, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 184, Ε.Γ. Π(αντεκη), Κωνσταντῖνος ΣΤ' Οἴκ. Πατριάρχης, ἐν «Μ.Ε. Ἐγκυκλοπαιδεία», τόμ. ΙΕ' σ. 580.

498. Β ο β ο λ ῖ ν η, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 263.

499. «Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια», ἔτ. ΙΣΤ', σελ. 8, 17, Ἀ ρ ι σ τ ἄ ρ χ η Σ τ., Δέρκοι· περὶ τῆς Μητροπόλεως Δέρκων καὶ τῆς αὐτῆς Μητροπολιτῶν, Θρόνος Η', ἐν «Ὀρθοδοξία», ἔτ., Ι' (1935), σελ. 35-36, Κ ὦ δ ι ξ Πατρ. Ἀρχεῖοφ. ΞΖ', σελ. 511, Τ σ α κ ο π ο ὑ λ ο υ, ἐνθ' ἄνωτ., ἔτ. ΛΓ', σελ. 296.

εἰς πέμπτην Μητρόπολιν, τὴν τῶν Δέρκων, τῇ 8 Μαΐου 1924, ὅπερ δῆλον γίνεται ἐν τῷδε Ὑπομνήματι·

«Γρηγόριος ἐλέω Θεοῦ Ἀρχιεπίσκοπος Κων/πόλεως, Νέας Ρώμης καὶ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης.

Τῆς ἀγιωτάτης μητροπόλεως Δέρκων ἀπροστατεύτου διαμεινάσης, ἅτε δὴ τοῦ ἐν αὐτῇ ἀρχιερατεύοντος κ. Καλλίνικου μετατεθέντος εἰς τὸν θρόνον τῆς ἀγιωτάτης μητροπόλεως Ἐφέσου, ἡμεῖς οἱ τὴν Ἱερὰν Σύνοδον συγκροτοῦντες ἀρχιερεῖς, μετὰ τὴν γενομένην συνοδικῶς πρότασιν καὶ προβολὴν τριῶν ὑποψηφίων τῶν μᾶλλον καταλλήλων εἰς διαδοχὴν τῆς ἐπαρχίας ταύτης, ἦτοι τῶν Πανιερ. Μητροπολιτῶν Προύσης Κωνσταντίνου, Τυρολόης Χρυσοστόμου καὶ Γάνου καὶ Χώρας Τιμοθέου, κατελθόντες ἐν τῷ Πανσέπτῳ Πατριαρχικῷ Ναῶ τοῦ ἁγίου ἐνδόξου μεγαλομάρτυρος Γεωργίου, τοῦ τροπαιοφόρου, προτροπῇ καὶ ἀδείᾳ τοῦ Παναγιωτάτου καὶ Σεβασμιωτάτου ἡμῶν Αὐθέντου καὶ Δεσπότη, τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Γρηγορίου, καὶ ψήφους κανονικῶς προβαλλόμενοι, τῇ ἐπικλήσει τοῦ Παναγίου Πνεύματος, εἰς ἀνάδειξιν τοῦ ἐξ αὐτῶν ἀναδεξιμένου τὴν ἀρχιερατικὴν προστασίαν καὶ ποιμαντικὴν ράβδον τῆς ἀγιωτάτης ταύτης μητροπόλεως, προεκρίναμεν τὸν πανιερώτατον Μητροπολίτην Προύσης κ. Κωνσταντίνου.

Ἐφ' ᾧ εἰς διηνεκῇ ἔνδειξιν καὶ μόνιμον παράτασιν κατεστρώθη τὰ ὀνόματα αὐτῶν ἐν τῷδε τῷ κώδικι τῆς ἁγίας τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας.

Ἐν ἔτει σωτηρίῳ α' λκδ', κατὰ μῆνα Μάϊον, ἐπιμεμήσεως Ζ'.

- † Ὁ Κυΐζκου Καλλίνικος
- † Ὁ Νικαίας Βασίλειος
- † Ὁ Χαλκηδόνος Ἰωακείμ
- † Ὁ Προύσης Κωνσταντίνος
- † Ὁ Πριγκηποννήσων Ἀγαθάγγελος
- † Ὁ Φιλαδελφείας Φώτιος
- † Ὁ Σηλυβρίας Εὐγένιος
- † Ὁ Ροδοπόλεως Κύριλλος
- † Ὁ Ἀνέων Θωμᾶς»⁵⁰⁶.

Ἐν τῷ μεταξὺ, κατὰ Νοέμβριον τοῦ ἰδίου ἔτους, ὁ Σίφνιος Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Γρηγόριος ὁ Ζ', Ζερβουδάκης, παρέδωκε τὸ πνεῦμα καὶ ἐτάφη ἐν τῷ ἐν Βαλουκλῇ ἱ. Θεομητορικῷ Προσκυνηματι. Τὰς ἐργασίας δὲ τῆς Ἱ. Συνόδου καὶ γενικώτερον τὴν διοίκησιν τῆς Ἐκκλησίας — κατ' ἀρχὴν τὴν μεσοπατριαρχίαν — ἀνέλαβεν ὁ προεδρεύων τῆς Ἱ. Συνόδου σοφὸς μητροπολίτης Νικαίας Βασίλειος, καθ' ὅσον ὁ θεσμὸς τοῦ τοποτηρητοῦ κατὰ τὸ ὑπό

⁵⁰⁶ Ἐκατονταετηρίδος», τόμ. ΣΤ', σελ. 42, Μαυροπούλου, ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 97—136, Τσακοπούλου, ἐνθ' ἄνωτ., ἔτ. ΛΓ', σελ. 288, 297, 401, 415).

⁵⁰⁶ Κασσαπίδου Ἀδ., Δέρκοι, ἐν «Ὁρθοδοξία», ἔτ. Ι', σελ. 506—507. Κῶδιξ Πατρ. Ἀρχιεοφ. ΠΙΒ', σελ. 32, Τσακοπούλου, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 35.

τῆς συνθήκης τῆς Λωζάννης καθεστῶς εἶχεν ἤδη καταργηθῆ. Πρὸς τὸν Δέρκων ὅμως Κωνσταντῖνον ἐστράφησαν τὰ βλέμματα ὄλων, τοσοῦτω μᾶλλον ὅσω συνεκέντρωνεν οὕτως ἅπαντα τὰ προσόντα διὰ τὸ πατριαρχικὸν ἀξίωμα ἦτοι σύνεσιν, δραστηριότητα, δυναμισμὸν, καὶ ἀνωτερότητα ψυχῆς, ἐκτίμησιν, ἄρα δὲ καὶ τὰς ψήφους τῆς ἐν Κων/πόλει ἐνδημούσης Ἱεραρχίας. Ἐδεῖ ὅπως ἀναλάβῃ τὴν διακυβέρνησιν τῆς Μ. Ἐκκλησίας διαπρεπῆς καὶ ἰσχυρὸς ἀνὴρ, διότι αἱ περιστάσεις ἦσαν λίαν δυσχερεῖς ἕνεκα ἰδίᾳ τοῦ θέματος τῆς ἀνταλλαγῆς πληθυσμῶν, συνεπείᾳ τοῦ ὁποῦ φόβος καὶ ἀνησυχία γενικῇ ἐπεκράτει. Ἐντεῦθεν γενικῇ ὑπῆρξεν ἡ ἐπιθυμία, ὅπως τάχιστα πληρωθῇ ὁ Πατριαρχικὸς Θρόνος καὶ διὰ τοῦ πλέον ἐνδεδειγμένου προσώπου, οἷον ἦτο ὁ Δέρκων Κωνσταντῖνος.

Ἀλλὰ τῇ 24 Νοεμβρίου 1924 συνελήφθη ὁ ἱεράρχης οὗτος ὑπὸ τῆς τουρκικῆς ἀστυνομίας, παρ' ἧς ὠδηγήθη εἰς τὴν μικτὴν ἐπιτροπὴν ἀνταλλαγῆς, διὰ ν' ἀποφανθῇ περὶ τῆς ἀνταλλαξιμότητος ἢ μὴ αὐτοῦ. Δυστυχῶς ἡ ἐπιδειχθεῖσα τῷ περὶ οὗ ὁ λόγος ἱεράρχῃ διαγωγὴ ὑπῆρξεν ὄλως ἀπρεπῆς καὶ ἐξευτελιστικῆ, διὰ πολιτισμένους ἀνθρώπους, οἳ ἦσαν οὐχὶ ἀσφαλῶς οἱ γνωστοὶ πάντοτε τούρκοι, ὅλλ' οἱ ἀποτελοῦντες τὴν ἐπιτροπὴν ταύτην, ἦς πρόεδρος τῆς ἡμετέρας ἀντιπροσωπείας ἦτο ὁ Ἕλληνας στρατηγὸς Δελάρα. Διότι, ἐπὶ μίαν καὶ πλέον ὥραν ἐκρατεῖτο ἔξω τοῦ γραφείου αὐτῆς ὁ σεβάσμιος ἱεράρχης τῆς Ἐκκλησίας, καθήμενος ἐπὶ ξυλίνου ἔδωλιου. Καὶ μόνον κατόπιν διαμαρτυριῶν συμπατριώτου αὐτοῦ καὶ παρατυχόντων Διευθυντῶν τῶν ἐφημερίδων «Φῶς» καὶ «Ἡμερήσια Νέα» καὶ διὰ τῆς ἐν τέλει παρεμβάσεως τούρκου ἀντιπροσώπου (I) ὠδηγήθη εἰς ἐν γραφεῖον τῆς περιβολῆς ἐπιτροπῆς, ἥτις μετ' ὀλίγον ἀφῆκεν αὐτὸν ἐλεύθερον⁵⁰⁷.

Τὴν πρωΐαν τῆς 27 Δεκεμβρίου 1924 κατὰ τὰ προαποφασισθέντα, συνήλθον ἐν τοῖς Πατριαρχείοις ἡ Ἱεραρχία διὰ τὴν ἀνάδειξιν τοῦ νέου Πατριάρχου. Τὴν ὑστάτην ὅμως αὐτὴν ὥραν κατέφθασεν ἡ τουρκικὴ ἀστυνομία καὶ ἐζήτησε νὰ προσέλθουν ἐν τῇ διευθύνσει αὐτῆς οἱ Μητροπολίται Χαλκηδόνος Ἰωακείμ, Κυζίκου Καλλίνικος καὶ ὁ Πριγκηποννήσων Ἀγαθάγγελος⁵⁰⁸. Ἀλλὰ τὸ τοιοῦτον ἐνέβαλεν αὐτοὺς εἰς σκέψεις. Ἦτο προφανές, ὅτι διὰ τῆς ἀποχωρήσεως τούτων δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ γίνῃ πατριαρχικὴ ἐκλογὴ, ἣν ἐπεχειρεῖ ἤδη ἡ τουρκι-

⁵⁰⁷ Μαυροπούλου, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 207.

⁵⁰⁸ Ὁ Μαυροπούλος γράφει ὡς ἡμέραν ἐκλογῆς τὴν 25 Νοεμβρίου 1924, ὅπερ δὲν ἔχετε ἀληθείας, διότι Γρηγόριος ὁ Ζ' ἐξεδήμησε τὴν 25 Νοεμβρίου 1924 (καὶ οὐχὶ τὴν 11ην, ὡς οὗτος γράφει, σελ. 206), τῇ 20 ἐκηδεύθη, μόλις τῇ 23 Νοεμβρίου ἐγένετο ἡ ἐκ τοῦ Πατριαρχείου ἐκφορὰ τοῦ πατριαρχικοῦ σκηνώματος, ἐνταφιασθέντος τῇ 30 τοῦ αὐτοῦ μηνός. Πῶς ἦτο λοιπὸν δυνατὸν νὰ γίνῃ πατριαρχικὴ ἐκλογὴ, ἐνῶ εὐρίσκετο εἰσέτι εἰς τὸ μέσον τοῦ ἀπελθόντος; Ὅθεν τὸ ὀρθὸν εἶναι ἡ 17 Δεκεμβρ. 1924 (βλ. Βιτάλη, Κυκλ. Πατριαρχαί..., Τσακοπούλου, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 171· Φιλιππαίου, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 355).

κή κυβέρνησις νὰ ματαιώσῃ ἐπὶ μακρὸν. Ἡ ἀνάγκη ὁμῶς ἐπέβαλε νὰ ἐκλεγῆ πάραυτα νέος Οἰκουμεικὸς Πατριάρχης. Ὅθεν οἱ ἀνωτέρω τρεῖς Ἱεράρχαι, ἀναθέσαντες τὰς ψήφους αὐτῶν εἰς ἑτέρους συνοδικοὺς Ἀρχιερεῖς ὑπέδειξαν ὅπως, ἄνευ χρονοτριβῆς, προβῶσι εἰς τὴν πλήρωσιν τοῦ Θρόνου, κατὰ τὴν ἀπουσίαν αὐτῶν. Οὕτω δὲ καὶ ἐγένετο. Διὰ παμψηφίας σχεδὸν ⁵⁰⁹ ἐξελέγη Ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως, Νέας Ῥώμης καὶ Οἰκουμεικὸς Πατριάρχης ὁ ἀπὸ Δέρκων Κωνσταντῖνος Στ'.

Τὸ Ὑπόμνημα τῆς τοιαύτης πατριαρχικῆς αὐτοῦ ἐκλογῆς ἔχει οὕτω πῶς:

«Τοῦ Ἀγιωτάτου Ἀποστολικοῦ καὶ Πατριαρχικοῦ θρόνου τῆς Κωνσταντινουπόλεως παρὰ πᾶσι τοῖς εὐσεβέσιν ἐνωμολόγηται θεῖον ἅμα καὶ μέγιστον τὸ ἀξίωμα: θεῖον μὲν γὰρ ἀπὸ τοῦ ὑψηλοῦ τῆς ἀρχιερωσύνης βαθμοῦ εἰς ὃν προκεχειρισμένος ἐστὶν ὁ ἐν αὐτῇ προκαθήμενος, μέγιστον δὲ διὰ τὸ ἔχειν τὸν Ἀγιωτάτον τοῦτον θρόνον παρὰ σεπτῶν Οἰκουμεικῶν Συνόδων τὰ πρεσβεῖα τιμῆς παντίαις τε λαμπρύνεσθαι ἀνάκαθεν ἐξαιρέτοις τιμαῖς καὶ προνομίαις, ἐπὶ τῷ προΐστασθαι τῶν λοιπῶν καὶ ἐν τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς μεγαλύνεσθαι πράγμασιν. Εἰκότως δὲ ταῦτα οὕτως οἱ Ἱεροὶ ἡμῶν Πατέρες προσεβουλεύσαντο, ὥστε περισῶσθαι μὲν, ὡς ἀπὸ ἰσχυροῦ κέντρου καὶ περιόπτου ἀρχῆς τὴν ἁγίαν καὶ ἀμώμητον ἡμῶν πίστιν μετὰ τῶν πατροπαράδοτων αὐτῆς θεσμιῶν, συγκρατεῖσθαι δὲ τοὺς πιστοὺς ἐν ἐνότητι πνεύματος, εἰς καταρτισμὸν τοῦ κατὰ Χριστὸν πολιτεύματος καὶ εἰς δόξαν Θεοῦ. Εἰ δ' ἡ παλαίφατος αὕτη ἀρχή, ὡς τις παλαίφατος δρῦς, βαθείας τὰς ρίζας ἔβαλε καὶ ἀναγκαία πρὸς ἀκριβῆ τοῦ νόμου φύλακὴν κρίνεται, ἄνευ γὰρ νόμου καὶ ἀρχῆς καθεστηκυίας ἐπὶ τὴν τούτων τήρησιν οὐδὲν εὐδοῦται τῶν ἐν ἀνθρώποις συστημάτων, ἐπιείγων ἐνδείκνυται πᾶσαν καταβάλλειν σπουδὴν, ὁσάκις ἂν δεῖσῃ, περὶ τὴν ἀποκατάστασιν αὐτῆς, ἀφ' ἧς ὡς ἀπὸ γενναίου καὶ ἀγαθοῦ κορμοῦ οἱ τῶν κατὰ μέρος παροικῶν κλάδοι ὁμοίως εὐθαλεῖς εἰς γόνιμον πνευματικὴν τῶν εὐσεβῶν καρποφορίαν ἀναβλαστάνουσι.

Τοῦ γοῦν Ἀγιωτάτου τούτου Ἀποστολικοῦ καὶ Πατριαρχικοῦ θρόνου τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐν στερήσει τοῦ οἰκείου προστάτου γενομένου ἅτε δὴ τοῦ ἰθύνοντος τὰ κατ' αὐτὸν Παναγιωτάτου Πατριάρχου Γρηγορίου τὸ ζῆν ἐκμετρήσαντος καὶ εἰς τὰς οὐρανίους μονὰς μεταστάντος, ἡμεῖς οἱ τῆς Ἐνδημούσης Ἱεραῶς Συνόδου Ἀρχιερεῖς, οἱ τὰ τῆς διοικήσεως τῆς Ἐκκλησίας κατὰ τὴν κανονικὴν τάξιν ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ Πατριάρχου διεξάγοντες, προέβημεν συντελέσαι ὅσα πρὸς ἔγκαιρον καὶ νόμιμον Οἰκουμεικοῦ Πατριάρχου ἐκλογὴν καθωρι-

509. Ὁ ὑποψήφιος Πατριάρχης Δέρκων Κωνσταντῖνος ἐν ἐψηφισεν ἑαυτὸν, ἀλλὰ τὸν διαπρεπεῖ καὶ Διδάσκαλον τῆς Ἱεραρχίας, ὡς ἐλέγετο Νικαίας Βασιλείου, τὸν μετέπειτα Οἰκουμεικὸν Πατριάρχην 13 Ἰουλίου 1925 μέχρι 7 Ὀκτωβρίου 1929. (βλ. Τ σ α κ ο π ο ὕ λ ο υ, ἐνθ' ἀνωτ. ἔτ. ΛΔ' σελ. 175, 186).

σμένα εἰσὶν ὑπὸ τῶν θεῶν καὶ Ἱερῶν κανόνων.

Οὕτω δὲ ἀποσφραγίσαντες ἐν τοῖς Πατριαρχείοις σήμερον, δεκάτην ἑβδόμη Δεκεμβρίου μηνός, ἡμέραν Τετάρτην, τὰ ἀπὸ μέρους τῶν Πανιερωτάτων Μητροπολιτῶν καὶ Ἀρχιεπισκόπων τοῦ θρόνου ἀποσταλέντα ψηφοδέλτια ἀνεκηρύξαμεν ὑποψηφίους τοὺς δύο πρώτους ἀπὸ τῆς συνόλου τῆς Ἱεραρχίας προτεινομένους Ἀρχιερεῖς καὶ δὴ κατὰ σειράν ἀριθμοῦ ψήφων τοὺς Πανιερωτάτους Μητροπολίτας Δέρκων κ. Κωνσταντῖνον καὶ Χαλκηδόνας Ἰωακείμ, προβάντες ἀκολούθως εἰς τὴν διὰ βοῆς ἀνάδειξιν συνυποψηφίου τοῦ Πανιερωτάτου Μητροπολίτου Νικαίας κ. Βασιλείου, πρὸς συμπλήρωσιν οὕτω τοῦ τακτικοῦ τῶν τριῶν ὑποψηφίων δελτίου.

Εἶτα κατελθόντες κατὰ τὴν τάξιν ἐν τῷ Πανσέπτῳ Πατριαρχικῷ Ναῷ τοῦ Ἁγίου ἐνδόξου Μεγαλομάρτυρος Γεωργίου τοῦ Τροπαιοφόρου, εὐχὰς μὲν πρώτον πρὸς τὸν Κύριον ἀνεπέμψαμεν ἐν καταλύσει ψυχῆς, τὴν ἄνωθεν ἐπικαλεσάμενοι ἀντίληψιν, εἶτα δὲ, κατὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴν διατύπωσιν, τῇ ἐπικλήσει τοῦ Παναγίου Πνεύματος, ἀνεδείξαμεν διὰ μυστικῆς ψηφοφορίας, κατ' ἀπόλυτον πλειοψηφίαν Μητροπολίτην Δέρκων κύριον Κωνσταντῖνον, ὃν ἀναγνωρίζομεν καὶ ἀνακηρύττομεν ἐν ὧραις αἰσίαις καὶ ἐλπίσι χρησταῖς, ἡμῶν τε καὶ πάσης τῆς Ἐκκλησίας, δεόμενοι ἐκ βαθέων καρδίας ὅπως ἡ ταῦτα πανσόφως οἰκονομήσασα φιλάγαθος τοῦ Ἁψίστου Πρόνοια, χαρίσῃται ἡμῖν τὴν Αὐτοῦ Θειοτάτην Παναγιότητα σώων, ὑγιᾶ, ὀρθοτομοῦντα τὸν λόγον τῆς ἀληθείας τοῦ Θεοῦ καὶ ἀστεμφῶς ἐρείσμενον ἐπὶ τοῦ Ἀγιωτάτου Ἀποστολικοῦ καὶ Πατριαρχικοῦ Οἰκουμεικοῦ Θρόνου μέχρι τερμάτων μηκίστης ζωῆς, πρὸς εὐκλείαν μὲν τῆς Ἁγίας τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας, δικαίαν δὲ χαρὰν συμπάσης τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἱεραρχίας καὶ πνευματικῆν ὠφέλειαν τοῦ Χριστιανικοῦ Ὁρθοδόξου πληρώματος.

Ἐφ' ᾧ καὶ τὸ Ἀρχιερατικὸν ἡμῶν τότε ὑπόμνημα κατέστρωται ἐν τῷ Ἱερῷ Κώδικι τῆς τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας, εἰς ἐνδειξιν διηνεκῆ καὶ παράστασιν νόμιμον.

Ἐν ἔτει σωτηρίῳ χιλιοστῷ ἐννεακοσιοστῷ εἰκοστῷ τετάρτῳ, κατὰ μῆνα Δεκέμβριον (ιζ') ἐπινημήσεως ἧ'.

† Ὁ Καισαρείας ΝΙΚΟΛΑΟΣ

† Ὁ Νικαίας ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ

† Ὁ Δέρκων ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ

† Ὁ Νεοκαισαρείας ΑΜΒΡΟΣΙΟΣ

† Ὁ Σάρδεων καὶ Πισιδίας ΓΕΡΜΑΝΟΣ, ἔχων καὶ τὰς ψήφους τῶν σεβ. ἀγίων Χαλκηδόνας κ. Ἰωακείμ καὶ Προύσης κ. Νικοδήμου.

† Ὁ Φιλαδελφείας ΦΩΤΙΟΣ, ἔχων καὶ τὰς ψήφους τῶν σεβ. ἀγίων Ἐφέσου κ. Καλλινίκου, Κυζίκου κ. Καλλινίκου καὶ Πριγκηποννήσων κ. Ἀγαθαγγέλου.

† Ὁ Σηλυβρίας ΕΥΓΕΝΙΟΣ

† Ὁ Ἰμβρου καὶ Τενέδου ΙΩΑΚΕΙΜ

† Ὁ Ροδοπόλεως ΚΥΡΙΑΛΟΣ

† Ὁ Ἀνέων ΘΩΜΑΣ»⁵¹⁰.

Ἡ ἐνθρόνησις τοῦ νέου Πατριάρχου, διὰ λόγους προνοίας, ἐγένετο αὐθημερόν.

Οὐχ ἦττον ὀλίγιστοι ἐκ τῶν ἡμετέρων χολωθέντες ἐπὶ τῇ ἐκλογῇ τοῦ ἀπὸ Δέρκων Κωνσταντίνου ἐπεχείρησαν, ὅπως ἀπαλλαγοῦν αὐτοῦ. Πρὸς τοῦτο, δυστυχῶς, ἐστράφησαν πρὸς τὸν Ἰσπανὸν στρατηγὸν Δελάρα, πρόεδρον τῆς μικτῆς ἐπιτροπῆς ἀνταλλαγῆς καὶ φανατικὸν καθολικόν, πρὸς ὃν διὰ μέσων οὐχὶ καλῶν κατήγγειλαν ὡς ἀνταλλάξιμον τὸν ἄρτι ἐκλεγέντα Πατριάρχην, ὅστις ἔδει νὰ ἀπέλθῃ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, χάριν τοῦ συμφέροντος τῆς ὁμογενείας!

Τὸ ἀποτέλεσμα ἦτο οἶον προσεδοκάτο. Δι' ἐνεργειῶν τοῦ Δελάρα, εἰς ἃς οὐδαμῶς ἀντέδρασεν ὁ Ἕλληνας Γ. Ἐξηντάρης, πρόεδρος τῆς Ἑλληνικῆς ἀντιπροσωπείας, ὁ Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Κωνσταντίνος ἐκηρύχθη ἀνταλλάξιμος, ὅπερ, ὡς ἦτο προφανές, ἐχαροποίησε τὰ μέγιστα τὴν τουρκικὴν κυβέρνησιν, ὑπονομεύουσης φανερὰ τοὺς θεσμοὺς τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ὅπερ παντελῶς καὶ ἐπισήμως κατ' αὐτὴν τὴν περίοδον ἠγγόει⁵¹¹.

Λίαν δὲ πρῶτὴ τῆς 30 Ἰανουαρίου 1925, καθ' ἣν κατ' ἀρχαῖον ἔθιμον ἐτελεῖτο ἐν τῷ πατριαρχικῷ Ναῶ μεγαλοπρεπῶς πατριαρχικὴ καὶ συνοδικὴ θ. Λειτουργία, ἐπὶ τῇ ἑορτῇ τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν, κατέφθασεν αὐτόθι εἰκοσὰς τούρκων ἀστυνομικῶν, οἵτινες περιεκύκλωσαν τὸ Πατριαρχεῖον, ἀφοῦ πρότερον ἀπέκοψαν τὰ τηλεφωνικὰ σύρματα καὶ ἀπηγόρευσαν πᾶσαν κίνησιν κληρικῶν καὶ ὑπαλλήλων αὐτοῦ. Δύο ἔπειτα ἀστυνομικοί, ἐπιδόσαντες διαβατήριον ἀνταλλάξιμου, παρέλαβον βιαίως τὸν Πατριάρχην, παρὰ τὰς διαμαρτυρίας καὶ τὰς παρακλήσεις αὐτοῦ, περὶ χορηγήσεως διημέρου ἀδείας πρὸς συνεννόησιν μετὰ τῶν συνοδικῶν καὶ ρύθμισιν τῶν ἀτομικῶν του ὑποθέσεων, καὶ ὠδήγησαν αὐτὸν εἰς τὸν σιδηροδρομικὸν σταθμὸν Σιρκετζή, ἀφ' οὗ ἀπηλάθη εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἔγιναν δὲ πάντα ταῦτα τοσοῦτον ἀστραπιαίως καὶ μετὰ τοιαύτης ὠμότητος, ὥστε δὲν ἠδυνήθη ὁ Πατριάρχης νὰ λάβῃ μεθ' ἑαυτοῦ χρήματα, δανεισθεὶς παρ' ὁμογενοῦς τινος 200 λίρας, ἐν τῷ σιδηροδρομικῷ σταθμῷ. Οὕτε ἐπετράπη νὰ συνοδεύσῃ αὐτὸν μέχρι τοῦ σταθμοῦ ὁ Μ. Πρωτοσύγκελλος τῶν Πατριαρχείων Πολύκαρπος, ὃν διώρισε Πατριαρχικὸν Αὐτοῦ Ἐπίτροπον⁵¹².

Κωνσταντίνος ὁ Στ' ἐγένετο δεκτὸς πανταχοῦ

510. Κ ὦ δ ι ξ Πατρ. Ἀρχιεφ. ΠΙΒ', σελ. 53–54, Τ σ α κ ο π ο ὕ λ ο υ, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 171–174.

511. Οἰκονομίδου Α., Πατριαρχεῖον Οἰκουμενικόν, ἐν «Νεώτ. Ἐγκυκλ. Λ ε ξ ι κ ὸ ν», τόμ. ΙΕ', σελ. 616, Σ υ ν ο δ ι ν ο Ὑ, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 131.

512. «Γ ρ η γ ὸ ρ ι ο ς Παλαμᾶς», ἔτ. Θ' (1925), σελ. 6, «Ἐκκλησία», ἔτ. Γ' (1925), σελ. 35–38, Μ α υ ρ ο π ο ὕ λ ο υ, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 211.

ὅθεν ἐν Ἑλλάδι διήρχετο μετ' αἰσθημάτων σεβασμοῦ καὶ συμπαθείας, μάλιστα δι' ἐν Θεσσαλονίκῃ ὑπὸ τοῦ Μητροπολίτου αὐτῆς Γενναδίου, παρ' ᾧ ἐφιλοξενήθη ἐπὶ ἐξάμηνον.

Ἐν τῷ μεταξύ σύμπας ὁ ἑλληνισμὸς ἐξηγέρθη διαδηλώσας εἰς πάνδημα συλλαλητήρια τὴν ἀγανάκτησιν αὐτοῦ. Ἐντόνως δὲ διεμαρτυρήθησαν ἅπασαι αἱ Ἐκκλησίαι⁵¹³, ὡς ἐπίσης ἐφημερίδες ἑλληνικαὶ καὶ ξένα διεσάλπισαν τὰ αἰσθήματα ἀλληλεγγύης, σχολιάσασαι μετὰ δριμύτητος τὸ βάνουσον κατὰ τοῦ οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου πραξικόπημα⁵¹⁴. Ὅμοιως καὶ ἡ Ἑλληνικὴ κυβέρνησις διεμαρτυρήθη εἰς τὴν τουρκικὴν διὰ τὴν τοιαύτην ἀσεβῆ ἀπέλασιν τοῦ Πατριάρχου. Προέτεινε δὲ τὴν προσφυγὴν εἰς τὴν διαίτησιν τοῦ διεθνοῦς ἐν Χάγῃ Δικαστηρίου. Εἰς ἀρνητικὴν ὁμῶς ἀπάντησιν αὐτῆς ἡ Ἑλλάς κατέφυγεν εἰς τὴν Κοινωνίαν τῶν Ἐθνῶν⁵¹⁵.

Ἐν τούτοις δὲν ὑπῆρξεν ἡ ἐμπρέπουσα στάσις διὰ τὴν Κυβέρνησιν τῆς Ἑλλάδος, ἣτις τελικῶς ὑπεχώρησεν εἰς τὰς παραλόγους ἀξιώσεις τῆς τουρκικῆς⁵¹⁶. Αὕτη δ' ὑπεδείκνυεν, ὡς φαίνεται, εἰς τοὺς ἐν Φαναρίῳ ὅπως ἐκλέξουν ἕτερον Πατριάρχην, ὑπὸ τὸν ὄρον νὰ μὴ εἶναι οὗτος ἀνταλλάξιμος⁵¹⁷.

Ἐντεῦθεν ὁ πατριάρχης Κωνσταντίνος ἤχθη εἰς τὴν ἀπόφασιν καὶ ἀπέστειλεν τὸ ἀκόλουθον τηλεγράφημα πρὸς τὴν Ἀρχιγραμματεῖαν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου: «Κατὰ παράκλησιν τῶν ἐνταῦθα εὑρισκομένων μητροπολιτῶν, διαβιβάζομεν κατωτέρω γνώμας αὐτῶν ἀντιπροσωπεύσας τὰς γνώμας συμπάσης σχεδὸν τῆς ἱεραρχίας τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου τηλεγραφικῶς καὶ ἐπιστολιμαίως διατυπωθείσας ἡμῖν. Ἡ ἱεραρχία φρονεῖ, ὅτι κανονικῶς δὲν ὑφίσταται πατριαρχικὸν ζήτημα καὶ ἀπορεῖ, πῶς οἱ αὐτότε ἀδέλφοι, ἄνευ τῆς πατριαρχικῆς εὐλογίας καὶ ἀδείας, δι' ἧς καὶ μόνως δύνανται οἱ συνοδικοὶ νὰ ἐργάζωνται ἐγκύρως καὶ

513. «Ἐκκλησία», ἐν Γ' «1925», σελ. 61, 62, 69, 94, 108. Ὁ ἀείμνηστος Μεσσηνίας Πολύκαρπος (ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 132), ἔγραψεν «Ἡ ἱστορία ἔχει νὰ παρατάξῃ σειρὰν ὄλην μαρτυρικῶν Οἰκουμενικῶν Πατριαρχῶν, οἵτινες οὐ μόνον δεινῶς περιῦβρίσθησαν καὶ ἐξημτελίσθησαν, ἀλλὰ καὶ εἰς μαρτυρικὸν θάνατον ὑπεβλήθησαν. Ἀλλὰ τὸ πραξικόπημα τῆς ἀπελάσεως βιαίως τοῦ Πατριάρχου Κωνσταντίνου Στ' εἶναι χεῖρον καὶ δεινότερον παντὸς θανάτου οἰουδήποτε Πρωθιεράρχου τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας. Εἶναι ράπισμα βιαιότατον τοῦ ἀθρήσκου καὶ ὑπερσωβινιστικοῦ Ἰσλαμισμοῦ κατὰ πάσης Χριστιανωσύνης, κατὰ τῆς ἐνοίας τῆς τιμῆς καὶ τῆς διεθνοῦς ἀλληλεγγύης».

514. «Ἐκκλησία», ἐνθ. ἄνωτ., σελ. 61, 108.

515. Αὐτόθι.

516. Μ α υ ρ ο π ο ὕ λ ο υ, ἐνθ. ἄνωτ., σελ. 212. Ὁ Β. Ἀδαμαντιάδης γράφει χαρακτηριστικῶς: «Ὁ Πατριάρχης Κωνσταντίνος ὁ Στ' ἦτο τὸ ἐξιλαστήριον θῦμα τῶν πολιτικῶν τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος. Ὁ ἐξευτελισμὸς, τὸν ὅποιον ἐν τῷ προσώπῳ του ὑπέστη τὸ Γένος καὶ ἡ Ἐκκλησία ἦτο ἀποτέλεσμα τῆς δημοκοπικῆς ποιτικῆς των. Εἰς αὐτὸν ἔλαχε ὁ κληρὸς νὰ φέρῃ τὸν σταυρὸν τοῦ μαρτυρίου» (Βλ. Ἀ δ α μ α ν τ ἰ ἄ δ ο υ Β., Ὁ Μητροπολίτης Θεσσαλονίκης Γεννάδιος καὶ οἱ Πρῶτοι Ἱεράρχαι, ἐν «Μικρασιατικὰ Χρονικά», τόμ. Ε' (1952), Β ο β ο λ ἰ ν η, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 264.

517. «Ἐκκλησία» ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 85.

ἄνευ εἰδικῆς ἐντολῆς τῆς πλειοψηφίας τῆς ἱεραρχίας τοῦ Θρόνου, προβαίνουν εἰς πρωτακούστους συμβιβαστικὰς λύσεις, αἵτινες ὑπονομεύουσι τὸ κανονικὸν καθεστῶς τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου καὶ ἐκμηδενίζουν τὴν κοσμοϊστορικὴν ἀποστολὴν τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας. Ἡ δαχείρισις τοῦ παρανόμως δημιουργηθέντος ζητήματος εὐρίσκεται ἤδη ἐν χερσὶ τοῦ Πατριάρχου καὶ τῆς πλειοψηφίας τῆς ἱεραρχίας. Συνεπῶς πᾶσα μονομερὴς λύσις τοῦ ζητήματος ὑπὸ τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀδελφῶν, ἀποτελούντων μειοψηφίαν τῆς ἱεραρχίας, εἶναι ἀπαράδεκτος. Συνιστῶμεν πρὸς τοὺς αὐτόθι ἀγίους ἀδελφούς νὰ συμμορφωθοῦν ἀνυπερθέτως πρὸς τὴν ἀνωτέρω γνώμην τῆς ἱεραρχίας, ἣτις εἶναι ἡ μόνη ἐξασφαλίζουσα τὰ ἀληθῆ συμφέροντα τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου»⁵¹⁸.

Ἐν τῷ μεταξὺ ἀπὸ τῆς 22 ἡδὴ Φεβρουαρίου 1925 ἀπέστειλε τὸ κάτωθι ὑπόμνημα πρὸς τὴν Κοινωνίαν τῶν Ἐθνῶν·

«Πρὸς τὸ ἀξιότιμον Συμβούλιον
τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν.

Ἐχοντες ὑπ' ὄψιν ὅτι τὸ ζήτημα τῆς ἡμετέρας ἀπελάσεως ὑπὸ τῆς τουρκικῆς κυβερνήσεως ὑπεβλήθη εἰς τὸ Ὑμέτερον ὕψηλόν Συμβούλιον θεωρούμεν καθῆκον ἐπιβεβλημένον νὰ ὑψώσωμεν καὶ πρὸς Ὑμᾶς φωνὴν διαμαρτυρίας ἐκτιθέντες ἅμα Ὑμῖν τὴν κανονικὴν τοῦ ζητήματος ἄποψιν.

Ὡς γνωστόν, τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον, τὸ ὁποῖον ἀνωθεν καὶ ἐξ ἀρχῆς ἐδρεῖται ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἀνακηρυχθέν ὑπὸ τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων Βασιλέως (κανὼν γ') Διῆς (κανὼν κη') καὶ Πενθέκτης (κανὼν λζ') καὶ λειτουργήσαν ὡς τοιοῦτον καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας ἀνεγνωρισθῆ καὶ μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τοῦ πορθητοῦ Μωάμεθ τοῦ Β' μετὰ πάντων τῶν δικαιωμάτων καὶ προνομίων αὐτοῦ.

Οὕτω δὲ ἀνεγνωρισμένον καὶ καταχωρωμένον τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον ἐλειτούργει καὶ καθ' ὅλην τὴν μακροαίωνα περίοδον τῆς τουροκρατίας ἀπολαῦον ὁλοκληρωτικῶς τῶν δικαίων καὶ προνομίων αὐτοῦ. Οὐδέ ἦτο δυνατόν ἄλλως γενέσθαι, καθόσον ὁ θεσμὸς τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου στηρίζεται ἐπὶ τῶν διατάξεων τῶν προμνησθεισῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων, ἐφ' ὧν καὶ τὸ κανονικὸν δίκαιον πασῶν τῶν τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησιῶν ἐδράζεται.

Ἄλλ' ἀπροσδοκῆτως κατὰ τὴν ἐν Λωζάνῃ διασκεψιν προὔταθη ὑπὸ τῆς τουρκικῆς ἀντιπροσωπείας ἡ ἐκ Κωνσταντινουπόλεως ἀπομάκρυνσις τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου. Ἡ πρότασις αὕτη ἀντι-

κειμένη οὐ μόνον εἰς τοὺς ἀνωτέρω ἱεροὺς κανόνας, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν ἀδιάκοπον, ὡς προεῖρηται, λειτουργίαν αὐτοῦ ἐν τῇ ἱστορικῇ αὐτοῦ ἑδρᾷ, τῇ Κωνσταντινουπόλει, δικαίως προὔκάλεισε τὴν ἐξέγερσιν τῆς παγχιριστιανικῆς συνειδήσεως, τοῦθ' ὅπερ καὶ ἔπεισε τὴν τουρκικὴν ἀντιπροσωπείαν ν' ἀποσύρῃ αὐτὴν καὶ οὕτω ἀπεφασίσθη καὶ καταχωρώθη καὶ διεθνῶς ἡ παραμονὴ τοῦ Πατριαρχείου ἐν Κωνσταντινουπόλει, ὡς θεσμοῦ καθαρῶς πνευματικοῦ καὶ ἐκκλησιαστικοῦ, καταργουμένης τῆς τέως πολιτικῆς καὶ αὐτοῦ ἐξουσίας. Ἄλλως τε καὶ ἂν ἀντιθέτως ἀπεφασίζετο ἡ τοιαύτη ἀπόφασις προερχομένη ἐκ πολιτικοῦ συνεδρίου οὐδεμίαν θὰ εἶχε κανονικὴν ἰσχὺν ἐπὶ τοιοῦτου θεμελιώδους κανονικοῦ ζητήματος, ὡς ὀρθῶς παρετήρησε καὶ ἐν τῇ Διασκεψί τῆς Λωζάνης ἡ Ἀντιπροσωπεία τῆς Ἑλλάδος.

Ἐνῶ δὲ τὸ Πατριαρχεῖον διερρῦθιμισε τὰ τῆς λειτουργίας καὶ διοικήσεως αὐτοῦ κατὰ τὸ ὡς ἀνω δημιουργηθὲν ἐν Λωζάνῃ νέον καθεστῶς, ἡ τουρκικὴ κυβέρνησις δὲν ἔπαυσε διὰ τῶν ὀργάνων αὐτῆς νὰ παρέχῃ εἰς αὐτὸ ἐκάστοτε πράγματα μειούτα τὸ πνευματικὸν καὶ ἐκκλησιαστικὸν αὐτοῦ κύρος.

Ὡς κορύφωμα δὲ τῶν τοιοῦτων ἐνεργειῶν ἐπηκολούθησεν ἡ βιαία ἀπέλασις ἡμῶν, τῆς ὁποίας τὰς λεπτομερείας, τὰς ἀπὸ πάσης ἀπόψεως θλιβεράς, παραλείπομεν ὡς πασιγνώστους ἐξ αὐθεντικῶν πληροφοριῶν.

Καὶ ἰσχυρίζεται μὲν ἡ τουρκικὴ κυβέρνησις, ὅτι προέβη εἰς τοῦτο ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἀποφάσεως τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Μικτῆς περὶ ἀνταλλαγῆς Ἐπιτροπῆς, ἀλλ' ὁ τοιοῦτος ἰσχυρισμὸς ἐκτὸς τοῦ ὅτι οὐδεμίαν πραγματικὴν σχέσιν δύναται νὰ ἔχη πρὸς τὸ αἰωνόβιον καθεστῶς τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, οὕτινος πιστὸν ἀπεικόνισμα προβάλλει ἡμῖν καὶ ἡ διαρκὴς πρᾶξις τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας, εἶναι καὶ νομικῶς ἀβάσιμος, καθόσον ἡ μετὰ τὴν Τουρκίας καὶ Ἑλλάδος Σύμβασις περὶ ἀνταλλαγῆς ἀφορᾷ μόνον καὶ ἀποκλειστικῶς τοὺς ἰδιώτας πολίτας ἀμφοτέρων τῶν συμβαλλομένων Κρατῶν, οὐχὶ δὲ καὶ τοὺς ἀξιωματούχους κληρικούς, καὶ δὴ τὸν Πατριάρχην καὶ τοὺς Ἀρχιερεῖς τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου, οἵτινες κατὰ τὴν συνθήκην τὴν ἀναγνωρίσασαν, ὡς προεῖρηται, τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον ὡς θεσμόν, ἥτοι νομικὸν ὄργανισμὸν, ἀποτελοῦσι τὰ φυσικὰ πρόσωπα τοῦ ἐν λόγῳ ὄργανισμοῦ καὶ συνεπῶς δὲν ὑπάγονται εἰς ἀνταλλαγὴν κατὰ τοσοῦτο μᾶλλον καθόσον ἄνευ αὐτῶν δὲν εἶναι δυνατὴ ἡ ὑπαρξις τοῦ θεσμοῦ καὶ ἡ κανονικὴ λειτουργία τοῦ Πατριαρχείου. Διὰ τοὺς λόγους τούτους ἀκριβῶς καὶ ἡ Μικτὴ Ἐπιτροπὴ ἐκήρυξεν ἑαυτὴν ἀναρμοδίαν λόγῳ τοῦ ἡμετέρου ἀρχιερατικοῦ καὶ πατριαρχικοῦ ἀξιώματος.

(Συνεχίζεται)

Ἄρχιμ. ΦΙΛΑΡΕΤΟΣ ΒΙΤΑΛΗΣ
Ἱεροκέρυξ Ἱ. Μητροπόλεως Νικοπόλεως

518. Αὐτόθι, σελ. 86.

Η ΕΠΙΣΚΕΨΙΣ ΤΟΥ ΣΕΒ. ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΚΙΤΡΟΥΣ ΕΙΣ ΒΟΥΛΓΑΡΙΑΝ

Κατόπιν προσκλήσεως τοῦ Μακαριωτάτου Πατριάρχου Βουλγαρίας κ. Κυρίλλου καὶ ἀδείας τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ὁ Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Κίτρους κ. Βαρνάβας μετέβη εἰς Βουλγαρίαν πρὸς ἐπίσκεψιν τῆς Βουλγαρικῆς Ἐκκλησίας ἀπὸ 21-30 Μαρτίου ὡς φιλοξενούμενος αὐτῆς.

Τὸν Σεβασμιώτατον Κίτρους ἀφίχθοντα εἰς Σόφειαν ἀεροπορικῶς τὴν Δευτέραν, 21ην Μαρτίου, ὑπεδέχθησαν εἰς τὸ ἀεροδρόμιον ὁ Συνοδικὸς Σύνοδρος Σεβ. Μητροπολίτης Νευροκοπίου κ. Ποιμῆν, ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Γκλαβνίτσης κ. Στέφανος, ὁ Καθηγητὴς τῆς Θεολογικῆς Ἀκαδημίας τῆς Σόφειας κ. Ἀπ. Μιχαήλωφ καὶ ἄλλοι τῆς Πατριαρχικῆς Αὐλῆς, ἀπὸ δὲ ἑλληνικῆς πλευρᾶς ὁ ἐν Σόφειᾳ Πρέσβυς τῆς Ἑλλάδος κ. Φαίδων Καβαλλιεράτος καὶ ὁ Ἀ΄ Γραμματεὺς τῆς Ἑλληνικῆς Πρεσβείας κ. Ἀντ. Πρωτονοτάριος, οἵτινες, μετὰ τὴν ἀνταλλαγὴν τῶν χαιρετιστηρίων προσρήσεων, συνώδευσαν αὐτὸν εἰς τὸ Ξενοδοχεῖον Ρίλα, ἔνθα καὶ κατέλυσεν. Ὁ Μητροπολίτης Κίτρους ἐγένετο ἐπισήμως δεκτὸς ἐν τῇ αἰθούσῃ τοῦ Πατριαρχικοῦ Μεγάρου ὑπὸ τοῦ Μακ. Πατριάρχου κ. Κυρίλλου

καὶ συμπάσης τῆς Ἱεραρχίας τῆς Βουλγαρικῆς Ἐκκλησίας. Ὁ Μακ. Πατριάρχης, προσφωνῶν τὸν Σεβασμιώτατον, ἐξέφρασε τὴν χαρὰν τοῦ καὶ τὴν χαρὰν τῶν συμπαραισταμένων Ἱεραρχῶν ἐπὶ τῇ ἐπισκέψει αὐτῆ τοῦ Ἑλληνος Ἱεράρχου, ἰδιαιτέρως ἐξάρας τὸ γεγονός ὅτι τὸ πρῶτον ἤδη, ἀφ' ὅτου ἡ Βουλγαρικὴ Ἐκκλησία κατέστη αὐτοκέφαλος (1872), Ἱεράρχης τῆς Ἑλλαδικῆς Ἐκκλησίας ἐπισκέπτεται τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Βουλγαρίας, χαρακτηρίσας τὸν Σεβασμιώτατον ὡς τὴν πρώτην ἐκ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος γελιδόνα. Ἀναφερθεὶς εἰς τὰς πρὸς τὴν Ἑλλάδα ὀφειλάς, ἐναντι τῶν πνευματικῶν αὐτῆς προσφορῶν, ηὐχίσθη ἐν τέλει ὑπὲρ τῆς προόδου τῶν δύο ἀδελφῶν Ἐκκλησιῶν καὶ τῶνδύο γειτόνων λαῶν. Ὁ Σεβασμιώτατος Κίτρους, ἀπαντῶν, ἐξέφρασεν ἐπίσης τὴν χαρὰν τοῦ ἐπὶ τῇ ἐπισκέψει, ηὐχαρίστησε διὰ τὴν τιμητικὴν πρόσκλησιν αὐτοῦ, μεταδούς δὲ τὸν χαιρετισμὸν τοῦ Προκαθημένου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος καὶ τῶν μελῶν τῆς Ἱερᾶς Συνόδου πρὸς τὴν ἀδελφὴν Ἐκκλησίαν τῆς Βουλγαρίας, εἰς τὴν ὁποίαν, ὡς ὑπεγράμμισεν, εἶναι ἐκδηλος ἡ ἑλληνικὴ ἐκκλησιαστικὴ ἐπίδρασις, ηὐχίσθη, ὅπως ὁ Δομήτωρ τῆς Ἐκκλησίας ἐνισχύῃ αὐτὴν καὶ εὐλογῇ

Ὁ Μακαριώτατος Πατριάρχης Βουλγαρίας κ. Κύριλλος καὶ ὁ Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Κίτρους κ. Βαρνάβας ἐν μέσῳ τῆς Ἱεραρχίας τῆς Βουλγαρικῆς Ἐκκλησίας.

τὴν ἐν κόπῳ προσπάθειάν της εἰς πνευματικὴν καρποφορίαν.

Ἐπίσης ἐκ μέρους τῆς Βουλγαρικῆς Κυβερνήσεως ὁ Σεβασμ. Μητροπολίτης Κίτρους ἐγένετο δεκτὸς ἐν τῷ Μεγάρῳ τοῦ Κυβερνητικοῦ Συμβουλίου ὑπὸ τοῦ Ἀντιπροέδρου τῆς Κυβερνήσεως κ. Ἰβάν Μιχαήλωφ καὶ τοῦ Προέδρου τῆς Ἐπιτροπῆς Ὁρησκευμάτων κ. Μιχ. Κιουτσούκωφ, οἵτινες καὶ ἐξέφρασαν τὴν χαρὰν τῶν διὰ τὴν γενομένην ἐπίσκεψιν. Ἡ συζήτησις, διαρκέσασα πέραν τῆς ἡμισείας ὥρας, ὑπῆρξε χρήσιμος καὶ λίαν κατατοπιστικὴ, διευτυπώθησαν δὲ ἐκατέρωθεν εὐχαὶ ὑπὲρ τῆς προόδου καὶ συνεργασίας τῶν δύο γειτόνων λαῶν καὶ τῶν δύο ἀδελφῶν Ἐκκλησιῶν. Τὸν Σεβασμιώτατον Κίτρον ἐδέχθη ὡσαύτως ὁ δρ Πέτρο Στάινωφ, καθηγητὴς τῆς Νομικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Σόφιας, τέως Ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν καὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν, ἥδη δὲ Βουλευτὴς τῆς Κοιλάδος τῶν Ρόδων ἐπὶ 36 ἔτη ἐν συνεχείᾳ καὶ Ἀντιπρόεδρος τῆς Ἐπιτροπῆς Συνεργασίας τῶν Βαλκανικῶν Κρατῶν, ἡ μετὰ τοῦ ὁποίου συνομιλία ὑπῆρξε πολὺ ἐνδιαφέρουσα.

Κατὰ τὸ δεκάημερον διάστημα τῆς ἐν Βουλγαρίᾳ διαμονῆς του ὁ Μητροπολίτης Κίτρον ἐπεσκέφθη Σχολὰς, ἐκκλησιαστικὰ μνημεῖα, ἱστορικὰς Μονὰς καὶ Ἱ. Μητροπόλεις τῆς Βουλγαρικῆς Ἐκκλησίας, γενόμενος πανταχοῦ δεκτὸς μετὰ πολλῆς τιμῆς καὶ ἀγάπης. Οὕτως ἐπεσκέφθη τὴν Θεολογικὴν Ἀκαδημίαν Σόφιας, ἔχουσαν 80 φοιτητάς, καὶ τὴν Ἱερατικὴν Σχολὴν, ἔχουσαν 180 ἱεροσπουδαστάς, ἅπαντας ἐσωτερικοὺς-ὑποτρόφους τῆς Ἐκκλησίας, ὁμιλήσας πρὸς αὐτοὺς καταλλήλως, τὸν ἐν Σόφια ὑπὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ ἀνοικοδομηθέντα ἱ. Ναὸν τῆς Ἀγίας Σοφίας καὶ τὸν ἱστορικὸν ἱ. Ναὸν τῆς Μπογιάνας, τοῦ ια'-ιγ' αἰῶνος, τὴν ἐν Κνιάζεβο νέαν γυναικειαν Ἱ. Μονὴν τῆς Σικέπης τῆς Παναγίας, ἔνθα καλλιιεργεῖται σπουδαίως ἡ ἀγιογραφικὴ τέχνη, τὴν παρὰ τὴν Ἱερατικὴν Σχολὴν ἀνδρῶν Ἱ. Μονὴν τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου τοῦ ιδ'-ιστ' αἰ., τὰς Ἱ. Σταυροπηγιακὰς Μονὰς Μπάτσικοβο, τοῦ ια' αἰῶνος, Τροϊάνου, τοῦ ιζ' αἰῶνος, καὶ Ρίλας (ἀπὸ ι'-ιη' αἰῶνος), τῆς ἰδρύσεως αὐτῆς ἀναγομένης εἰς τοὺς χρόνους τοῦ μεγάλου βουλγάρου ἀναχωρητοῦ Ἀγίου Ἰωάννου Ρίλας, ἡ ὁποία καὶ θεωρεῖται ὡς ἐν ἀπὸ τὰ πλέον ἀξιόλογα μνημεῖα τοῦ βουλγαρικοῦ πολιτισμοῦ, μεταβληθεῖσα ἐπ' ἐσχάτων ὑπὸ τοῦ Κράτους εἰς Μουσεῖον, ὡς καὶ τὰς Ἱ. Μητροπόλεις Βράττζης, Φιλιππουπόλεως καὶ Νευροκοπίου. Διὰ τῶν ἐπισκέψεων τούτων καὶ τῶν διαφόρων ἐπαφῶν εἶχε τὴν εὐκαιρίαν νὰ γνωρίσῃ τὴν ὀργάνωσιν καὶ τὴν ἐν γένει ζωὴν τῆς Βουλγαρικῆς Ἐκκλησίας.

Τῇ παρεμπροσθέν Ἐθνικῇ ἑορτῇ τῆς 25ης Μαρτίου ἐχοροστάτησε κατὰ τὴν Δοξολογίαν εἰς τὸ Παρεκκλήσιον τῆς Ἑλληνικῆς Πρεσβείας, συμμετέσχε δὲ εἰς τὴν ἐπακολουθήσανσαν δεξίωσιν, εἰς τὴν ὁποίαν διὰ πρώτην φορὰν προσῆλθε καὶ ὁ Μακ. Πατριάρχης τῆς Βουλγαρίας.

Τὴν Κυριακὴν, 27ην Μαρτίου, ὁ Μητροπολίτης Κίτρον κ. Βαρνάβας ἐλειτούργησεν εἰς τὸν ἐν Σόφια παμμεγέθη Πατριαρχικὸν Ναὸν τοῦ Ἀγίου Ἀλεξάν-

δρου Νέβσκυ, συμπαραστατούμενος ὑπὸ ἐξ Ἀρχιμανδριτῶν, τεσσάρων Πρωτοπρεσβυτέρων καὶ τεσσάρων Διακόνων, ἐπὶ παρουσίᾳ τοῦ Μακ. Πατριάρχου, τῆς Ἱεραρχίας τῆς Βουλγαρικῆς Ἐκκλησίας, τοῦ Πρέσβεως καὶ τοῦ προσωπικοῦ τῆς Ἑλληνικῆς Πρεσβείας καὶ πλήθους πιστῶν. Ἡ Λειτουργία ὑπῆρξε τῷ ὄντι μεγαλοπρεπὴς καὶ κατασκευαστικὴ, ὑποβοηθουμένη καὶ ὑπὸ τῆς λαμπρᾶς πολυμελοῦς χορωδίας, τὰς μελωδίας τῆς ὁποίας συνηπῆχει πολλάκις καὶ ὀλόκληρον τὸ ἐκκλησιαστικόν. Εἰς τὸ τέλος ὁ Μακ. Πατριάρχης ἀπὸ τῆς Ὁραίας Πύλης προσεφώνησε τὸν Σεβασμιώτατον, ἐκφράσας τὴν χαρὰν του καὶ τὴν χαρὰν τῆς Βουλγαρικῆς Ἐκκλησίας ἐπὶ τῇ ἐπισκέψει αὐτοῦ, τὸν ὁποῖον ἐγκωμιαστικῶς παρουσίασε, καὶ διαδηλώσας τὰ αἰσθήματα τιμῆς καὶ ἀγάπης πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ἑλλάδος, τὸν Προκαθήμενον καὶ τὴν Ἱεραρχίαν αὐτῆς. Ὑπογράμμισας, ὅτι τὸ ἔργον τῆς Ἐκκλησίας ἀποβαίνει σήμερον ἐξόχως ὑπεύθυνον, ἐξῆρε τὴν σημασίαν τῶν ἐν πνεύματι ἀγάπης ἐκκλησιαστικῶν ἐπαφῶν καὶ ἠυχήθη διὰ τὴν ἐν γένει πρόοδον ἀμφοτέρων τῶν ἀδελφῶν Ἐκκλησιῶν καὶ γειτόνων λαῶν.

Ἀπαντῶν ὁ Σεβασμιώτατος Κίτρον, ἀφοῦ ἐξέφρασεν ἐπίσης τὴν χαρὰν του διὰ τὴν προσκλήσει τοῦ Μακ. Πατριάρχου ἐπίσκεψιν τῆς Βουλγαρικῆς Ἐκκλησίας, ἀνεφέρθη ἰδιαίτερος εἰς τὴν ἑλληνικὴν Ὁρθοδοξίαν, σπουδαίως συμβαλοῦσαν εἰς τὸν ἐκχριστιανισμόν τῶν λαῶν, ἡ ὁποία μετ' ὑποδειγματικῆς δημοκρατικότητος ἀπέβη Οἰκουμενικὴ. Ἀφορηθεὶς ἐν συνεχείᾳ ἀπὸ τῆς διαπιστώσεως τοῦ Μακ. Πατριάρχου, ὅτι κατὰ τὴν σημερινὴν ἐποχὴν ἡ Ἐκκλησία καλεῖται νὰ ἐπιτελέσῃ μέγα καὶ λίαν ὑπεύθυνον ἔργον, ἐξῆρε τὴν ἀνάγκην, ὅπως, ἐν ὄψει τῶν ἐν τῷ παρόντι ποικίλων συγχρόνων πνευματικῶν προβλημάτων καὶ εἰς τὴν στρατείαν τοῦ χριστιανικοῦ κόσμου, ὡς υἱῶν τοῦ φωτὸς καὶ τῆς ἀναστάσεως, ἐναντίον τοῦ σκότους καὶ τοῦ θανάτου, ἐμφανίζετο ἡνωμένη ἡ δύναμις τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν μετὰ κέντρον πάντοτε τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον, τοῦ ὁποίου ἡ ἡγετικὴ θέσις δὲν δύναται νὰ ἐξαρτᾶται οὔτε ἐκ τῆς ἀριθμητικῆς δυνάμεως τοῦ πληρώματος, τὸ ὁποῖον ποιμαίνει, οὔτε ἐκ τῶν συνθηκῶν ὑπὸ τὰς ὁποίας τοῦτο διαβιοῖ, ἀλλ' ἔχει τὰς ρίζας τῆς εἰς τὴν μακραίωνα παράδοσιν καὶ τοὺς ἱερούς Κανόνας τῆς Ἐκκλησίας. Καὶ προσέθεσεν, ὅτι ἡ τοιαύτη ἐνότης θὰ ἀποτελῇ ἐν πᾶσι καὶ κατὰ παντὸς ἀκατάβλητον δύναμιν. Ἐν τέλει ἠυχήθη ὑπὲρ τῆς ἀπὸ Θεοῦ ἐνισχύσεως καὶ εὐλογίας τῶν ἀδελφῶν Ἐκκλησιῶν Ἑλλάδος καὶ Βουλγαρίας, εἰς οἰκοδομὴν τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ καὶ ἐπ' ἀγαθῷ τῆς Ὁρθοδοξίας. Ἡ ὁμιλία ἐνεποίησε βαθεῖαν ἐντύπωσιν. Μετὰ ταῦτα ὁ Σεβασμιώτατος ἐπὶ ὥραν διένειμε τὸ ἀντίδωρον εἰς τὸ πικρὸν ἐκκλησιαστικόν ἐν μέσῳ εὐλαβῶν ἐκδηλώσεων αὐτοῦ.

Εἰς ἐπακολουθήσανσαν δεξίωσιν, καθ' ἣν παρέστη καὶ ὁ Πρόεδρος τῆς Ἐπιτροπῆς Ὁρησκευμάτων κ. Μιχ. Κιουτσούκωφ, ἀπενεμήθη εἰς τὸν Σεβασμιώτατον Κίτρον ὑπὸ τοῦ Μακ. Πατριάρχου τὸ Ἀνώτατον-Χρυσοῦν παράσημον τοῦ Ἀγίου Ἰωάννου Ρίλας, τῆς Βουλγαρικῆς Ἐκκλησίας, τὸ ὁποῖον, ὡς εἶπεν ὁ Πα-

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΩΝ ΣΤΗΛΗ

Τὸ ζήτημα τῆς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς.

Ἡ ἀποβλέπουσα εἰς τὴν ἀπαγόρευσιν τῶν χορωδιακῶν συγκροτημάτων ἐγκύκλιος τοῦ Μακ. Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Χρυσόστομον οὐδόλλως ἔχει τὸ νόημα τῆς καταργήσεως τοῦ ἀναγομένου εἰς τὴν πολιὰν ἐκκλησιαστικὴν ἀρχαιότητα «συμφάλλειν» κατὰ τὴν ὥραν τῆς Θ. Λατρείας. Ὁ ἀπώτερος σκοπὸς τῆς ἐγκυκλίου ταύτης εἶναι ἡ κατάργησις «τῆς ἀπαραδέκτου καὶ ἀνιέρου καταστάσεως» καθ' ἣν οἱ ἱεροφάται «δὲν ψάλλουσι εὐσχημόνως καὶ σεμνοπρεπῶς», «ἀλλ' ἔχουσι εἰσαγγεῖν ἐν τῇ λατρείᾳ τῆς Ἐκκλησίας τὸ ὕφος τῶν λαϊκῶν τραγουδιῶν καὶ τῶν κωντάδων» καὶ ἔχουσι ἐκτραπῆ εἰς μίμησιν τῶν μουζουκιῶν, ὑποβοηθούμενοι καὶ ὑπὸ τῶν χορωδιῶν.

Ἄς εὐχηθῶμεν, ὅπως ἡ ἐγκύκλιος τοῦ Μακαριωτάτου δώσῃ ἀφορμὴν, ἵνα τὸ ζήτημα τῆς ἐκκλησιαστικῆς μας μουσικῆς ἐξετασθῆ ἔξ ἀρχῆς μετὰ πάσης σοβαρότητος, εἰς τρόπον ὥστε ἀφ' ἑνὸς νὰ ἀξιοποιηθῆ ἡ πλουσιωτάτη ἐκκλησιαστικὴ μας παράδοσις ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου καὶ ἀφ' ἑτέρου νὰ εὐρεθῆ τρόπος, ἵνα ἐπιτευχθῆ ὁμοίομορφος ψαλμωδία, ἣτις θὰ ἐπαναφέρῃ καὶ τὸ παλαιοχριστιανικὸν «συμφάλλειν» ἢ «ὑποψάλλειν» τοῦ ὄλου ἐκκλησιασμάτος.

Συζήτησις ἐπὶ τῆς εἰρήνης.

Λίαν ἐνδιαφέρουσα ὑπῆρξεν ἡ μέσῳ τοῦ δορυφόρου «Τελεστάρ» παγκόσμιος ἐκκλησιαστικὴ συζήτησις ἐπὶ τοῦ θέματος τῆς παγίωσης τῆς εἰρήνης καὶ τῆς εὐημερίας τῶν λαῶν τῆς γῆς.

Ὡς ἐτονίσθη κατὰ τὴν συζήτησιν ταύτην ὑπὸ τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Ἡλιουπόλεως κ. Μελίτωνος, «ἡ εἰρήνη, τῆς ὁποίας τόσον ἔχει ἀνάγκη ἡ ἀνθρωπότης, δὲν δόναται νὰ εἶναι πλέον ἢ συνήθης—δηλαδή μίᾳ μὴ ἐμπόλεμος κατάστασις μεταξὺ τῶν ἐθνῶν. Πρέπει νὰ εἶναι κάτι νέον. Ὅπως ὁ πόλεμος θὰ ἔχη ὀλοκληρωτικὰ ἀποτελέσματα, πρέπει νὰ δημιουργηθῆ καὶ μίᾳ ὀλοκληρωτικῇ εἰρήνῃ, ἀντίροπος τῆς ὀλικῆς καταστροφῆς. Ὀλικὴ εἰρήνη τοῦ πνεύματος, τῆς καρ-

τριάρχης εἰς σχετικὴν προσφώνησιν Αὐτοῦ, τρις μέχρι τοῦδε ἔχει ἀπονεμηθῆ.

Ὁ Σεβασμιώτατος Κίτρος ἀνεχώρησεν ἐκ Σόφιας ἀεροπορικῶς τὴν 30ὴν τοῦ μηνὸς Μαρτίου, τιμητικῶς προπεμφθεὶς μέχρι τοῦ ἀεροδρομίου ὑπὸ Ἱεραρχῶν τῆς Βουλγαρικῆς Ἐκκλησίας, τοῦ Ἑλληγνος Πρέσβεως καὶ ἄλλων.

Ἡ ἐν λόγῳ ἐπίσκεψις τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Κίτρος κ. Βαρνάβα εἰς Βουλγαρίαν εἶχε τῷ ὄντι, ὡς καὶ ἡ προηγηθεῖσα ἐπίσκεψις αὐτοῦ εἰς Γιουγκοσλαβίαν, σπουδαίαν ἀπήχησιν καὶ συμβάλλει ἀναμφιβόλως εἰς τὴν καλλιτέραν γνωριμίαν καὶ τὴν ἐπὶ μᾶλλον σύμφιξιν τῶν σχέσεων μεταξὺ τῶν ἀδελφῶν ὁμοδόξων Ἐκκλησιῶν.

δίας καὶ τῆς συνειδήσεως. Εἰρήνη μὲ τὸν Θεόν, εἰρήνη μὲ τὸν ἑαυτὸν μας, εἰρήνη μὲ τὸν πλησίον».

Ἀληθῶς! Μόνον «Χριστὸς ἐστὶν ἡ εἰρήνη ἡ μὴ ὤν, ὁ ποιήσας τὰ ἀμφοτέρωθεν ἐν καὶ τὸ μεστόιχον τοῦ φραγμοῦ λύσας...Καὶ ἐλθὼν εὐηγγελίσαστο εἰρήνην τοῖς μακρὰν καὶ τοῖς ἐγγύς» (Ἐφεσ. β', 14, 17). Ὡστε ὁ Ο.Η.Ε. καὶ τὰ διάφορα σύμφωνα τῶν κρατῶν θὰ εἶναι ἄχρηστα κατασκευάσματα, ἐὰν οἱ ἄνθρωποι δὲν θελήσουν νὰ ἀποκτήσουν «τὴν εἰρήνην τοῦ Θεοῦ, τὴν ὑπερέχουσαν πάντα νοῦν» (Φιλιπ. δ', 7).

Τὰ Πρακτικὰ τοῦ Γ' Πανελληνίου Θεολογικοῦ Συνεδρίου.

Πρὸ τινῶν ἡμερῶν εἶδον τὸ φῶς τῆς δημοσιότητος τὰ Πρακτικὰ τοῦ συγκροτηθέντος κατὰ τὸ ἔτος 1963 Γ' Πανελληνίου Θεολογικοῦ Συνεδρίου, ὅπερ εἶχεν ὀργανωθῆ ὑπὸ τῆς Πανελληνίου Ἐνώσεως τῶν Θεολόγων. Εἰς τὸ Συνέδριον τοῦτο ἔλαβον μέρος περισσότεροι τῶν 500 θεολόγοι καθηγηταί, ὑπηρετοῦντες εἰς τὴν Μέσσην καὶ τὴν Ἐκκλησιαστικὴν Ἐκπαίδευσιν. Ἐκ τούτων οἱ πλείστοι ὑπεβλήθησαν ἐξ ἰδίων εἰς τὴν δαπάνην, ἣτις ἀπαιτεῖται διὰ τὴν ἐν Ἀθήναις ἀφιξιν καὶ τὴν ἐπὶ πενθήμερον διαμονὴν των.

Τὸ κύριον θέμα τοῦ Συνεδρίου ἦτο ἡ θρησκευτικὴ ἀγωγή τῆς ἐλληνικῆς νεολαίας. Κυρίως ἐξητάσθησαν οἱ ὅροι, δι' ὧν θὰ καταστῆ ἀποδοτικὸν τὸ καθ' ὄλου ἔργον τῆς χριστιανικῆς ἀγωγῆς διὰ τῆς ἀναδιαρθρώσεως τοῦ Ἀναλυτικοῦ Προγράμματος τοῦ μαθημάτων τῶν Θεολογικῶν, διὰ τῆς ἀναμορφώσεως τοῦ θεσμοῦ τῶν Κατηχητικῶν Σχολείων, διὰ τῆς ἐφαρμογῆς τῆς ὀρθῆς διδακτικῆς μεθόδου καὶ διὰ τῆς μερίμνης διὰ τὴν γενικωτέραν κατάρτισιν τῶν θεολόγων καθηγητῶν.

Ἄς εὐχηθῶμεν, ἵνα τὰ ἐνδιαφέροντα πορίσματα τοῦ Συνεδρίου τούτου ἀξιοποιηθῶν διὰ τῆς συνεργασίας τῶν ἀρμοδίων Ἐκκλησιαστικῶν καὶ πολιτειακῶν παραγόντων.

Ἡ ἀναμόρφωσις τοῦ Κατηχητικοῦ Σχολείου.

Ἐν συνεχείᾳ δεόν νὰ ἐπιστηθῆ ἰδιαίτερος ἡ προσοχὴ εἰς τὰ κατὰ τὸ Γ' Πανελλήνιον Θεολογικὸν Συνέδριον ἀναπτυχθέντα ἐν σχέσει πρὸς τὸ αἴτημα τῆς ἀναμορφώσεως τοῦ θεσμοῦ τοῦ διερχομένου σήμερον κρίσιν Κατηχητικοῦ Σχολείου.

Τὸ Κατηχητικὸν Σχολεῖον, ἐτονίσθη, δὲν εἶναι αὐτοσκοπὸς, ἀλλὰ μέσον πρὸς ἐπίτευξιν τῶν σκοπῶν τῆς Ἐκκλησίας. Ἐπομένως πρέπει νὰ διατελῆ εἰς ὀργανικὸν σύνδεσμον πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ ὑπὸ τὴν ἄμεσον αἰγίδα αὐτῆς. Δι' αὐτὸ «εἶναι πρὸς τιμὴν τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ὅτι αὕτη κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἐπέτυχεν εἰς σημαντικὴν ἔκτασιν τὴν ἐνοποίησιν τῶν κατηχητικῶν δυνάμεων τῆς χώρας».

Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν εἰδοποιὴν διαφορᾶν τοῦ Ὀρθοδόξου Κατηχητικοῦ Σχολείου ὀρθῶς ὑπεμνήσθη,

ὅτι τοῦτο «πρέπει κατ' ἔξοχὴν νὰ ἔχη ἐκκλησιαστικόν, λειτουργικόν καὶ μυσταγωγικόν χαρακτήρα», διὰ νὰ καταπολεμηθῇ ἡ ἐπιπολάζουσα εἰς τὴν χώραν μας ἀξιολογικὴ μωσπία καὶ τύφλωσις.

Ὡσαύτως ἀξία προσοχῆς ὑπῆρξεν ἡ ὑπόμνησις περὶ τῆς ἀνάγκης τῆς ἐξελέξεως τῶν Κατηχητικῶν Σχολείων εἰς «Ἐνοριακὰ Κέντρα Νεότητος», ἐν τοῖς ὁποίοις τὸ παιδί θὰ εὐρίσκη τὸ ἀναγνωστήριόν του μὲ τὰ κατάλληλα βιβλία, τὰ παιγνίδια του, τὴν ψυχαγωγίαν, τὸν ὑγιᾶ κινήματογράφον, τὸ γήπεδον διὰ τὰς ἀθλοπαιδιάς κ.λ.π. ὑπὸ ἐκκλησιαστικὴν ἐποπτείαν καὶ καθοδήγησιν. Ἐδνυχῶς πρὸς τὴν κατεύθυνσιν αὐτὴν ἔχει σημειωθῆ πρόδοσις τις.

Πολὺ περισσότερον.

Αἱ διαλέξεις, αἵτινες ἐδόθησαν εἰς διάφορα μέλη τῆς Ἑλλάδος ὑπὸ τῆς ἡγουμένης τῆς ἐν Darmstadt τῆς Γερμανίας προτεσταντικῆς μοναστικῆς «ἀδελφότητος τῆς Μαρίας» Mutter Basilea Schlink ἐνεποίησαν βαθεῖαν ἐντύπωσιν. Ἐκ τῶν διαλέξεων τούτων κατέστη σαφές, ὅτι ἐν τῷ προτεσταντικῷ κόσμῳ παρατηρεῖται σήμερον σπουδαιότατη ἀφρητιστικὴ καὶ λειτουργικὴ κίνησις, μὲ τάσεις ἐπιστροφῆς εἰς τοὺς ὀρθοδόξους θεσμούς, εἰς τῶν ὁποίων εἶναι ἀκριβῶς καὶ ὁ μοναχικός. Ἡ ἀναβίωσις τοῦ μοναχισμοῦ παρὰ τοῖς προτεστανταῖς καὶ ἡ ὑπ' αὐτῶν ἰδρύσεις ἀνδρικών καὶ γυναικείων μοναστικῶν ἀδελφοτήτων εἶναι τι, ὅπερ δεόν νὰ χαιρετισθῇ ὡς γεγονός ἐλπιδοφόρον διὰ τὰς διεκκλησιαστικὰς σχέσεις.

Τὸ γεγονός τοῦτο ὡσαύτως δεικνύει πόσον ἀδιόκον ἐαυτοὺς τινές ἐκ τῶν ὀρθοδόξων ἐλλήνων, οἵτινες ὑποστηρίζουν, ὅτι ὁ μοναχικός θεσμός εἶναι ἀπηρχαιωμένος καὶ πρέπει νὰ καταργηθῇ. Ἐὰν αὐτοὶ οἱ προτεστανταῖς, οἵτινες ἐπὶ αἰῶνας εἶχον ἐξοβελίσαι τὸν μοναχικὸν θεσμόν, ἐπανεισάγουν τοῦτον εἰς τὰς ἐκκλησίας των, πολὺ περισσότερον ἡμεῖς οἱ ὀρθόδοξοι πρέπει νὰ φροντίσωμεν διὰ τὴν ἐπαναφορὰν τοῦ μοναχικοῦ θεσμοῦ εἰς τὴν ἀρχαίαν του αἴγλην καὶ δόξαν.

Πρέπει νὰ γίνηται μετὰ συνέσεως.

Κατὰ τὰς πλέον αἰσιοδόξους προβλέψεις, τὸ Φεστιβάλ 1966, καθ' ἃ ἐγράφη εἰς τὰς ἐφημερίδας, θὰ ἔχη ἔλλειμμα περὶ τὰ τεσσαράκοντα ἑκατομμύρια δραχμῶν. Καὶ διατὶ τοῦτο; Διότι, ὡς γράφει ἡ κ. Ἐλένη Βλάχου, «μέσα στὴν ἀδξανόμενη ξίπτασιόα μας, ἔχομε γιὰ ἓνα Φεστιβάλ (ποὺ δὲν ἔχει ἀκόμη ἀναγγελεῖ τὸ πρόγραμμά του...) προσκαλέσει περὶ τὰ εἴκοσι ξένα συγκροτήματα μουσικῆς, θεάτρον, μπαλέτον» μὲ τὴν προοπτικὴν, ὅτι ταῦτα θὰ ἀφήσιν ἔλλειμμα πολλὰ ἑκατομμύρια δραχμῶν. «Τὰ ἑκατομμύρια ρέουν πρὸς τοὺς ξένους, πρὸς τοὺς μανάτζερ, πρὸς τοὺς ἀγνώστους», ἐνῶ συγχρόνως παραθεωροῦνται σπουδαιόταται ἐλληνικαὶ πνευματικαὶ προστάθειαι, αἵτινες φθίνουσι καὶ τείνουσι νὰ ἐκλείψουσι, διότι ἀκριβῶς στεροῦνται κρατικῆς ἐπισχύσεως.

Βεβαίως ἐν Κράτος ἔχει ὑποχρέωσιν νὰ ἐξοδεύη διὰ τὴν πνευματικὴν μόρφωσιν τοῦ λαοῦ. Ἀλλὰ τοῦτο πρέπει νὰ γίνηται μετὰ συνέσεως καὶ κατόπιν ἱεραρ-

χίσεως τῶν πνευματικῶν ἀναγκῶν του. Οὐδέποτε πρέπει οἱ Ἕλληνες φορολογούμενοι νὰ πληρώνουσι καὶ διὰ «πνευματικὰς» ἐκδηλώσεις, αἱ ὁποῖαι εἴτε στεροῦνται ἀνωτέρας πνοῆς καὶ δὲν ἐντάσσονται ἀρμονικῶς εἰς τὴν ὀργανικὴν ὁλότητα τῆς ἐλληνορθοδόξου παραδόσεως, εἴτε εἶναι προσωρισμένα μόνον διὰ τὴν ψυχαγωγίαν ὀλίγων. Καὶ οὐχὶ διὰ τὴν μόρφωσιν τῶν μαζῶν τοῦ ἐλληνικοῦ λαοῦ.

Ἡ κυρία γενεσιουργὸς αἰτία.

Ἡ εἰς πολλὰς γλώσσας ἐκδοσις τῶν συμπερασμάτων καὶ τῆς διακηρύξεως τοῦ 23ου συνεδρίου τοῦ Κομμουνιστικοῦ Κόμματος τῆς Σοβιετικῆς Ἐνώσεως καθιστᾷ εὐρέως γνωστὰς τὴν ψυχολογίαν καὶ τὰς βαρύτερας τάσεις του. Ἡ προσεκτικὴ ἀνάγνωσις τῆς διακηρύξεως ταύτης πείθει, ὅτι τὸ κόμμα τοῦτο, —ἐνῶ διακηρύσσει, ὅτι ἐμμένει εἰς τὰς ἀπόψεις τοῦ ἱστορικοῦ καὶ διαλεκτικοῦ ὕλισμοῦ, ὅστις, ὡς γνωστόν, ἀρνεῖται τὸ πνεῦμα καὶ ἀνάγει τὰ πάντα εἰς τὰς οἰκονομικὰς καὶ παραγωγικὰς σχέσεις—, ἀντιφάσκον πρὸς ἑαυτό, χρησιμοποιοῖ καθαρῶς πνευματικὰ ὄπλα καὶ ὀμιλεῖ συνεχῶς καὶ ἀδιαλείπτως περὶ τῆς ἀνάγκης χρησιμοποίησεως πνευματικῶν δυνάμεων, οἷα εἶναι ἡ «ἀνάπτυξις τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως», τοῦ «πολιτισμοῦ», αἱ «ἠθικαὶ» καὶ «αἰσθητικαὶ» ἀρχαί, ἡ δύναμις τοῦ τύπου, τοῦ ραδιοφώνου καὶ τῆς τηλεοράσεως, οἱ «ἰδεολογικοὶ παράγοντες», τὸ αἶσθημα τῆς εὐθύνης, ἡ προσήλωσις εἰς τὴν μαρξιστικὴν θεωρίαν κ.τ.λ.

Ἀσφαλῶς θὰ ἔλθῃ ὥρα, καθ' ἣν καὶ ἐν τῇ Σοβιετικῇ Ἐνώσει θὰ ὀμολογηθῇ, ὅτι οὐχὶ αἱ οἰκονομικαὶ καὶ παραγωγικαὶ σχέσεις, ἀλλ' αἱ πνευματικαὶ ἀξίαι καὶ ἰδίως ὁ θρησκευτικὸς προσανατολισμός εἶναι ἡ κυρία γενεσιουργὸς αἰτία τῆς ὑγιούς πολιτιστικῆς ἀναπτύξεως. Τὸ τραγικὸν καὶ θλιβερόν εἶναι, ὅτι ἡ σῆς μασία τοῦ ἠθικοῦ ἐξοπλισμοῦ, τῶν πνευματικῶν δυνάμεων καὶ τοῦ ὑγιούς κοσμοθεωριακοῦ προσανατολισμοῦ παραθεωρεῖται πολλάκις ἐν τῇ πράξει εἰς τὰς χώρας τοῦ δυτικοῦ κόσμου, αἱ ὁποῖαι διακηρύσσουν, ὅτι μάχονται ἐναντίον τοῦ κομμουνιστικοῦ ὕλισμοῦ.

Συγχύσεις καὶ κατολισθήσεις.

Γνωστὴ θρησκευτικὴ ἐφημερίς ὀρθῶς σημειοῖ τὰ ἐξῆς ἐπὶ τριῶν εἰδήσεων τοῦ πρώτου τριμήνου τοῦ ἔτους: «Εἰς τὴν Ἀγγλίαν ἐνομιμοποιήθη ἡ ὁμοφυλοφιλία... Εἰς τὴν Λαϊκὴν Κίναν δὲν ἐπιτρέπεται εἰς καμμίαν οἰκογένειαν νὰ ἔχη περισσότερα ἀπὸ δύο παιδιὰ. Μετὰ τὸ τρίτον ἡ στειρώσις εἶναι ὑποχρεωτικὴ. Ὅσοι ἀρνοῦνται νὰ ὑποβληθοῦν εἰς αὐτὴν χάνουσι τὴν ἐργασίαν των καὶ τὰ δελτία τροφίμων. Εἰς τὰς Ἀθήνας ἀδξάνει διαρκῶς ἡ τέχνη τοῦ γνύσιματος εἰς τὰ νυκτερινὰ κέντρα. Αἱ στριπτιζῆς ἀπετέλεσαν εἰδικὸν σωματεῖον μὲ ἀρκετὰ μέλη».

Ὡστε «ἡ πολιτισμένη Δύσις, ἡ Ἄπω Ἀνατολή καὶ τὸ «κλεινὸν ἄστυ» συναγωνίζονται εἰς συγχύσεις καὶ κατολισθήσεις. Καὶ διὰ τὸ τί κάμνουσι οἱ Ἄγγλοι καὶ Κινεζοὶ δὲν εἴμεθα ὑπεβθνοὶ ἡμεῖς οἱ Ἕλληνες. Ἀλλὰ διὰ τὰ ὅσα γίνονται ἐν μέσας Ἀθήναις καὶ εἰς

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ

Ἱερά Ἀρχιεπισκοπή Ἀθηνῶν

Ὁ Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Χρυσόστομος κατὰ τὸ χρονικὸν διάστημα ἀπὸ τῆς 11-25 Ἀπριλίου 1966 ἐχοροστάτησεν εἰς διαφόρους ἱεροὺς ναοὺς τῶν Ἀθηνῶν, προήδρευσε τῶν συνεδριῶν τῆς Ἱεραῆς Συνόδου καὶ τῶν Διοικητικῶν Συμβουλίων διαφόρων Ἐκκλησιαστικῶν Ὄργανισμῶν, συνειργάσθη μετὰ Σεβασμιωτάτων Ἀρχιερέων, ἐδέχθη εἰς ἀκρόασιν διαφόρους ἐπιτροπὰς καὶ ἄτομα κ.ο.κ. Οὕτως:

Ἐχοροστάτησε: Τῆ 17ῃ Ἀπριλίου εἰς τὸν Ἑσπερινὸν ἐν τῷ Καθολικῷ τῆς Ἱεραῆς Μονῆς Πεντέλης.

— Τῆ 22α Ἀπριλίου εἰς τὸν Ἑσπερινὸν τοῦ ἱεροῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου Νέας Ἰωνίας.

Παρέστη: Τῆ 24ῃ Ἀπριλίου εἰς τὴν θείαν Λειτουργίαν, τὴν ὁποίαν ἐτέλεσεν ἐν τῷ Καθολικῷ τῆς Ἱεραῆς Μονῆς Πεντέλης ὁ Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Λεωνικῶν καὶ Λαδόςας

κ. Νικοδήμος, συμπαραστατούμενος ὑπὸ Ρώσων καὶ Ἑλλήνων κληρικῶν.

Παρέθεσε: Τῆ 24ῃ Ἀπριλίου εἰς τὴν Ἱεράν Μονὴν Πεντέλης πρόγευμα πρὸς τιμὴν τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Λεωνικῶν καὶ Λαδόςας κ. Νικοδήμου καὶ τῆς ομάδος Ρώσων προσκυνητῶν, εἰς τὸ ὁποῖον παρεκάθησαν καὶ οἱ Σεβασμ. Συνοδικοί Σύνοδροι. Κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ προγεύματος ὁ Μακαριώτατος καὶ ὁ Ἅγιος Λεωνικῶν ἀντήλλαξαν θερμὰς προπώσεις.

Προήδρευσε: Τῆ 19ῃ Ἀπριλίου τῆς συνεδρίας τῆς Ἱεραῆς Συνόδου, τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου τοῦ Ὁρφανοτροφείου Βουλιαγμένης καὶ τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου τοῦ Ο. Δ.Ε.Π.

— Τῆ 21ῃ Ἀπριλίου τῆς συνεδρίας τῆς Ἱεραῆς Συνόδου.

Ἐνεγράφη: Τῆ 19ῃ Ἀπριλίου εἰς τὸ ἐν τοῖς Ἀνακτόροις Ἀθηνῶν βιβλίον συγχαρητηρίων ἐπὶ τοῖς γενεθλίοις τῆς Α.Μ. τῆς Βασιλίσσης Μητρὸς Φρειδερίκης.

ποῖα νυκτερινὰ «σχολεῖα» (=κλάμπς) φοιτοῦν τὰ παιδιὰ μας καὶ τί τροφή τοὺς παρέχεται ἐκεῖ ἀπὸ τοὺς ἐπιτηδειότερους ἐκμωλιστὰς — «καλλιτέχνας», αὐτὸ δὲν πρέπει νὰ μᾶς ἀφήρη ἀδιαφόρους». Ὁρθότατα πρέπει ἐπὶ τέλους νὰ κατανοηθῆ, ὅτι ἡ ἐλευθερία δὲν σημαίνει ἀσυδοσία.

Τὸ ἔργον τοῦ Ε.Ο.Χ.Α. κατὰ τὴν κατοχήν.

Ὁ Ἀντιπρόεδρος τῆς Κυβερνήσεως καὶ Ὑπουργὸς Προνοίας κ. Γ. Ἀθανασιάδης-Νόβας ὑπέγραψεν ἀπόφασιν, διὰ τῆς ὁποίας συνεστήθη Ἐπιτροπὴ ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Χρυσόστομου διὰ τὴν προβολὴν καὶ τὸν διαφωτιστικὸν ὑπομνηματισμὸν τοῦ ἐπιτελεσθέντος κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς Κατοχῆς ἔργον τοῦ «Ἐθνικοῦ Ὄργανισμοῦ Χριστιανικῆς Ἀλληλεγγύης» (Ε.Ο.Χ.Α.), ἐπὶ τῇ συμπληρώσει 25ετίας ἐπὶ τῆς ἰδρύσεώς του.

Ὡς γνωστὸν, ὁ Ε.Ο.Χ.Α., ὁ ὁποῖος τόσα προσέφερε διὰ τὴν ὕλικήν στήριξιν, περίθαλψιν καὶ ἀνακούφισιν τοῦ λαοῦ μας κατὰ τὰ μαύρα ἐκεῖνα χρόνια τοῦ πολλαπλοῦ μαρτυρίου του, ὑπῆρξεν ἔργον τῆς Ἐκκλησίας. Αὐτὴ, μὲ τὴν μητροκὴν στοργὴν καὶ τὴν πολύτροπον καὶ ἀκρίβητον μέριμνάν της, τὸ ἐφόρωσε, τὸ κατήρτισε καὶ τὸ ἐκίνησε, χρησιμοποίησασα ποιμένας καὶ λαϊκούς. Δικαία λοιπὸν καὶ ἄκρως ἐποικοδομητικὴ διὰ τὴν σημερινὴν Κοινὴν Γνώμην εἶναι καὶ ἡ ἀποφασισθεῖσα ἐπέτειος προβολὴ τοῦ ἔργου ἐκεῖνου.

Καλὸν βῆμα.

Τὸ Ὑπουργεῖον Ἐργασίας ἐκοινοποίησε πρὸς τὰς ἐνδιαφερομένας ἐργοδοτικὰς καὶ ἐργατικὰς ὁργανώσεις τὸ καταρτισθὲν σχέδιον Βασιλικῶν Διατάγματος περὶ ἐβδομαδιαίας ἀναπαύσεως μισθωτῶν καὶ ἀργίας καταστημάτων κατὰ τὰς Κυριακὰς καὶ ἑορτὰς, διὰ νὰ ἐκφέρουν αἱ ὁργανώσεις αὐταὶ τὴν γνώμην των

ἐπ' αὐτῶν. Διὰ τοῦ Διατάγματος γενικεῖται ἡ ὑποχρέωσις παροχῆς 24ώρου ἀναπαύσεως, ἀνὰ ἐπαιτήμερον, εἰς πάντα ἐργαζόμενον, καθιεροῦνται δὲ, πέρα τῶν ἤδη ἰσχυνοσῶν, ὡς ἡμέραι γενικῆς ἀργίας ἡ Μεγάλη Παρασκευὴ, ἡ ἑορτὴ τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου καὶ ἡ βασιλικὴ ἑορτὴ. Τὸ ἀνοιγμα τῶν καταστημάτων κατὰ τὰς Κυριακὰς περιορίζεται ἐτι πλέον, ἢ παράνομος ἀπασχόλησις μισθωτοῦ ἐπισύρει κυρώσεις αἰσθητὰς διὰ τὸν ἐργοδότην.

Τὸ πνεῦμα τοῦ Διατάγματος τοῦτου εἶναι κοινωνικὸς καὶ θερησκευτικὸς ἕνεκα, ἔστω καὶ ἂν, ὡς πρὸς τὴν Κυριακὴν ἀργίαν, δὲν δύναται νὰ λεχθῆ ὅτι κατασφαλίζει αὐτὴν μὲ τὴν ὀφειλομένην εὐδότητα. Ἄξιζι, λοιπὸν, νὰ ἐπαινεθῆ καὶ νὰ εὐλογηθῆ ἀπὸ τὴν Ἐκκλησίαν τὸ Διάταγμα τοῦτο, ὡς καλὸν βῆμα κοινωνικῆς καὶ φρονηματιστικῆς σημασίας.

Ριζικὴ ἀντιμετώπισις.

Ὁρθότατα εἶναι τὰ μέτρα, εἰς τὴν λήψιν τῶν ὁποίων προήλθε τὸ Ὑπουργεῖον Δημοσίας Τάξεως διὰ τὴν «ἐκκαθάρισιν» τῆς πρωτενοῦσης ἀπὸ τοὺς ἀνωμάλους τύπους, τὰς γυναῖκας ἐλευθερίων ἡθῶν, τὴν ἐπαιτείαν τῶν Ἀθιγγανίδων καὶ τὰ λοιπὰ ἀπὸ ἠθικῆς καὶ ὕλικῆς ἀπόψεως κοινωνικὰ παρῶσιτα. Τὸ κακὸν εἶχε παραγίνει καί, ἔστω καὶ ἀπλῶς ὡς θέαμα, ἦτον ἀνυπόφορον, ἐκθέτον τὰς Ἀθήνας εἰς τὰ δῆματα τῶν κατοίκων της καὶ εἰς τὰ τῶν ξένων, ὡς πόλιν τῆς ἀσυδότου ἀθλιότητος. Ἀλλὰ δὲν πρόκειται περὶ κακοῦ, τὸ ὁποῖον θὰ ἠδύνατο νὰ ἐξαλειφθῆ μὲ μίαν προσπάθειαν ὀρισμένου χρόνου. Τὰ μέτρα πρέπει νὰ ἰσχύουν καὶ νὰ ἐφαρμύζονται μὲ ἐπιμονὴν καὶ πληρότητα, ὥστε νὰ ἀποκλεισθῆ εἰς τὸ διηνεκὲς ἡ ἀναπόφευκτος ἄλλως «παλιρροία». Νὰ συμπληρωθοῦν δὲ δι' ἄλλων, τὰ ὁποῖα, πέραν τῆς ἀνασταλτικότητος τῶν ἤδη ἀποφασισθέντων, νὰ ἐξασφαλίσουν τὴν ὀριστικότητα τῆς «ἐκκαθαρίσεως». Καὶ τὰ δεύτερα αὐτὰ μέτρα εἶναι καὶ τὰ δυσκολώτερα καὶ εἰς τὴν σύλληψιν καί, πρὸ παντός, εἰς τὴν ἐφαρμογὴν των.

Ἐδέχθη: Τῆ 12ῃ Ἀπριλίου τὸν Θεοφιλέστατον Ἐπίσκοπον Χριστιανουπόλεως κ. Μελέτιον, τὸν καθηγητὴν τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης κ. Εὐάγγελον Θεοδώρου, τὸν νομικὸν σύμβουλον τοῦ Κράτους κ. Παναγ. Μπαρτσακούλιαν, τὸν διευθύνοντα σύμβουλον τοῦ Τ.Α.Κ.Ε. κ. Ζαφ. Κέπετζην, τὸν γυμνασιάρχην κ. Παπαδόπουλον, τὸν ἐν τῷ ναυτικῷ προγυμναστηρίῳ τοῦ Πόρου ἐν Τροιζήνι ὑπηρετοῦντα πανοσ. ἀρχιμ. Διονύσιον Μπαϊρακτάρην καὶ τὸν ἐκ Καβάλας κ. Τσαμαλίκαν.

—Τῆ 13ῃ Ἀπριλίου ἱερεῖς τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν, ἐπιτροπὴν τοῦ Σωματείου Μακεδονομάχων, τὸν ἡγούμενον τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Πετράκη πανοσ. ἀρχιμ. Χαρ. Βασιλόπουλον, τὸν ἡγούμενον τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Πεντέλης πανοσ. ἀρχιμ. Γεώργιον Προκόπην καὶ τὸν ἐκ Καβάλας κ. Ἀλεξάκη.

—Τῆ 14ῃ Ἀπριλίου τὸν Σεβασμιώτατον Ἀρχιεπίσκοπον τῶν Ἀρμενίων κ. Ἀμπαζιάν, τὸν Θεοφιλέστατον Ἐπίσκοπον Μυρίνης κ. Χρυσόστομον, τὸν κ. Βερνίκον μετὰ τῆς κ. Σίμου, τὸν ἐπιμελητὴν τοῦ Ἐθνικοῦ Μετσοβίου Πολυτεχνείου κ. Γῶγον, τὸν κ. Ξηράκη Παντελεήμονα τοῦ Διεθνούς Παλαιοκαθολικοῦ Πρακτορείου καὶ πολλοὺς ἱερεῖς τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν.

—Τῆ 14ῃ Ἀπριλίου τὸν στρατηγὸν κ. Καρατζήνην.

—Τῆ 16ῃ Ἀπριλίου τοὺς Σεβασμιωτάτους Μητροπολίτας Δημητριάδος κ. Δαμασκηνόν, Ναυπακτίας καὶ Εὐρυτανίας κ. Δαμασκηνόν καὶ Φθιώτιδος κ. Δαμασκηνόν, τὸν γενικὸν γραμματέα τοῦ Ὑπουργείου Κοινωνικῆς Προνοίας κ. Τσατσάνην, τὸν προϊστάμενον τῆς Νομικῆς Ὑπηρεσίας τοῦ Τ. Α.Κ.Ε. κ. Σταυρόπουλον καὶ τὸν διευθυντὴν τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Σχολῆς Ξάνθης κ. Ἐμμ. Φαρδούλην

—Τῆ 18ῃ Ἀπριλίου τοὺς Σεβασμιωτάτους Μητροπολίτας Ἡλείας κ. Γερμανόν, Κορινθίας κ. Παντελεήμονα καὶ Αἰτωλοακαρνανίας κ. Θεόκλητον, τὸν γενικὸν διευθυντὴν Ὁρησκευμάτων τοῦ Ὑπουργείου Ἐθνικῆς Παιδείας κ. Μᾶρκον Σιώτην, τὸν καθηγητὴν τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης κ. Παν. Παναγιωτάκον, τὸν διευθυντὴν τοῦ Πνευματικοῦ Φροντιστηρίου Κληρικῶν Ἑλλάδος πανοσ. ἀρχιμ. Χρυσόστομον Γαλιούρη καὶ τὸν ἡγούμενον τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Πεντέλης πανοσ. ἀρχιμ. Γεώργιον Προκόπην.

—Τῆ 19ῃ Ἀπριλίου τοὺς Σεβασμιωτάτους Μητροπολίτας Ἡλείας κ. Γερμανόν, Νικοπόλεως καὶ Πρεβέζης καὶ Στυλιανόν, Κίτρους κ. Βαρνάβαν καὶ Παροναζίας κ. Ἐπιφάνιον.

—Τῆ 20ῃ Ἀπριλίου τὸν Σεβασμιώτατον Μητροπολίτην Καλαβρύτων καὶ Αἰγιαλείας κ. Γεώργιον, τὸν καθηγητὴν κ. Σγουρίτσαν, τὸν ἱεροκέρυκα κ. Παπασταματάκην, τὸν γενικὸν διευθυντὴν τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας πανοσ. ἀρχιμ. Παντελεήμονα Μπαρδάκον καὶ τὸν διευθυντὴν τοῦ Θεολογικοῦ Οἰκοτροφείου αὐτῆς πανοσ. ἀρχιμ. Βούλτσον, οἵτινες παρουσίασαν εἰς τὸν Μακαριώτατον τοὺς οἰκοτρόφους φοιτητὰς τῆς Θεολογίας, πρὸς οὓς ἀπηύθυνεν ὁ Μακαριώτατος πατρικᾶς συμβουλᾶς καὶ διένειμε πασχάλια φῶα. Τῆ αὐτῆ ἡμέρᾳ ὁ Μακαριώτατος ἐδέχθη τοὺς ἐν Ἰταλίᾳ ὀρθοδόξους ἱερεῖς Σαλβατόρε Καγιότσο καὶ Σαντιάγο Ἰμπανέζ.

—Τῆ 22ᾳ Ἀπριλίου τὸν Σεβασμιώτατον Μητροπολίτην Ἡλείας κ. Γερμανόν, τὸν ἡγούμενον τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Πετράκη πανοσ. ἀρχιμ. Χαρ. Βασιλόπουλον, τὸν ἱλαρχον κ. Κυβετόν καὶ τὸν δικηγόρον κ. Σακελλαρόπουλον, τὴν δὲ μεσημβριανὸν τὸν Σεβασμιώτατον Μητροπολίτην Λενινγκράτ καὶ Λαδόγας κ. Νικόδημον μετὰ ομάδος Ρώσων προσκυνητῶν, εἰς οὓς ὁ Μακαριώτατος διένειμε κόκκινα φῶα.

—Τῆ 23ῃ Ἀπριλίου τὸν Ἀγγλικανὸν Ἐπίσκοπον Γιβρατάρ συνοδευόμενον ὑπὸ τοῦ προϊσταμένου τοῦ ἐν Ἀθήναις ἀγγλικανοῦ ναοῦ καὶ τοῦ γραμματέως τῆς ἐνταῦθα Ἀγγλικῆς Πρεσβείας κ. Σχίτσι.

—Τῆ 25ῃ Ἀπριλίου τὸν Σεβασμιώτατον Μητροπολίτην Σερβίων καὶ Κοζάνης κ. Διονύσιον, τὸν Θεοφιλέστατον Ἐπίσκοπον Μυρίνης κ. Χρυσόστομον, τὸν γενικὸν διευθυντὴν Ὁρησκευμάτων τοῦ Ὑπουργείου Ἐθνικῆς Παιδείας καθηγητὴν κ. Μᾶρκον Σιώτην καὶ τὸν ἡγούμενον τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Πετράκη πανοσ. ἀρχιμ. Χαρ. Βασιλόπουλον.

Ὁ Θεοφιλέστατος Ἐπίσκοπος Μυρίνης κ. Χρυσόστομος, ἐκπροσωπῶν τὸν Μακαριώτατον Ἀρχιεπίσκοπον Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Χρυσόστομον, παρέστη τῆ 25ῃ Ἀ-

πριλίου ἐ.ε. εἰς τὸ ψαλὲν Τρισάγιον εἰς τὸ μνημεῖον τῶν ἐν Ἑλλάδι πεσόντων Αὐστραλῶν καὶ Νεοζηλανδῶν. Ἀκολουθῶν ὁ Θεοφιλέστατος παρέστη εἰς τὴν δοθεῖσαν δεξίωσιν ὑπὸ τοῦ Ἐσχωτάτου πρεσβευτοῦ τῆς Αὐστραλίας κ. Η.Β. Gullett.

—Ὁ νομικὸς σύμβουλος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος καὶ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης κ. Παν. Ἰ. Παναγιωτάκος ἀνεχώρησε διὰ τὴν Σαλαμάνγκαν Ἰσπανίας, ὅπου τὸ αὐτόθι Πανεπιστήμιον, τιμῶν τὴν γνωστὴν διεθνή δρᾶσιν του, τὴν 29ην τρ. μηνὸς ἐν ἐπισήμῳ τελετῇ ἀνηγόρευσε αὐτὸν ἐπίτιμον διδάκτορα τοῦ Κανονικοῦ Δικαίου.

Ἱερὰ Μητρόπολις Ἐδέσσης καὶ Πέλλης

Ὁ Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Ἐδέσσης καὶ Πέλλης κ. Διονύσιος ἀπηύθυνε πρὸς τὴν ἀρμοδίαν Διοίκησιν Χωροφυλακῆς ἔγγραφον ἀναφερόμενον εἰς τὸν παράνομον τρόπον λειτουργίας τῶν ὑπαιθρίων κινήτων κινήματογράφων. Τὸ ἔγγραφον ἔχει ὡς ἑξῆς:

« ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
Ι. ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΣ ΕΔΕΣΣΗΣ ΚΑΙ ΠΕΛΛΗΣ

Ἄριθ. Πρωτ. 892

Ἐν Ἐδέσσει τῆ 19.4.1966

Π ρ ὶ σ
τὴν Διοίκησιν Χωροφυλακῆς Ἐδέσσης
Ἐ ν τ α ὕ θ α

Γενικῶς ἔχει ἀναγνωρισθῆ ἀπὸ τοὺς πάσης φύσεως κοινωνικοὺς παράγοντας ὅτι ὁ κινήματογράφος μὲ τὰς ταινίας τοῦ προβάλει ἀποτελεῖ μεγίστην κοινωνικὴν πληγὴν καὶ πηγὴν διαφθορᾶς τῶν νέων. Παρὰ τὰυτὰ ὁμῶς ἀντὶ νὰ ληφθῶσιν μέτρα διὰ τὴν περιστολὴν τοῦ κακοῦ παραβιάζονται καὶ αὐτὰ ἀκόμη αἱ ἰσχύουσαι διατάξεις προκειμένου νὰ λειτουργήσωσιν κινήτοι κινήματογράφοι εἰς τὴν ὑπαιθρον ἐπὶ οἰκονομικῇ ὠφελείᾳ μόνον τῶν κινήματογραφιστῶν, οἵτινες ἐπεδῶθησαν εἰς τὸ νὰ καταστρέψωσιν ὅτι ἀκόμη ἀπέμεινον ἀπὸ τὰ ἀγνὰ ἑλληνικὰ ἦθη καὶ ἔθιμα. Καὶ τοιοῦτοτρόπος ἐφθάσαμεν εἰς τὸ σημεῖον νὰ ἔχωμεν διαρρήκτας ἡλικίας 7 ἐτῶν (πρὸ 2 ἐτῶν ἐν Φλωρίδῃ) καὶ νὰ γίνονται ἀκούσια καὶ ἐκούσια ἀπαγωγὰ κορασιῶν ἡλικίας 14 καὶ 15 ἐτῶν. Κάθε περιορισμὸς παραμερίζεται προκειμένου νὰ μὴ ζημιωθῶσιν οἱ κύριοι ἐκμεταλλευταὶ τῶν ὑπαιθρίων κινήματογράφων. Καὶ ἰδοὺ διατί: Εἶναι μὲν πάντες ὑποχρεωμένοι καὶ ἔχουσιν ἐφοδιασθῆ διὰ τῆς ὑπὸ τοῦ νόμου προβλεπομένης ἀδείας τῆς Διοικήσεως Χωροφυλακῆς, πλὴν οὐδεὶς ἐξ αὐτῶν καὶ ἐξ ὧν προβάλουν ταινίας ἀνὰ τὴν περιφέρειαν τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Ἐδέσσης καὶ Πέλλης εἶναι ἐφοδιασμένος μὲ τὰς σχετικὰς ἀδείας τὰς προβλεπομένας ὑπὸ τῆς ὑπ' ἀριθμ. 36/30/30 ΔΒ καὶ ἀπὸ 5-10-1956 (Φ.Ε.Κ. 918 Β' τεύχος 24-10-1956) κοινῆς ἀποφάσεως τῶν κ. Ὑπουργῶν Συγκοινωνιῶν, Δημοσιῶν Ἔργων, Βιομηχανίας, Κοινωνικῆς Προνοίας, Προεδρίας Κυβερνήσεως καὶ Ὑφυπουργοῦ Ἐσωτερικῶν, ἧτοι δι' ἀδείας τῆς Δ/σεως Τεχνικῶν Ὑπηρεσιῶν ὅτι τὸ χρησιμοποιούμενον ὡς αἴθουσα προβολῆς ταινιῶν κτίριον πληροῖ τοὺς ὅρους ἀσφαλείας καὶ ἐξαιρισμοῦ καὶ ἀδείας τοῦ Ὑγειονομικοῦ Κέντρου ὅτι τὸ ἴδιον κτίριον πληροῖ τοὺς ὅρους ὑγιεινῆς. Καὶ ἔτσι μὲ τὴν ἀνοχὴν τῶν διαφόρων ἀστυνομῶν χρησιμοποιοῦνται ὡς αἴθουσαι προβολῆς ταινιῶν ἀποθήκαι, ἀνευ παραθύρων, μὲ οὐδὲνα ἐξαιρισμῶν καὶ διάφορα ἀχρῶνοειδῆ κτίσματα ἢ ἄθλια καφενεῖα. Τὰ πάντα ὁμῶς παραμερίζονται χάριν κάποιας σκοπιμότητος, ἢ ὅποια σκοπιμότης οὐδεμίαν θὰ πρέπει νὰ ἔχη σχέσιν μὲ τὸ ἔργον τῆς Χωροφυλακῆς. Δι' αὐτὴν ὑπεράνω ὄλων εἶναι ὁ νόμος.

Παρακαλοῦμεν θερμῶς ὅπως ἅμα τῇ λήψει τῆς παρουσίας διατάξητε τὴν ἀμεινον διακοπὴν τῆς λειτουργίας τῶν παράνομως λειτουργούντων κινήματογράφων τῆς ὑπαιθρου ἐφ' ὅσον οὐδεὶς ἐκ τῶν κινήματογραφιστῶν αὐτῶν εἶναι ἐφοδιασμένος μὲ τὰς ἀνωτέρω κανονικὰς ἀδείας. Τὸ ἀπαιτούμεν χάριν τοῦ συμφέροντος τῶν Χριστιανῶν Ἑλλήνων πολιτῶν καὶ χάριν τῆς ἀκριβοῦς ἐφαρμογῆς τοῦ νόμου.

Τὸ Ὑγειονομικὸν Κέντρον Νομοῦ Πέλλης καὶ ἡ Διεύθυνσις

Τεχνικῶν Ὑπηρεσιῶν πρὸς ἃ κοινοποιεῖται τὸ παρὸν θὰ πρέπει μετὰ ἐπιτόπιον μόνον καὶ ἐπακριβῆ διαπίστωσιν καὶ ἐν ἐπιγνώσει τῆς σοβαρότητος τοῦ πράγματος νὰ χορηγῶσιν τὰς ἀνωτέρω ἀδείας. Θὰ ἔδει νὰ εἶχον ἤδη παρέμβῃ καὶ ἀπαγορεύσει τὴν λειτουργίαν τῶν παρανόμως λειτουργούντων ὑπαιθρίων κινηματογράφων.

Παρακαλοῦμεν ὅπως ἀνακοινώσητε καὶ ἡμῖν τὰ ληφθῆσόμενα μέτρα.

Διάπυρος πρὸς Κύριον Εὐχέτης
† Ὁ Μητροπολίτης Ἐδέσσης καὶ Πέλλης ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ»

ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΑ

Ἰωάν. Μ. Φουντούλης, Τὸ λειτουργικὸν ἔργον Συμεῶν τοῦ Θεσσαλονίκης. Συμβολὴ εἰς τὴν Ἱστορίαν καὶ θεωρίαν τῆς θ. λατρείας. Διατριβὴ ἐπὶ ὑψηγείᾳ, σελ. 180.

Τὸ ἀξιολογώτατον καὶ ἀρτιώτατον ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν ἔργον τοῦτο, κριθὲν ἤδη εὐμενῶς ὑπὸ συμπάσης τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, ἣτις ἐπαξίως ἐξέλεξε τὸν συντάκτην τούτου ὑψηγῆτην αὐτῆς, ἔχει ὡς ὑπόθεσιν τὸ λειτουργικὸν ἔργον Συμεῶν τοῦ ἀρχιεπισκόπου Θεσσαλονίκης, ὅστις, ὡς ὀρθῶς ὑπὸ τοῦ κ. Φουντούλη χαρακτηρίζεται, εἶναι «ὁ πολυγραφώτερος, περισσότερον ὠλοκληρωμένος, ἀλλὰ καὶ σημαντικώτερος ἐκπρόσωπος τῆς βυζαντινῆς λειτουργιολογίας» (σελ. 170). Ἐγνωρίζομεν μέχρι τοῦδε τὸν Συμεῶν ἐκ τῶν ἐκδεδομένων ἔργων αὐτοῦ. Καὶ εἶναι καὶ ταῦτα ἀρκετά, ὥστε νὰ παρουσιάζεται καὶ ὑπὸ μόνων τούτων ὁ Συμεῶν σοβαρώτατος ὑπομνηματιστῆς τῆς θείας λατρείας καὶ σπουδαία πηγὴ πληροφοριῶν διαφωτίζων ἡμᾶς περὶ τῆς ἐξελίξεως ταύτης κατὰ τοὺς ἀπὸ τοῦ ἐνάτου μέχρι τοῦ δεκάτου τρίτου αἰῶνος χρόνους, ἐπὶ τῇ βάσει δὲ τῆς μορφῆς, τὴν ὁποίαν μᾶς παρέχει περὶ τοῦ κατὰ τὸν ΙΕ' αἰῶνα κρατοῦντος ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῆς Θεσσαλονίκης, ἀλλὰ καὶ αὐτῆς τῆς βασιλευούσης τυπικοῦ καθοδηγῶν ἡμᾶς νὰ συναγάγωμεν καὶ ποῖαι μεταβολαὶ ἐν τῇ λατρείᾳ ἐσημειώθησαν κατὰ τοὺς χρόνους τῆς δουλείας καὶ μέχρις ἡμῶν. Ἄλλ' ἤδη ὁ κ. Φουντούλης παρουσιάζει καὶ ἕτερον σοβαρὸν κατὰλογον ἀνεκδότων συγγραφῶν τοῦ Συμεῶν, τινὲς τῶν ὁποίων δημοσιεύονται. («Ἐκθεσις ἀκριβεστῆρα μετ' εὐταξίας τῆς ἐν Θεσσαλονικῇ ψαλλομένης ἀκολουθίας τοῦ ἄσματος», «Ἀσματικὸν ψαλτήριον» κ.λ.π.) ὑποθέτω, ὅτι θὰ ἐπιχύσουν πληρέστερον φῶς ἐπὶ τῶν λεγομένων ἄσματικῶν ἀκολουθιῶν τοῦ Ὁρθρου καὶ τοῦ Ἐσπερινοῦ, αἵτινες ἀποτελοῦσαι ἄλλοτε τὰ τυπικὸν τῶν πόλεων, παρεμερίσθησαν ἀντικατασταθεῖσαι ὑπὸ τοῦ τυπικοῦ τῶν μονῶν, καὶ σχεδὸν ἠγνοήθησαν, διὰ νὰ ἀπομῆναι μίᾳ ἐκ τῶν κυριωτέρων πηγῶν τῶν πληροφορουσῶν ἡμᾶς περὶ τούτων ὁ Συμεῶν.

Κατὰ τοῦτο τὸ ἔργον τοῦτο τοῦ κ. Φουντούλη εἶναι ἐξόχως σοβαρὸν. Βεβαίως παρουσιάζει εἰς ἡμᾶς τὸν Συμεῶν καὶ ὡς Ὑμνογράφον, ὀφείλω δὲ νὰ ὁμολογήσω, ὅτι καὶ ἐγὼ αὐτὸς ἠγνούουν τὴν ἰδιό-

τητα ταύτην τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Θεσσαλονίκης, διὰ τὴν ὁποίαν ἀπασχολεῖ ὁ κ. Φουντούλης περὶ τὰς πεντήκοντα σελίδας τοῦ ἔργου του, εἰς τὰς ὁποίας ἀπαριθμεῖ περὶ τὰ 130 στιχηρὰ τροπάρια τοῦ Συμεῶν εἰς διαφόρους ἑορτὰς καὶ εἴκοσι τέσσαρα ἄλλα προεόρτια κατ' ἀλφάβητον εἰς τὸν ἅγιον Δημήτριον· ἑπτὰ ἕτερα δοξαστικά· Ἰαμβικὰ θεοτοκία (περὶ τοὺς 80 στίχους εἰς τοὺς ὀκτῶ ἤχους)· 22 καθίσματα· 5 κοντάκια καὶ οἴκους· 28 κανόνας καὶ 21 ἑξαποστειλάρια. Παραγωγὴ δηλαδή, διὰ τὴν ὁποίαν καὶ μόνην ὁ Συμεῶν καὶ ἐὰν οὐδὲν ἄλλο ἔγραφε, θὰ ἤξιζε νὰ καταλάβῃ θέσιν ἀξιόλογον ἐν τῇ Βυζαντινῇ Γραμματείᾳ. Μᾶς παρουσιάζει ἀκόμη τὸν Συμεῶν ὁ κ. Φουντούλης καὶ ὡς συγγραφέα εὐχῶν, εἶχον δὲ καὶ ἐγὼ γνώσιν τινα περὶ τούτου ἐκ τοῦ κώδικος τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης Ἀθηνῶν, τὸν ὁποῖον εἶχον περιεργασθῆ πρὶν ἢ ἐνδιατρίψῃ εἰς αὐτὸν καὶ περιγράψῃ τούτον ὁ κ. Ὑψηγῆτης.

Ἡ σοβαρότης ὁμως τοῦ ἔργου τοῦ κ. Φουντούλη συνίσταται εἰς τὸ ὅτι μελετήσας καλῶς καὶ ἐμβριθῶς πᾶν ὅ,τι ὁ Συμεῶν συνέγραψεν καὶ κατέλιπεν, ἔστρεψε κυρίως τὴν προσοχὴν αὐτοῦ εἰς τὴν συμβολὴν τοῦ Συμεῶν εἰς τὴν ἑρμηνείαν καὶ ἐξέλιξιν τῆς θείας λατρείας. Κατέχει καλῶς καὶ πλήρως ὅ,τι ὁ Συμεῶν ἔγραψεν ἑρμηνεύων, διορθῶν, ἀποσαφῶν, μεταρρυθμίζων τὸ λειτουργικὸν τυπικὸν καὶ τὴν τάξιν τῆς λατρείας.

Ὅτι ἡ λατρεία διατελεῖ ὑπὸ συνεχῆ ἐξέλιξιν, μόλις εἶναι ἀνάγκη καὶ νὰ εἴπωμεν. Ποίαν δὲ πορείαν ἠκολούθησεν αὕτη ἀπὸ τῶν ἀποστολικῶν χρόνων μέχρι σήμερον ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ἡμῶν, μόνον εἰς γενικὰς γραμμάς καὶ εἰς σταθμούς τινὰς κεντρικοὺς ἔχομεν καθορίσει. Ἐχομεν τὸ Βαρβερτινὸν εὐχολόγιον, ἀποτυποῦν τὴν μορφήν τῆς λατρείας, ὁποία ἦτο αὕτη κατὰ τὸν Θ' αἰῶνα. Ἐκτοτε καὶ μέχρι σήμερον ἐσημειώθησαν ἐν ταῖς λεπτομερείαις βεβαίως μεταβολαί, προσθήκαι, παρεισαγωγαὶ διατάξεων. Τὰ σημερινὰ εὐχολογία μας καὶ αἱ σημεριναὶ λειτουργικαὶ Δέλτοι δὲν ἔχουν τὴν ἀπλότητα τῶν εἰληταρίων καὶ τῶν παλαιωτέρων εὐχολογιῶν. Ἡ σπουδὴ λοιπὸν καὶ μελέτη συγγραφεῶν ἀσχοληθέντων περὶ τὴν λατρείαν, οἱοὶ ὁ ψευδοΓερμανός, ὁ ψευδοΣωφρόνιος, ὁ Θεόδωρος ὁ Ἀνδίδων, ὁ Καβάσιλας, ὁ Συμεῶν, καθὼς καὶ ἡ παρακολούθησις διαφόρων κωδικῶν καὶ διατάξεων, οἷα τοῦ Φιλοθέου, θὰ ἐπισημάνῃ ἐπακριβῶς τὰ σημεῖα, τὰ ὁποῖα ἠκολούθησεν ἡ ἐξέλιξις αὕτη.

Ὁ κ. Φουντούλης διὰ τῆς συγγραφῆς του ταύτης περὶ τοῦ Συμεῶν ἀπέδειξεν, ὅχι μόνον ὅτι εἶναι ἱκανὸς διὰ μίαν τοιαύτην ἐργασίαν, ἀλλ' ὅτι καὶ γνωρίζει ταύτην, ἵνα θέσῃ αὐτὴν ὡς σκοπὸν τῶν ἐκζητήσεών του. Τοσοῦτω δὲ μάλλον ὁ κ. Φουντούλης θὰ ἐπιτύχῃ ἐν τῇ ἐπιδιώξει ταύτῃ, τῇ ἀναγκαίᾳ καὶ ἀπαραιτήτῳ πρὸς διεύρυνσιν τῶν λειτουργικῶν σπουδῶν παρ' ἡμῖν, ὅσα καὶ πρὸς τὴν χρησιμότητα καὶ σπουδὴν τῶν παλαιῶν λειτουργικῶν κωδικῶν ἀποδεικνύει διὰ τῶν ἐργασιῶν του ἱκανὴν κατανόησιν, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὴν συγκρι-

τικήν μελέτην τῶν διαφόρων λειτουργικῶν τύπων καὶ τὴν ἐκείθεν συναγωγὴν συμπερασμάτων παρέσχεον ἤδη καὶ ἐν τῇ διδακτορικῇ αὐτοῦ διατριβῇ ἀρκετὴν οἰκειότητα. (Πρβλ. Ἡ εικοσιτετράωρος ἀκόμητος δοξολογία σελ. 86—101, ἐνθα διαπραγματεύεται τὰς ὥρας κατὰ τοὺς Αἰθιοπικόν, Μοζαραβικόν καὶ Γαλλικανικόν τύπους καὶ σελ. 126 ἐνθα παραθέτει συγκριτικὸν πίνακα τῶν Αἰθιοπικῶν ὠρολογίων).

Ἐν τέλει εἰς τὸν κ. Φουντούλην, τοῦ ὁποῖου ἀπὸ τῶν χρόνων τῆς φοιτήσεως παρηκολουθήσαμεν μετὰ πολλῆς συμπαθείας καὶ τὴν σεμνότητα καὶ τὴν ἐπιμέλειαν καὶ τὴν φιλοτιμίαν, εὐχόμεθα πᾶσαν προκοπὴν καὶ ἐπίδοσιν καὶ δαφιλή τὸν πνευματικὸν ἀμητόν.

Π. Ν. Τρεμπέλας

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Χρυσόστομου Β', Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος, ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ὑπογραμμὸς ἡθικῶν βίου. Ἐπὶ τῇ Ἀγία καὶ Μεγάλῃ Ἑβδομάδι. Ἀθήναι 1966, σελ. 22.

Τίτου Ματθαίου, Μητροπολίτου Παραμυθίας, Φιλιατῶν καὶ Γηρομερίου, Ἀναρσεις τῶν εἰς τὴν ἐφημερίδα Ἀπογευματινὴ δημοσιευθέντων ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ ἀρχιμανδριτοῦ Ἱερωνύμου Κοτσώνη περὶ τῶν γενομένων ἐκλογῶν καὶ μεταθέσεων Μητροπολιτῶν. Ἀνάτυπον ἐκ τοῦ περιοδικοῦ Ἀ' Ἐκκλησία. Ἀθήναι 1966, σελ. 32.

Τοῦ αὐτοῦ, Ἡ κατὰ τῶν Ἱεραρχῶν τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν ἐπίθεσις τοῦ Τύπου. Ἀνάτυπον ἐκ τοῦ περιοδικοῦ Ἀ' Ἐκκλησία. Ἀθήναι 1966, σελ. 16.

Τοῦ αὐτοῦ. Οἱ ναοὶ τοῦ ἱστορικοῦ Σουλίου. Ἀνάτυπον ἐκ τοῦ περιοδικοῦ Ἀ' Ἐκκλησία. Ἀθήναι 1966, σελ. 16.

Ἐπισκόπου Διον. Κ. Κυράτσο, Μητροπολίτου Δράμας, Τρεῖς λόγοι. Ἐν Δράμῃ 1966, σελ. 30.

Παναγιώτου Τρεμπέλα, Ἐπὶ τῶν Πρακτικῶν τῆς ἐν Aarhus Διασκεψέως. Ἀνάτυπον ἐκ τοῦ περιοδικοῦ Ἀ' Ἐκκλησία. Ἀθήναι 1966, σελ. 86.

Καθηγητοῦ Π. Ι. Μπρατσιώτου, Ἀκαδημαϊκοῦ, Αἱ ἀγγλικανικαὶ χειροτονίαι ἐξ ἐπόψεως ὀρθοδόξου. Ἰπόμνημα πρὸς τὴν Θεολογικὴν Σχολὴν τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν. Β' ἐκδοσις ἐπιρὴζήμενη μετ' ἀγγλικῆς περιλήψεως καὶ τῆς σχετικῆς γνώμης τοῦ καθηγητοῦ Π. Τρεμπέλα. Ἐκδοτικὸς οἶκος Ἀ' Ἀστὴρ Ἀλ. καὶ Ε. Παπαδημητρίου, ὁδὸς Λυκούργου 10, Ἀθήναι 1966, σελ. 62.

Οἱ περιπέτειες ἐνὸς προσκυνητοῦ. Μετάφρασις Παντελεήμονος Καρανικόλα, Μητροπολίτου. Ἐκδοσις τρίτη. Ἐκδοτικὸς οἶκος Ἀ' Ἀστὴρ Ἀλ. καὶ Ε. Παπαδημητρίου, ὁδὸς Λυκούργου 10, Ἀθήναι 1966, σελ. 272.

Χρήστου Μ. Ἐνισλείδου, Ἀπὸ τὰ γεγονότα τῆς Μεγάλης Ἑβδομάδος. Τὸ πάθος, Πάσχα τὸ σταυρώσιμον καὶ πένθιμον. Ἡ σύλληψις — ἡ δίκα — ἡ σταύρωσις. Ἀθήναι 1966, σελ. 100.

Ἐκκλησιαστικὸν Πρωτόκολλον Ἐθιμοτυπίας, συνταχθέν ὑπὸ Συνοδικῆς Ἐπιτροπῆς. Ἀνάτυπον ἐκ τοῦ περιοδικοῦ Ἀ' Διδαχῆ. Ἐκδόσεις Ἱ. Μητροπόλεως Μεσσηνίας, ἀριθ. 1, Καλαμάτα 1966, σελ. 16.

Κωνσταντίνου Ν. Ἐενογιάννη, Σταυρὸς καὶ Ἀνάστασις τοῦ Γένους. Ἀνάτυπον ἐκ τοῦ περιοδικοῦ Ἀ' Διδαχῆ. Καλαμάτα 1966, σελ. 16.

ΜΟΝΟΤΥΠΙΚΑ ΣΥΓΚΡΟΤΗΜΑΤΑ ΤΣΙΡΩΝΗ
Μενάνδρου 4—Ἀθήναι—Τηλ. 311.121

Ἱσχυθὺνος Τυπογραφείου Γεώργιος Σ. Χρυσάφης
Ἰασωνίδου 22 — Σούρμενα

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Ἱερὰ Μητρόπολις Θηβῶν καὶ Λεβαδείας

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὰ ἄρθρα 46 καὶ 48 τοῦ Α.Ν. 2200/1940 «περὶ ἱερῶν Ναῶν καὶ ἐφημερίων» καλοῦμεν τοὺς βουλομένους καὶ ἔχοντας τὰ κανονικὰ καὶ νόμιμα προσόντα πρὸς κατάληψιν τῆς κενῆς ἐφημεριακῆς θέσεως τοῦ ἐν Λεβαδείᾳ Ἱεροῦ ἐνοριακοῦ Ναοῦ τοῦ Ἁγίου Νικολάου, ὅπως ὑποβάλλωσιν Ἡμῖν ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης τὰ ὑπὸ τοῦ ἄρθρου 48 τοῦ ὡς ἄνω Α.Ν. ὀριζόμενα δικαιολογητικά.

Ἐν Λεβαδείᾳ τῇ 18ῃ Ἀπριλίου 1966

† Ὁ Θηβῶν καὶ Λεβαδείας ΔΩΡΟΘΕΟΣ

Ἱερὰ Μητρόπολις Σερρών καὶ Νιγρίτης

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὰς διατάξεις τῶν ἄρθρων 46, 47 καὶ 48 τοῦ ὑπ' ἀριθμ. 2200/40 Α.Ν. «Περὶ Ἱερῶν Ναῶν καὶ Ἐφημερίων» καλοῦμεν τοὺς βουλομένους καὶ κεκτημένους τὰ κανονικὰ καὶ νόμιμα προσόντα πρὸς κατάληψιν μιᾶς τῶν ἐφημεριακῶν θέσεων: 1) Ἱεροῦ Ναοῦ Ἁγίου Δημητρίου Νέου Σκοποῦ καὶ 2) Ἱεροῦ Ναοῦ Ἁγίου Γεωργίου Καρπερῆς, ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης εἰς τὸ δελτίον Ἀ' Ἐκκλησία ὑποβάλλωσιν Ἡμῖν αἴτησιν μετὰ τῶν σχετικῶν δικαιολογητικῶν πρὸς ἀνακηρύξιν αὐτῶν ὡς ὑποψηφίων ἐφημερίων.

Ἐν Σέρραις τῇ 15ῃ Ἀπριλίου 1966

Ἐντολῇ τοῦ Σεβ. Τοποτηρητοῦ

Ὁ Πρωτοσύγκελλος

Ἀρχιμ. Εὐάγγ. ΜΑΡΤΥΓΑΚΗΣ

« ΕΚΚΛΗΣΙΑ »

ΕΠΙΣΗΜΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
Ἐκ διδόμενον κατὰ δεκαπενθήμερον

ΕΠΟΠΤΕΥΟΥΣΑ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

† Ὁ Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ
† Ὁ Μαρωεῖας ΤΙΜΟΘΕΟΣ
† Ὁ Σερβίων καὶ Κοζάνης ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ

ΘΕΟΔΟΣΙΟΣ Κ. ΣΠΕΡΑΝΤΣΑΣ

ΣΥΝΔΡΟΜΑΙ

Ναῶν Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν:
Δρχ. 50, 75, 100 ἐτησίως.
Λοιπῶν Ναῶν Ἐπικρατείας: 30 ἐτησίως.
Ἐξωτερικοῦ: δολλάρια 3.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Θεοδοσίου Σπεράντσα, «Δεῦτε λάβωμεν φῶς».

Ἐόρτια Γράμματα.

Ἰωάννου Καρμίρη, Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, Ἡ Δ' φάσις τῆς Β' Βατικ. Συνόδου.

Ἀρχιμ. Φιλαρέτου Βιτάλη, ἱεροκήρυκος Ἱ. Μητροπόλεως Νικοπόλεως, Ζωὴ καὶ ἔργον τῶν ἐξ Ἡπείρου ὀρωμένων Οἰκουμενικῶν Πατριαρχῶν.

Ἡ ἐπίσκεψις τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Κίτρους εἰς Βουλγαρίαν.

Παρατηρήσεων στήλη.

Ἐκκλησιαστικὰ χρονικά.

Βιβλιοκρισία.

Βιβλιογραφία.

Προκηρύξεις.